

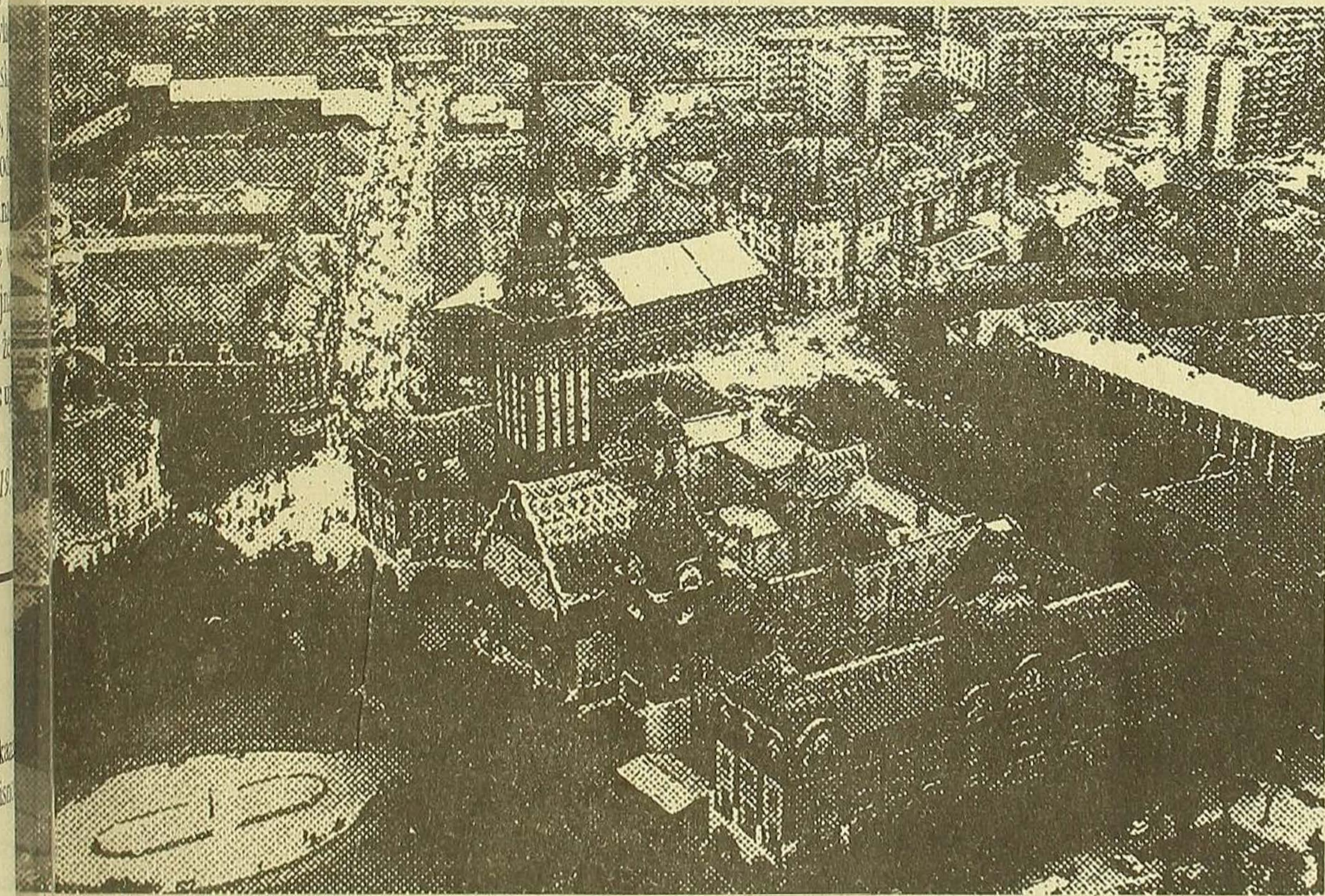
subotički dvotjednik

Godina III. • Broj 61 • 21. PROSINCA 1996. • Cijena 2 dinara

Istrajnost pokradenih Subotica se lagano budi

zgladnjela, pokradena, više puta
prearena Srbija je u ove proladne,
prezimске dane na nogama. Beograd,
Ni, Kragujevac, Jagodina, Kraljevo...
Gradovi se nižu u biserni đerdan nepri-
stajanja na predmoderne postupke vla-
st koja bezočno krade. Usput, vlast
plaira graditi ceste na proljeće i

Subotica je u tome pogledu na začelju.
Tu čak ni studenti nisu odmah počeli
štrajkati. A kako bi i počeli na vrijeme kad
su fakulteti, osobito preko profesora, ba-
stioni lijevih snaga. No, i oni, studenti su
se probudili, te započeli šetnje ulicama
grada u petak 13. prosinca, koje traju do
danas. Isamo jedna potpora od profesora.
Zato je vrijedno zabilježiti njeno ime:

javati kapacitete. Koje, pitamo se,
ne kažu tko će dati novac...
stali su i mladi – studenti – budućnost
nacije. Godi istrajnost njihove odluke da
ne miran način usprotive krađi odbor-
skih mjesta u gradovima u redateljskoj
osivci partije na vlasti unatoč zimi, zat-
varaju i premlaćivanju pojedinih. I ne
može to. Ustaju u obranu osnovnih prin-
cipa kojima počiva demokracija.

prof. dr. Stanislava Acin-Sigulinski.
Dakle, postoji i treća Subotica. Po-
stoji i ona koja je Beograd posjetila, za
razliku od Druge koja šuti poslije izbo-
ra. A predstavlja se kao jezičak, dok igra
ulogu zmije, na tasu smirivanja „nape-
tosti” u opasnoj politici Subotice. A
ona, Subotica, ostaje. Takva kakva jeste.
Strpljiva i civilizirana jer ne zna, zbog
vlastite uljudnosti, odgovarati na niske
udarce.

(t. ž.)

Shiz – tu oko nas

Gotovo da bi se moglo ustvrditi da nema
u našem društvu pojave koja u sebi ne sadrži
i neki element društvene patologije. Odavno
je ovdje podosta toga otišlo k vragu. Ništa se
kod nas ne može bez problema i ljudski
privesti kraju. Korupcije, laži, prijevare, čak
i krađe, svuda su oko nas.

Isto tako, ničeg stalnog ovdje nema. Zato
se na sve moramo pripremati. Jer nema toga
što se kod nas ne može očekivati. Sve je
moguće. Kada društvo svakog dana iznosi
nekakvo iznenađenje, to kazuje da ono nije
stabilno. Ili se gradi ili razgrađuje. Pošto je
nekad kod nas nekada bilo reda, očito je na
djelu razgradnja. Ili, pokušaji da se grčevito
zadrži voda dok ne pobjegne kroz mnogo-
brojne rupe društvenoga sita.

Jer, tko bi mogao racionalno objasniti,
na primjer, što se to zbiva(lo) sa strujom
našom svagdanjom proteklih godina. Od
najjeftinijeg energenta, do isključenja
zbog nedostatka. Pred početak ove zime
nudi se blok tarifa kao najsretnije rješenje.
To je „najbolja zaštitna mjera od prevelike
potrošnje”. Jer, nemamo je dovoljno. Onaj
tko je potroši više, platit će previše. E sad,
ona je ubrzo, pretprošlog tjedna, ukinuta.
Ali uz poskupljenje od 60%. Sada je možda
imamo dovoljno. Samo za onoga koji može
platiti. Raspodjela je među potrošačima rav-
nomjerno raspoređena...

A tko će to sve izdržati. Ne samo materi-
jalno nego i duševno. Shizofrenija je tu oko
nas. Jer, nedostaje mogućnost racionalnog
sagledavanja pojava oko nas. Dezintegracija
društva proizvodi dezintegrišanu ličnost.

Moramo se tomu oduprijeti, ukoliko
ne želimo da postane dio nas. Ali kako?
Gradnjom nečega novog u vlastitom
okružju. Koje mora biti smisleno. S tom
vas željom i nakanom želimo voditi u No-
vu godinu! Živjeli i sretno nam bilo svima!

Tomislav Žigmanov

Kul

Studentski protest

(...) Naš protest nije izraz stranačke
opredeljenosti već predstavlja otvoreno
suprostavljanje kršenju osnovnih principa
demokratskog uređenja i pobunu protiv
medijskog mraka i laži u kojima živimo.

Stoga zahtevamo

- da se priznaju legitimni rezultati dru-
gog kruga izbora u Srbiji
- da mediji pruže građanima objektiv-
ne informacije o tekućim događajima (...)
- autonomiju Univerziteta u Novom
Sadu i ostalih Univerziteta u Srbiji.

Svima koji kažu da smo izmanipulisani
odgovaramo:

„Mi ne rešavamo političko, već posta-
vljamo pitanje savesti onima koji su nas
rođili, onima koji su nas učili i onima koji
nas uče sada”.

Naša Savest je budna i izašla je na
ulicu! A gde je Vaša?!”

(Iz Proglasa studenata viših škola i fa-
kulteta u Subotici prigodom priključenja
masovnom protestu akademaca Srbije)

SRETAN BOŽIĆ I NOVA GODINA!

Sloboda na bonove

U predizbornoj trci za minule izbore bili smo obasuti raznim plakatima, lecima, spotovima, porukama sa sadržajem i bez njega. Uglavnom nitko ništa nije obećavao loše. Budućnost svijetla, bar po porukama kao da nam se već dogodila.

Skupna funkcija tih poruka je da kroz prepoznatljiv znak priopći neku ideju koja svrsishodno veže pošiljaoca i primatelja (u ovom slučaju glasača). Znak pun smisla može se različito iščitavati (denotirati) mada mu pošaljalac daje određeni (konotativni) cilj – glasati za mene. Poruka je bitna a ne izborna obećanje. Poglavitito što se sve događalo na političkom polju, bolje arni.

Često se smisao i težina poruke ne otkriva u samome znaku, nego znak razotkriva samoga pošaljitelja.

Novogodišnje zabave radi, semantički ćemo ovdje razigrati predizborni letak Tomislava – Toleta Karadžića, dipl. oec-a. Gospodin Karadžić tiskao je letak sa svojom kolor fotografijom, s tvrkom „Gloria” (što znači, oni su jedno) i s prigodnim tekstom i bonovima u vrijednosti od 75 i 200 dinara.

Dio teksta tiskan masnim slovima glasi: „Obzirom da nam dolazi teška ekonomska jesen i zima, moja firma se odlučila da ako dobijem Vaše poverenje ODMAH pomogne penzionere, kao najugroženiji deo društva sa područja MZ Centar II izborna jedinica III. sa jednokratnom pomoći u prehrambenim proizvodima, nafti i benzinu, dakle sa proizvodima sa kojima moja firma radi u iznosu od 200 dinara za svaku penzionersku porodicu”.

Ostavimo po strani ispravnost (odnosno prepustimo to našoj pravnoj državi) da netko ima pravo javno (pod budnim okom izborne komisije) tiskati bonove i time kupovati nečiji glas i dovesti ga u iskušenje da za dvjesto dinara proda svoju savjest. Razmotrimo poruku citiranoga teksta. Noseća poruka za društvo je pluralno pogubna i opasna. Prvo, ovdje kandidat SPS-a (bitno je istaknuti) nalazi ne samo da smo svi slobodni nego i jednaki. I on koji sumu u visini od 130.000 DM nudi, u ovom slučaju nešto ulaže, i onaj koji svoj glas jednokratno prodaje za dvjesto dinara. U ovom slučaju sloboda jednog Tomislava Karadžića i jednog bezimenog umirovljenika koji će jedva preživjeti zimu nemaju ničeg zajed-

ničkog. To su dvije različite slobode. Ovdje je izopačeno shvaćanje i samog pojma slobode koje se naslanja na zloupotrebu prava i predstavlja lažnu slobodu, odnosno neslobodu sviju – upravo onaj privid viška slobode za koju se već godinama zalaže i preko državnih medija nudi SPS kroz razna manipuliranja javnim mnijenjem. Zatim, ovo nije ni humana gesta s obzirom da unaprijed računa i kalkulira. Ovim je i osnovna tekovina demokracije, pravo na slobodan izbor kandidata za kojeg će se birači opredijeliti na jeftin i čovjeka nedostojan način, pogružena. Istina, svoje predizborno obećanje naplatom bonova kandidat, sada već SPS odbornik u SO Subotici, je većim dijelom ispunio (za razliku od ostalih). No, samim tim naš odbornik nema nikakvog razloga da ikoga zastupa. Jasno, sem osobnih interesa.

Razvojni put i sreća svakoga društva morala bi biti i jest: da se nađe ravnoteža između slobode za svakog i jednako pravo za sve. U demokrataskom društvu Tomislav Karadžić bi snosio pravne posljedice. Ne stoga što pretjerano koristi slobodu već što je zloupotrebio jednakost pred pravom. Jer on kao kandidat SPS-a ne samo da raspolaze viškom slobode nego je pravno zaštićen. A tamo gdje sloboda prethodi pravu ili pravo slobodi demokracije nema ni u tragovima. Na djelu je prikrivena, suptilna tiranija moćnog pojedinca ili povlašćene grupe. U državama gdje se regulacija odnosa ravnoteže slobode i prava rješava od slučaja do slučaja sudbina društva nalazi se u rukama licemjera. Tamo gdje se savjest procjenjuje da vrijedi 200 dinara prestaje ontološki i metafizički razlog da ono postoji a održava se uz posvemašnju bijedu i strah. A njihova moć ne ogleda se u njihovoj snazi nego u našoj slabosti.

Zanimljivo, u tekstu letka Karadžić naglašava da već sedam godina nije bio ni u jednoj političkoj stranci, a opće je poznato da je bio kandidat SPS-a i da je sad odbornik za SO Subotica SPS-a. Zašto izbjegava u letku to napomenuti? Vjerojatno stoga i sam o SPS-u intimno misli kada su u pitanju njegovi osobni interesi jer on je danas vlasnik privatnog poduzeća koje zapošljava 45 radnika. Ovo također saznajemo iz letka.

Zanimljivo je što još naš kandidat nudi: želi vratiti naš grad tamo gdje je bio, vratiti ljudima dostojanstvo, selu vratiti pune obore, umirovljenicima vratiti nadu, djeci vratiti osmijeh... Pitamo se u čudu zar je moguće da Tomislav Karadžić ne zna tko je djeci uskratio osmijeh, tko nas je lišio mogućnosti da od poštenog rada živimo.

Moguće je da se u tome i krije nešto što u svom letku ne spominje SPS. Je kandidat. Ako ipak ne zna, podmo ga. Politika SPS-a i onaj koji rekao da pod sankcijama može izdržati tisuću godina, ako baš i jedini krivci ali su jedino za ovo odgovorni. Istina, za protekli otkako su na vlasti, mogli su učiniti i većega zla. Tako bi bar im narednih 100 godina dosta vraćati. Ali nisu. Fala im. Stoga potrebno da u narednom periodu u svim lokalnim samoupravama gdje su izbore dobili i gdje nisu kako sami kažu, mogu oni i dalje

Na kraju letka Tomislav Karadžić želi biti i filozof, pa masnim slovima ispisuje: „Ja mislim i radim ozbiljno. U Descartesovom duhu „cogito ergo sum” (mislim, dakle jesam). No, Descartes nije bio načisto s ovim. Čega izvesti to ja, odnosno da mišljenje prije ja ili je ja prije mišljenja? Tu dilemu Tomislav Karadžić rješava: para imam dovoljno da jesam i mogu kupiti ne samo ono što ne misle svojom glavom već i njegov savjest. Oni koji rade pošteno ne da nemaju od čega živjeti već od nemaju volju misliti.

Iz toga, jedno je sigurno: so teorija i praksa koja nudi kruh uz slobodu i slobodu umjesto kruha zaslužuje naše povjerenje.

Eto tako smo iščitavali letak Tomislava Karadžića. Vjerujem da ni sam Karadžić ovoga nije bio svjestan. Stoga može biti olakotna okolnost za ali ne za naše društvo i naše pravde.

Vojislav Sekelj

Ovaj broj „Žiga” je izišao u valjujući financijskoj potpori Zakladi „Otvoreno društvo”

ELEKTRO-MIX

INSTALACIJE
EL. UREĐAJI
APARATI ZA
DOMAĆINSTVO

Tel: 024 / 35-174

Sonje Marinkovića 31

Žig broj 61
Izdavač: HKC „Bunjevačko kolonijalno”
Adresa uredništva: Subotica
Preradovićeve 4
Telefon: (024) 22-927
Osnivač i glavni i odgovorni urednik:
Vojislav Sekelj
Zamjenik glavnog i odgovornog
urednika: Tomislav Žigmanović
Uredništvo: Lazar Merković, Ivan
Rudinski, Nela Skenderović, Drago
Vidaković
Korektor: Mirko Kopunović
Tehnički urednik: Ivan Hegeduš
Tisak: „Globus”, Subotica
List je registriran kod
Ministarstva za informiranje
Republike Srbije pod brojem 1670
25. travnja 1994. godine
„Žig” izlazi svake druge subote
Žiro račun: 46600-678-7-355

Božićna poruka Ivana Pénzesa, subotičkog biskupa

Prihvatimo i zavolimo svjetlost

Sam događaj rođenja Isusa Krista smješta u ljudsku povijest. Ono što su u njemu vidjeli i doživjeli ljudi, naprije je činjenica čovjeka rođenja. No, to je rođenje tako duboko utisnuto u cjelinu ljudske povijesti da se u njemu može razabrati sav smisao povijesti kao takve. Radi se o rođenju čovjeka koji je, ne bez razloga, nazvan Sinom Čovječjim, koji je označio puninu vremena.

Potrebno je udubiti se sada u samo značenje događaja, koji se zbio u određenom vremenu, u judejskom gradu Betlehemu, kada se rodio Onaj koji je bio velikim proroštvima najavljen i kojega su mnogi pojedinci u narodu, svjesno i nesvjesno znajući i neznajući očekivali. Događaj je po svojoj pojavnosti bio sasvim ljudski, očitan – dijete rođeno od majke. No, taj događaj proglašen je sveopćim znakom, kakve to obznanjeno pastirima. Majka i dijete obavijeno u pelene i položeno u jaslje! Tada zato svratiti pozornost na značenje toga znaka. On, dakle, nadmašuje vrijeme i prostor, kulture, narode i jezike. Preko toga znaka razabiremo smisao svega što već postoji i onoga što još nastaje.

Ljudi uvijek žele proniknuti smisao stvari koje ih okružuju; smisao svijeta i svega postojanja u njemu; žele proniknuti smisao vlastitoga života i vlastitoga povijenog puta. Kad su bili stvoreni Bog ih je nagovorio i s njima uspostavio razgovor, dijalog. Sve se za čovjeka počelo događati kroz odnos s Bogom i kroz odnose što ih sam uspostavlja s stvarima. Čovjek je jedino biće usred onoga svemira koje može Bogu odgovoriti.

Bog je, stvorivši čovjeka sebi sličnim, odmah s njim uspostavio odnos. Ljudskim se grijehom, međutim, dogodio poremećaj tog odnosa. Čovjek je počeo eksperimentirati

uspostavu odnosa sa stvorovima neovisno od Onoga u kojemu je smisao svakoga istinskog, osobnog odnosa. Tada je sve izgubilo pravi smisao. Čovjek je počeo biti stalan pitalac. Ništa mu više nije bilo jasno.

Onda je „u punini vremena” Bog odlučio doći među tražitelje smisla, biti s njima Bog, kako su to proroci najavljivali.

U prologu Ivanova evanđelja uz Riječ kao ime Vječnog Sina Božjega dominira i

Svjetlost. U svjetlosti kao simbolu spoznaje se sam Isus kao od Boga poslani Spasitelj svih ljudi, kao i sve ono što se s njim dogodilo. Nisu ga svi prihvatili. Ljudska je povijest puna mračnih prostora. Ljudi napinju svoj um ne bi li protumačili sami sebe i opravdali svoje zamračene prostore u kojima vladaju laž i zločin. Bog je Riječ, ali Bog je i Svjetlost. To je cijelo Božje biće. Valja zapaziti da je Bog sam, koji je Riječ, postao tijelom. To je središnja spoznaja kršćanstva. „Riječ tijelom postade i nastani se među nama!” Bog je postao s nama tijelom. Progovorio je kroz ljudska usta. Čovjek je na taj način postao najtješnje povezan s Božjom riječi.

Božić s pravom nazivamo blagdanom mira, jer je Bog utjelovljenjem svoje Riječi podario mir ljudima i otvorio put pomirenja. To je ujedno i poziv da nastavimo djelo mira, da dademo sve od sebe kako bismo pridonijeli miru. Mora doći do razumijevanja među ljudima i narodima. Dosta je bilo razdora! Nek zasja Svjetlost! U toj Svjetlosti krenimo u sretniju budućnost!

Radi toga Sv. Otac Ivan Pavao II. sve nas poziva Apostolskim pismom NADOLASKOM TREĆEG TISUĆLJEĆA da se novom evangelizacijom, a mi Biskupijskom sinodom spremimo za jubilarnu 2.000 godinu, slaveći Isusa Krista i čineći dobro svakom čovjeku u duhu evanđelja.

Želim svima sretan Božić i blagoslovljenu novu 1997. godinu!

† Ivan, biskup

Božić – događaj a ne običaj

I ove godine će se rijeka ljudi – muževa i žena, staraca i starica, mladih i djece – slijevati, obožićnim blagdanima, prema katoličkim običajima diljem svijeta... I svi će se zaustavljati posebno pred „Betlehemom”. Djedovi i bake, ovi i majke svojim će prstom pokazivati malom djetetu koje leži u jaslicama, govoreći: „Vidite, analog Isusa”. I svi će se diviti tom prizoru! Ima u tome, ipak, nečega čudnoga, pa i apsurdnoga. Dijete golo u jaslama, u štali, na slami, među životinjama. I to je nama lijepo! I to nam sreću napunja radošću, veseljem, svečanim ozračjem... To je Božić! Vjerujem, da bismo se svi zgrozili, kada bi se neko dijete sada rodilo u ovom ozračju. Zašto, ipak, toliko divljenja, toliko radosti, veselja, mira, svečanosti? Zašto toliko svijetla, nakita, darova...?!

„Tko je to Dijete, koje zna i može u tolikoj miri razveseliti duše?” pitao se jedne noći i poznati francuski pjesnik i dramaturg Paul Claudel koji je pošao prema Lanterni, umoru od života i očajan, s namjerom da si oduzme život. Bio je Božić. Narod je hrlio prema crkvi. To ga je zaustavilo. Pošao je i on u crkvu. Vidio je Dijete i počeo je tražiti istinu o tom Djetetu iz betlehemske jaslje. Nakon četiri godine patnje, unutarnjih boli i plača doživio je radost Božića. Otkrio je tajnu ljubavi, ljubavnom je Bog ljubio svijet.

Dijete kojemu se radujemo, kojemu se klanjamo i koje je izvor tolikom veselju i miru nije obično dijete. To dijete je Bog koji je čovjekom postao. U Nicejsko-carigradskom vjerovanju molimo: „Vjerujem... u Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega. Rođenog od Oca prije svih vjekova. Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga. Rođena, nestvorena, istobitna s Ocem, po kome je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu svetom od Marije Djevice; i postao čovjekom...” To je „mali Isus” koji leži u jaslama. I zato je svemir njegovim rođenjem ispunjen pjesmom radosnicom i SLAVOM BOŽJOM. I zato je Zemlji i ljudima – MILJENICIMA BOŽJIM naviješten MIR. Bog je čovjekom postao, radi nas...

U tog Boga i čovjeka bit će zagledana ovih dana cijela Crkva i svi ljudi „dobre volje”. Svi kršćani svijeta pripremaju se za veliki jubilej: 2000 GODINA KRŠĆANSTVA. Godina 1997., u toj pripravi, bit će posvećena RAZMIŠLJANJU O KRISTU, KOJI JE SPASITELJ SVIJETA, JUČER, DANAS I UVIJEK kako to ističe Papa u svom apostolskom pismu „Nadolaskom trećeg tisućljeća”. Potrebno je dakle nanovo OTKRITI KRISTA.

Neka se ovog Božića naše divljenje Djetetu u jaslicama pretvori u razmišljanje o tajni ljubavi Božje prema čovjeku, o Isusu

Kristu koji nas poziva da ga slijedimo. Njegov program života – EVANĐELJE – vodi istinskoj sreći već ovdje na zemlji i otkriva put koji vodi vječnom blaženstvu! Pred Isusom Kristom se ne može biti pasivan. Ili si ZA ili si PROTIV!

Neka se Božić kao najveći kršćanski obiteljski blagdan – blagdan dobrog jela i pića – pretvori i u blagdan zajedničke obiteljske molitve. Ako skupno molimo Isus će stvarno biti nazočan među nama, a ne tek po kipiću ili slici koji ga prikazuju. Sam je, naime, rekao: „Gdje su dvoje ili troje sabrani u moje ime tu sam i ja među njima”!

Svim čitateljima „Žiga” želim da se ovog Božića zagledaju u Isusa i da pođu za njim, kao što su mudraci s Istoka pošli za njegovom zvijezdom! Tijekom cijele godine Gospodnje 1997. razmišljajte o Isusu Kristu, čitajte njegovo Evanđelje da biste ga što bolje upoznali, da biste što bolje upoznali njegovu nauku – evanđelje, da biste što bolje upoznali njegov „program života” i prema njemu uskladili svoj život. Budete li činili tako Božić Vam neće biti samo lijepi običaj, nego stvarni DOGAĐAJ koji će posve promijeniti Vaš život, kao što je promijenio i život P. Claudela! U tom smislu svima želim doista SRETAN BOŽIĆ i BLAGOSLOVLJENU NOVU GODINU!

Andrija Anišić

Vidim, dakle izmišljam „Gore, crvena bando”

Ne znam šta sam bio u prethodnom životu, ali da sam pomalo kažnjen ovim životom, to dobro znam. Valjda mi, zbog otrovnog jezika, u paklu neće biti priređen (pre)topao prijem. Trudim se, usotalom, koliko mogu. Izmišljam samo ono što vidim, a i uspešno nastavljam siromaštvo porodice iz koje sam potekao.

Ne falsifikujem izbore, nisam nijednom prilikom izgovorio „dole, crvena bando” jer je to protiv mog mišljenja. Zašto, na primer, „dole”? Ako je u pitanju banda, a ja se u banditizam uopšte ne razumem, treba je izdići „gore”. Visoko. Sve do neba. Neka te „bande” ne nebu, a zemlju neka ostave nama koji smo prizemljeni i koji smo se odvojili od nebeskih bića još pre Enoha.

Pristao sam dobrovoljno da živim na svom hiljadugodišnjem, već ostarelom i iznemoglom ognjištu, a u minulim vremenima svesno sam izbegavao da učestvujem u tračevima o komunistima i demokratiji na Balkanu. Shvatio sam na vreme da je ceo svet protiv nas i sva moja nastojanja da se svet izmeni i da bude uz nas, a ne protiv, izjalovila su se.

Reklo bi se, dakle, da sam ostao u medijima samo zbog toga da se ne pokvarim. Jer, ako je tačno da novac kvari ljude, uspešno sam izbegao tu zamku. Siromaštvo, uostalom, i nije tako strašno. Pošto sam potomak Starih Slovena, a njihov napitak je bila medovina, zadržao sam tradiciju života u medu i mleku. To mi, na neki način, svakodnevno nudi i moja jedina RTS bez koje ne znam kako bih ovu dobrotu izdržao.

U budućem životu, ako ga ima i ako mi Gospodin podari da ponovo budem Srbin, izabraću drugu profesiju. Recimo, biću – štampar.

Zamislite, ja ponovo u životu među svojim narodom, a ono izbori. Dok se drugi ne dosete, ja prvi našampam listiće. Žute, plave, crvene, roza braun, kikiriki. Svih boja. Naštampam i izbornim komisijama ih ponudim, onako tajno. Izborne komisije ih preuzmu pa onda kandidatima, umesto plakata, bonova, pisanih i nepisanih obećanja, prodaju po dvostrukoj ceni. Zaradio ja, zaradili i ljudi koji su se brukali. Bar su bruku naplatili.

Imam još nekih planova za budućnost, ali ostajem u sadašnjosti. Hoću da doživim pobednika u sveopštem laganju pojedinih mas-medija i da vidim iz čijih će se to jaja izleći pilići po sveopštem ukusu.

P. S.

Zbog velikog značaja koji pridajem odnosima između mene i Vaših čitalaca, a koji može biti uspešan samo ako održavamo otvoren dijalog, molim Vas, kao predstavnike medija, da u celosti objavite ova moja izmišljanja.

Ugledajte se, gospodine uredniče, na novine iz Vašeg okruženja koje su mnogo, mnogo starije od Vaših i koje se ne štampaju u radionicama laži.

Iskreno Vaš,

Milenko Popadić

U povodu feljtona „Večernjih novosti” Tako je govorio Marko Peić

Čim se nešto pojavi u „Večernjim novostima”, tako smo se bar navikli „učenjem” u trajanju od nekoliko prethodnih godina razvoja tzv. novinarstva u kojemu su sredstva opravdana veličinom ciljeva (čitaj: što je laž očitija tim je omiljenija i prihvatljivija) u rasponu od opravdanja rata do, uz primjenu sile, razumijevanja mira, to znači da s istinom nema puno veze.

U pomalo već začudujućem prekidu i kroničnom manjkanju nekih čelnih Bunjevaca u tome i takvome tisku, eto ih sada naprasno. I to u nastavcima. Nastupaju u Feljtonu. Pisac, u duetu s nekim, dobitnik nagrade tih, bit će uskoro, sramnih novina na paleti srbijanskog novinstva, tužitelj glavnog i odgovornog urednika „Žiga”, Milutin Mitrić u nastavcima pokušava raspredati naširoko o filogenezi i povijesti, a s pozicije nečega što se samo od nekih naziva istina. A o čijoj se to „istini” radi? O tugaljivo prozirnoj „istini” nevinog i zavedenog naroda Bunjevaca. Jer, sve je to zapravo nemušto i nevješto čeprkanje s ciljem da se nešto, ali bitno, i prikrije o nečemu što je odavno svima postalo jasno (tj. onima kojima svijest i sjećanje seže dulje): nema Bunjevca pod kapom nebeskom koji nije (makar malo pa čak i sa stidom) bio Hrvat. Pod prisilom ili zbog neuočavanja svekolikih zavjera protiv njih (nas), sada nije bitno.

U ovom neinventivnom tekstu u nastavcima rjeđe se pominje aktuelni predsjednik Bunjevačko-šokačke stranke Nikola Babić. On je kao predsjednik, za sebe i od ne tako davno, čist Bunjevac, dok je njegova, recimo, nedaleka rođaka zamjenica ministra u Ministarstvu rada i socijalne skrbi u Vladi Republike Hrvatske, Vera Babić. Ovim ne kazujemo da Nikola zbog toga mora snositi krivnju. Jer, nju nema. Isto, njega ne prozivamo, ali ukazujemo da o njihovoj (bunje-

vačkoj) „rasnoj i genetskoj” čistoti ne govorimo. Također, moramo prizvati u svijet činjenicu da ni sam Nikola Babić nije lagan no prošao 70-ih godina u vrijeme čiste sudionika matičara u Subotici. Sjećate li se gospodine Babiću? I što možete reći: svaka zavjera? A kada ste studirali u Zagrebu jeste li tada bili zavedeni?

O Marku Peiću ćemo, ovoga puta, saznati kratko. Jer, ime ali i djelo su mu toliko poznato ovdje u „Žigu” pominjani da su dovoljno razgolićene sve njegove nacionalne pernicioznosti. Stoga ćemo o njemu samo malo reći, se, naime, često mršti na sintagmu „bunjevački Hrvat(i)”. A što je on nekada, dok nije „osvističio”, istina pod duboku starost (pitamo se senilnost li je to ili nešto treće) o ovome problemu, koji tišti i list koji se reklamira „To mogu samo Večernje Novosti”, govorio svjedoči slijedeći navod iz „bunjevačkih novina” od 31. srpnja 1970. god. Marko je Peić u ekstazi, ili van sebe, rekao prigodom postavke izložbe „100 godina Bunjevačkih i šokačkih novina” ovo:

– Ova izložba organizirana je povodom stogodišnjice prvog lista bunjevačkih šokačkih Hrvata, koji je pokrenuo Ivo Antunović u Kaloči. Tim listom obilježava se početak preporeda hrvatskog naroda ovog kraja...

Tako je govorio Marko Peić ne tako davno, 1970. Postavljam, kao mlad i mogao biti zaveden, pitanje u čudu: od kuda je gospodine Peiću hrabrosti da pod stavom toliko sebe kompromitirate pored svih drugih koji Vas znaju što ste ne toliko davno govorili i činili. Isto tako postavljam i pitanje: dokle ćete trpjeti Markove bajke i priče, čija je istina utemeljena na prohtim dnevne politike. Zar Vas nije stid!? Osobno one koji drže do sebe i do istine!?

Tomislav Žigmanov

Sredina bijede

Znate li gdje je Lajkovac? Ili možda Žitorade? Ukoliko ne znate odgovornost za taj propust pripišite vašem nastavniku zemljopisa. Ali, znate li ili ne gdje se nalaze, to su mjesta u Srbiji u kojima su plaće u privredi dvostruko veće nego u Subotici.

A znate li gdje je Dimitrovgrad? Ili Brus? Tamo su vam plaće duplo manje nego u Subotici. No, ne tugujmo stoga previše.

Prosječna plaća u privredi Subotice iznosila je za mjesec listopad 783 dinara. To je za 36 dinara više od prosjeka u Republici, ali i za 42 dinara manje od prosjeka u Pokrajini. Znači u zlatnoj sredini bijede. Jer, mala je razlika kada se ta (bez)vrijednost pretoči u marke, ili kada se uspoređi s prosječnom cijenom potrošačke korpe. Kao što nije utjeha osigurati iz plaće 17% vrijednosti potrošačke korpe, tako nije utješno iz plaće pokriti cijelih 33%. (I. Ž.)

Aforizmi

– Mira na ovim prostorima ne bi bilo da iza njega ne stoji jedna žena.

– Neka gospoda čim osjete miris vladine postaju pečeni političari.

– Velika nužda tjera i careve da se ginju.

– Da nemamo toliko programa Rade naša istina bi bila stostruka.

– Izbori su regularni. Neki rezultati lažirani.

– Na demonstracijama u Beogradu i Subotici baš sve mirno. Demonstranti se kreću u kolu.

– I najveći oporbenjak kada je bitno stan dođe u poziciju da se liječi.

– Nemam karakter. Tako su me otkrili i karakterizirali.

– Okružan sam lojalnim građanima. Dakle, živim kao bubreg u loju.

– Tek poslije II. kruga izbora oporbenost Srbije shvatila je da je vrte u krug.

Dujo Run

Godišnja skupština Organizacije odvjetnika Subotice

Za angažiraniju organizaciju

Dana 13. prosinca 1996. godine u velikom dvoranu Općinskog suda u Subotici održana je redovita godišnja skupština Općinske organizacije odvjetnika Subotice. Izvještaj o jednogodišnjem radu Općinske organizacije podnio je László Józsa, predsjednik, dok je izvještaj o rizničkom poslovanju podnio Đorđe Lazičić.

Prije početka Skupštine minutom šutnje odzvana je pošta preminulim odvjetnicima iz prethodne dvije godišnje Skupštine: Josipu Kuzmiću Keji, Slavku Ruskom, Josipu Brzkovu, i Imre Váradiu, dopredsjedniku Odvjetničke komore Vojvodine iz Zrenjanina koji je tragično preminuo u prometnoj nesreći prije dva mjeseca. Izvješće o radu obuhvaća period od 27. travnja 1995. do 13. prosinca 1996. u kojemu je bila naglašena aktivnost u svezi sa stručnim obrazovanjem odvjetnika, u kom pravcu su bila održana dva instruktivna seminara-predavanja: Mančila Grubača, profesora Pravnog fakulteta u Novom Sadu, „O novim rješenjima prijedloga Zakona o krivičnom postupku“, te predavanje odvjetnika Tamása Korheca, „O pozitivnim zakonskim promjenama“ koje je tijekom posljednje godine usvojila Skupština Jugoslavije i Skupština Republike Srbije). Također je u izvješću istaknuta velika angažiranost Upravnog odbora u svezi sa poreskom politikom i paušalnim oporezivanjem odvjetnika, kao i s održavanjem u dva navrata strajkova upozorenja, koji su rezultirali time da su poreske stope ublažene, a zatezne kamate ukinute za one odvjetnike koji nisu na vrijeme plaćali svoje mjesečne obroke u iznosu od 10% iznosa poreza na dohodak. Uklanjanje zatim na pojavu nadripisarstva koja su se uvela maha od strane nekih agencija i odvjetnicima, kao i prebukiranost agencija za promet nekretnina čiji rad oduzima velik dio poslova odvjetnicima, a što bi trebalo zakonski regulirati. Odvjetnici iz općinske organizacije Subotice također su se solidarizirali u ovom protestu i štrajkova odvjetnika u

Beogradu i Novom Sadu, odnosno na području cijele Srbije u svezi s izbornim marifetlucima od strane pojedinih općinskih i Vrhovnog suda Srbije vezanog za krađu glasova birača na lokalnim izborima u Srbiji. Ukazano je također na problem da organi pravosuđa – Općinski i Okružni sud u Subotici – duguju astronomske iznose pojedinim odvjetnicima za zastupanja okrivljenih po službenoj dužnosti, koji se određuju s liste odvjetnika. Naglašeno je da se organi Odvjetničke komore Vojvodine u Novom Sadu odnose „sluganski“ prema nekim društvenim zbivanjima koja se trenutačno dešavaju u našem društvu te je u tom smislu bilo i prijedloga za održavanje vanredne skupštine AKV i pokretanje zahtjeva za smjenjivanje Upravnog odbora komore zbog svog neprincipijelnog stava prema aktualnim dešavanjima u našem društvu i neimanja sluha za aktualna zbivanja. Istaknuto je da se i nadalje vrši centralizacija organa Odvjetničkih komora te je primjerice navedeno da se novim Prijedlogom zakona o advokaturi ne predviđa više postojanje odvjetničke komore Vojvodine već samo na razini Republike Srbije i Jugoslavije uz mogućnost formiranja regionalnih odvjetničkih komora, primjerice za područje Sjeverne Bačke, Banata, Srijema i slično već u ovisnosti od broja odvjetnika u pojedinim regijama. Na kraju skupštine je Tamás Korhec poželio prisutnima sretne božićne i novogodišnje blagdane dok je odvjetnik Dragomir Vuletić čestitao doajenu odvjetništva u Subotici Ruži Dulić koja je povodom svog 30. godišnjeg bavljenja odvjetništvom dobila plaketu i diplomu Odvjetničke komore u Novom Sadu na Vanrednoj Skupštini koja je bila održana 16. studenoga. Na kraju su netom usvojene odluke i zaključci po pojedinim pitanjima koja su bila predmet razmatranja na Skupštini i usvojeni podnijeti izvještaji o radu.

Grđo Bačlija, odvjetnik

SPS rašomonijada

Lokalni SPS moćnici imaju vrlo čudnu logiku. U priopćenju njihovog Okružnog odbora, među ostalim, kažu kako zovu SVM u koaliciju za lokalnu vlast, a oni, eto, neće, pa je vodeća stranka subotičkih Madara pokazala da joj je pravi cilj – jedino ostvarivanje nacionalnih interesa, a da SPS interesira unapređenje života Subotičana i napredak grada u cjelini. Ni manje ni više.

Koalicije su u politici nužne; one su rezultat dogovora ljudi spremnih na kompromisna rješenja. Kompromisi su, zapravo, jedan od temelja ali i ciljeva politike. Na žalost, posljednjih se desetljeća pokazalo da tko se dohvatio koalicije s tzv. socijalistima, preobraćenim srbijanskim čvrstorukaškim komunistima, taj je uvijek bio, prije ili kasnije, izigran. Ovo stoga što SKS/SPS zapravo nikada nije bio spreman na kompromise, već je ustuknuo samo pod jednostavnom prijetnjom silom ili samom silom. Svježiji primjeri „nasankanih“ su svakako vojvodanski reformisti, Avramović, Šešelji, a bolje čeprkanje po prošlosti bi navelo još dosta slučajeva. Naime, u temelju dobro postavljeni cilj nekadanjih koalicionih partnera socijalista – da je bolje i malo vlasti nego ništa i da se na taj način ostvare i neke dobre ideje (sa stajališta tih stranaka), uvijek je neslavno propadao kada ih je stvarna vladajuća stranka jednostavno izigrala – iskoristila i bacila.

Sličnu igru subotički SPS nudi i SVM-u. Temelj za takvo djelovanje OO SPS-a su najbezočnija lažiranja izbora i krađe glasova, odn. odborničkih mjesta koja su trebala pripasti SVM-u, DSHV-u i SGS-u. Na temelju tako stečenih odborničkih mjesta traži se „tehnička podjela vlasti“ u gradu. Koliko cinički zvuče ovakve ponude SPS-a pokazat ćemo na jednostavnom primjeru.

Zamislite da netko uđe u vašu kuću i zauzme po kuće i polovicu avlije. Vi ste vlasnik, imate sve papire, pa zovete i policiju i sudite se. Pošto je taj udobro s policijom i sudovima, oni vam kažu – sve je to u redu, ti nisi vlasnik iako imaš sve papire. I ondak dođe taj koji je zauzeo polak vaše kuće i avlije i kaže ajde da upravljamo zajedno ovom avlijom, jer ovo je i tvoje i moje i u našem je interesu da „tehnički podijelimo vlast“ u ovoj avliji! Čemu papiri, čemu dokazi?

Beno Horvacki

Vojvodine malo ima malo nema

Pročitao sam u jednim novinama („Nezavisni“) članak „Vojvodina ne postoji“. U tom članku ispod naslova piše: „Udžbenik geografije za osmi razred osnovnih škola u Srbiji ne priznaje Srem, Banat i Bačku, ni Vojvodinu ili barem ne pominje išta što je severno od Save i Dunava“.

Vrlo zanimljivo – kad treba plaćati porez Vojvodina postoji, kad treba vojvodansko žito Vojvodina postoji, kad treba ić u rezervu Vojvodina postoji, kad treba davati i kad treba plaćati Vojvodina postoji, a kad nas treba makar spomenuti u udžbeniku onda ne postoji. Vrlo zanimljivo.

Franjo Ago Lukendić

Toth - optika
SUBOTICA

**BERTAN BOŽIĆ I NOVA GODINA
PRIZNANIČNI POPUST 10% + 10%**

RADNO VREME:

9,00-12,00 i 16,30-19,30

Subotom: 9,00-12,00

relevisanje očnih pomagala i davanje sveta za korištenje istih, svakim radnim danom od

17 do 19 časova

POSEBNE POGODNOSTI:

– mogućnost plaćanja u više rata

– mogućnost žiralnog plaćanja

Pisma čitatelja

Nužne ostavke i promjene u DSHV-u!

Uredništvu subotičkog dvotjednika „Žig“
Štovani gospodine uredniče!

Kao nestranačka ličnost osvrćem se na Vaš „blagi komentar“ glede proteklih općinskih izbora, koji ste objavili pod naslovom „Skandalozna lažiranja lokalnih izbora“, autora **Bene Horvackog**, u broju 60. od 28. studenoga o. g. Naime, u tome komentaru samo je dotaknut izborni fijasko – ili debakl – odborničkih kandidata DSHV-a, a nema dubljeg ulaženja u problematiku i genezu takvih izbornih rezultata DSHV-a.

Kandidati DSHV za Skupštinu Vojvodine nažalost neće predstavljati svoju „izbornu bazu“, a što se nije moglo ni očekivati s obzirom da nisu prihvatili ponudu o zajedničkom nastupu s drugim demokratskim strankama (prije svega mislim na koaliciju „Vojvodina“). Čvrsto sam uvjeren da bi ostvarenjem jedne takve koalicije sigurno rezultiralo izborom makar jednog hrvatskog zastupnika u Skupštinu AP Vojvodine. No, zanemarimo izbor zastupnika u vojvodansku Skupštinu i da se osvrnemo na izbor odbornika u Skupštinu općine Subotica, tj. gradu gdje nas je većina, i gdje smo svoji na svome. Sama činjenica da niti jedan od tri vodeća čovjeka stranke nisu prošla ne samo u prvom krugu, već ni u drugom „popravnom“, po sebi govori o dubokoj krizi i lošim unutarpartijskim odnosima koji vladaju u DSHV-u, kao i o neizgrađenim demokratskim odnosima u samom rukovodstvu stranke (Predsjedništvo i Vijeće). Okolnost da je od 16 kandidata koji su ušli u drugi krug izbora prošlo samo njih troje (!?) pokazatelj je „mršavog“ rezultata i suprotan je zaključcima Izbornog stožera DSHV-a o „pozitivnim rezultatima izbora“ koji su objavljeni u „Subotičkim novinama“ od 28. studenoga. Izborni poraz lidera stranke **Bele Tonkovića** u Mjesnoj zajednici „Ker“ u drugom krugu, koji je za protukandidata imao **Mirka Gabrića** razmjerno anonimnog građanina, zatim izborni poraz **Stanke Kujundžić** u MZ „Gat“, koja je za protukandidata imala **Kalmara Šandora**, vlasnika privatne ugostiteljske radnje „Gat“, govori dovoljno o svemu. Jedino bi se za izborni neuspjeh **Laze Vojnić Hajduka** moglo donekle naći opravdanje u činjenici da je protiv sebe imao kandidata DZVM **Ferenca Gelléra**, jer su pripadnici mađarske nacionalnosti kao po pravilu dali glasove za pripadnika svoje nacionalnosti u urbaniziranoj MZ „Centar II“.

Ali, Hrvati Bunjevci se ne mogu potužiti da nisu zastupljeni u sastavu novog saziva SO Subotice jer su rasuti čak u sedam stranaka (SVM, SGS, SPS, NSS, JULJ, GG i BŠS). Štoviše, Bunjevci, Hrvati predstavljaju trećinu sastava novog saziva SO Subotica (ukupno 21 odbornik)!

Na žalost, naš „svit“ je razjedinjen, a ponajviše utjecaja na tu razjedinjenost upravo su imali neki čelnici DSHV-a svojom rigidnom politikom, odbojnošću u nastupu svojih čelnika, nedemokratskim odnosima unutar stranke, bavljenje samim sobom i

vođenjem nekih unutrašnjih disciplinskih postupaka protiv nekih mahom mladih članova Predsjedništva i Vijeća, kao i svojim odnosom prema intelektualcima i njihovim udaljavanjem iz rada stranke. Sve je to vjerojatno u mnogome uvjetovalo izborni rezultat kakav imamo. „Kako tko sije tako i žanje“. Napose „boli“ poraz lidera stranke koji su izbornim porazom izgubili legitimitet daljeg predstavljanja stranke (a o cijelom narodu ovoga puta ne bih!) i da budu na njenom čelu. To bi ispalo kao na primjer da **Slobodan Milošević**, predsjednik Srbije, izgubi u svojoj izbornoj bazi u Požarevcu ili **Franjo Tuđman** u svojoj izbornoj jedinici na Pantovčaku u Zagrebu.

Zaključci izbornog stožera DSHV pokušavaju kod članova DSHV-a ublažiti izborni poraz. Međutim, to se ni u kom slučaju ne može ublažiti, jer je ta činjenica očita i posljednjem aktivisti DSHV-a, prištaši ili simpatizeru. Prozivanje predstavnika NSS o neuspjehu zajedničkog nastupa također ne spada u unutrašnje partijsko pitanje, a odgovor predstavnika NSS u „Subotičkim novinama“ od 6. prosinca negira apostrofiranje njihove stranke kao odgovorne što do koalicije s DSHV nije došlo.

Nadalje, u točki 8 zaključaka Izbornog stožera DSHV-a proziva se i matični hrvatski narod, jer, kaže se, „da nisu imali logističku podršku“ glede samih izbora. To je još jedan pokušaj da se za izborni neuspjeh proglasi krivim netko drugi – matični hrvatski narod – a ne DSHV i njegova uskogruda politika. Jer, u drugom izbornom krugu DSHV se slabo organizirao; nije bilo, ili je bio nedovoljno, rada na terenu preko svojih uličnih povjerenika; slaba je bila i propaganda... što je sve utjecalo na izborne rezultate za koji znamo da nisu adekvatni potrebama. Dakle, izborni neuspjeh rezultat je nerada čelnika DSHV-a i njegove samodovoljne i nadobudne politike. Ne preostaje nam ništa drugo nego da učinimo neke promjene kako bismo spremnije dočekali sljedeće izbore, tj. da u XXI. stoljeću uz daleko angažiraniji rad i uz podršku svog matičnog hrvatskog naroda ostvarimo izbornu pobjedu koja bi omogućila kakvo-takvo sudjelovanje predstavnika hrvatskog naroda u radu ne samo SO Subotica, već i na višim razinama vlasti.

Izborom samo tri odbornika u novi saziv SO Subotice dovedeno je u pitanje i formiranje nove općinske vlasti, Izvršnog vijeća, tj. dovelo je do raspada koalicije (SVM-DSHV) čime se stvaraju dodatne poteškoće predsjedniku SO Subotice **Józsefu Kaszi** da formira većinsku vladu tako da sada mora dijeliti kolač s odbornicima SGS i GG, jer tri odbornika DSHV-a ne osiguravaju većinu u SO Subotica (potrebna 34 glasa).

Raspadom koalicije (SVM-DSHV) dovodi se u pitanje i budućnost rada HKC „Bunjevačko kolo“, žetelečkih svečanosti „Dužijance“ i drugih manifestacija koje su imale podršku lokalne smaouprave.

Izborni poraz DSHV u najmanju ruku zaslužuje sljedeće mjere:

– održavanje izvanredne izborne Skupštine DSHV-a s dubokom analizom i bornog poraza uz „kovertiranje“ ostav čelnika DSHV-a i samog Predsjedništva;

– izborom novih, mladih, sposobnijih nepoterećenih kadrova;

– hitno formiranje Hrvatskog nacionalnog vijeća, kao krovne organizacije za s Hrvate u Jugoslaviji (Vojvodina, Kosovo, Srbija i Crna Gora);

– ukoliko do toga ne dođe, onda bi trebalo raditi na osnivanju neke nove demokratske stranke Hrvata u Vojvodini u kojoj bi ravnopravno našli mjesta svi oni koji opredjeljuju kao Hrvati, Bunjevci, Šokci Jugoslaveni;

– izmijeniti i dopuniti Statut DSHV kako bi se omogućio fleksibilniji pristup članstvo DSHV bez pozivanja na nekadašnju „moralno-političku podobnost“, klerikalizam, klerikalnost, podaništvo i tome slično, tj. nego okupljanje mislećih ljudi a ne „pionirski“ i „klimoglavaca“;

– ostvariti široku koaliciju i suradnju sa svim demokratskim orijentiranim strankama na području Vojvodine (koalicije „Vojvodina“, LSV, NSS, SVM) u cilju zajedničkog nastupa kod izbora za zastupnike za pokrajinsku, republičku i saveznu skupštinu, gdje su šanse DSHV-a minimalne ukoliko samostalno istupa sa svojim kandidata.

Nadam se da će čelnici DSHV-a, osim onih svojih minornih zaključaka u 9 točki, izvući određene radikalnije i dalekosežne pouke glede budućeg rada, koji se mogu temeljiti na mekšem i otvorenijem pristupu, i s novim mladim rukovodstvom koje ne treba biti opterećeno nikakvim moralno-političkim predrasudama. Jer, narod za kojega se zalažu nije samo njihova prćija!

Grgo Bačlija, odvjetnik

Zašto DSHV spava?

Premda se nakon drugog kruga općinskih izbora po gradu pričalo o brojnim „makinacijama“ SPS-a kojima su doslovce pokradeni glasovi stranke hrvatske nacionalne manjine (kao i glasovi SVM-a i drugih), vrhovništvo DSHV-a glede toga nije poduzimalo nikakve korake, niti prirode (žalbe i sl.) niti informativne (u smislu informiranja javnosti recimo konferencijom i tiskom). Dok je SVM pokušao pravnim putem istjerati (upravo je pristigla vijest da je Vrhovni sud Srbije poništio odluku Općinskog suda u Subotici glede spora u dvjema izbornim jedinicama u kojoj su bili suočeni SVM i SPS), za DSHV je jedino prije koji dan **József Kasza** rekao da je pokraden na 7 izbornih mjesta!? Pogubnost i juljkanosti rukovodstva DSHV-a, iscrpljujući unutarstranačkim istjerivanjem vještica, vidljivo upravo ovih dana kada se nazire potencijalna mogućnost da izborne krađe, makar djelomično budu anulirane, a pošto se DSHV nigdje ne žalio, niti igdje obznanio kakvim su se sve manijama služili SPS-ovci i njihovi trabant, očevitna nepravda načinjena DSHV-u, ostala neispravljena. Je li tako moralo biti?

(n. n.)

Pisma čitatelja

Svi za jednog
jedan protiv svih

Kao č jedan od osnivača DSHV-a i Mla-
DSHV-a, smatram da imam pravo reći
ve mišljenje o rukovodstvu, to jest o
m čovjeku stranke, gospodinu „elek-
tricu”, kako ga zovu bivši njegovi „sljed-
ci” koji su ga podržavali dok nisu shvatili
jeve „dobre” namjere. Teško je bilo iza-
ra „pravog čovika na pravo misto”, svi su
ili da će izbor biti pravi ali ne bi uzalud
one narodne – „daj čoviku vlast pa ćeš
kakav je”. Tako je i s našim predsjed-
kom bilo, kad je drugi put izabran. Sve
ve protivnike sklonio je iz vrha stranke po
taj oprobanoj diktatorskoj koncepciji.
što je imalo hrabrosti da se suprotstavi
elom, postalo je nepodobno kao u „dobra
komunistička vremena”. Demokracija
la na posljednjem mjestu.

pomenio bih samo ove zadnje izbore di
ošla do izražaja njegova prepotentnost i
atetovanje, gdje je stranka doživjela totalni
ra baš u gradu gdje je najviše ljudi s hrvat-
di porijeklom. Ne bih se htio usuditi da
ažm je li to činio svjesno (zbog osobnih
it esa) ili nesvjesno zbog svoje komplici-
r ličnosti (umišljenosti). No jedno je si-
uo – ipak je uspio. Samo ne znam iz kog
zga je razjedinio stranku, posvađao na-
d izvuko korist koja mu je bila i ostala
ana preokupacija a ne narod u koga se
e. Tom istom narodu neće ni otpozdraviti
a lici ili ispred crkve jer to je ispod njego-
gdostojanstva. On sebe smatra vođom
i Hrvata a nije u stanju proći izbore u
a mjestu, pa to je sramota. Trebao bi
na malo savjesti da oslobodi stoc na ko-
nsjedi toliko godina a nije ga zavrijedio.
e svijet propasti, doći će barem toliko
e i pošten ako ne i bolji.

laže da smo uspjeli na izborima. Sigur-
o očekivao jednog zastupnika (odborni-
a prošlo čak tri. Fala na dobrim
ezbornim kampanjama, fala na saradnji
čugim strankama (Narodna seljačka
araka), ali najviše mu hvala ako da ostavku
muči ovaj svijet svojim glupim potezi-
e. To bih isto predložio i užem rukovod-
vkoje ga je podržavalo i štitilo, pa red je
jedno odu. Srićan im put bio.

Blaško Temunović

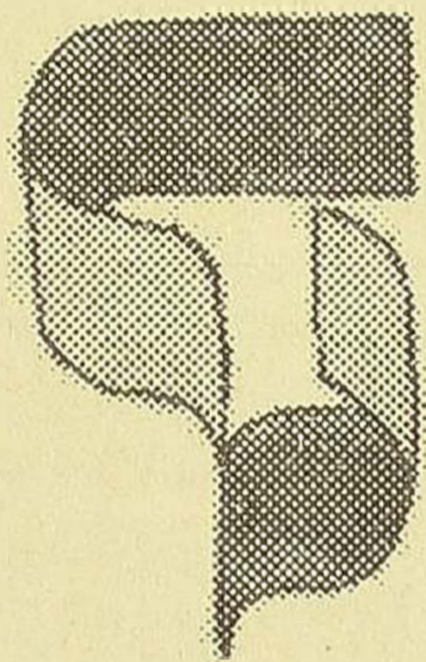
Pisma čitatelja

Izborni neuspjeh

Rezultate koje je postigo DSHV na izbo-
rima za subatičku skupštinu, moram prizna-
ti, neprijatno su iznenadili, izgleda, ne samo
mene. Mislim da su tri izabrana odbornika
zdravo malo. Sad se pitam – šta je to moglo
bit razlog? Ili koji su razlozi neuspjeha naše
stranke na izborima?

Prvo, cigurno da je jedan, ako ne možda
i najveći, razlog neuspjeha DSHV-a naša tra-
gična podila na Hrvate-Bunjevce i samo
Bunjevce, tako da oni koji se drže Bunjevci-
ma automatski neće da glasaju za kandidate
DSHV-a jer smatraju da nisu Hrvati, ne
gledajući šta je program ove stranke i za
čega se zalažu njevi kandidati.

Drugo, svima nam je poznato u Subatici,
pa i dalje, da je u DSHV-u došlo do raskola,
što cigurno nije dobro. Sasvim je normalno
da u jednoj stranki, u ovom slučaju mislim
na DSHV, ne moraju misliti svi isto, al se
ipak tribalo nikako dogovoriti. Svi smo mi
ljudi, svi grišimo, niko nije nepogrišiv... Tri-
balo je nač kompromis a ne svadati se. Jel,
tako je DSHV samo izgubio, a mislim i svi
mi. Zbog tog su je pojedini članovi napuštili
a niki su čak bili izbačeni. I ovako nas ima
malo, a ovako, kad se međusobno svadamo
i dilimo, ima nas još manje.

Treće, mnogi Bunjevci kažu da „neću ić
glasat, mene politika ne zanima”. Al', ako
izadeđu na glasanje to ne znači da se bavidu
politikom, jel će se politikom baviti kandidati
koji budu izabrani. Isto tako, ako i' ne zani-
ma politika, onda i' valjda zanima ekonomija
i di idu naši novci. Svima nam je poznato
da se Subatica i Vojvodina ekonomski ek-
sploatišedu i ako to nije dovoljan razlog i
motiv da se izade na izbore i glasa za ljude
koji će se zalagati za našu Subaticu i da novci
ostanu u našem budžetu, onda ja ostajem
brez teksta.

Četvrto, često Bunjevci kažu da „ne vridi
glasat i tako će biti kako oni oće”. Ovaj
argument oma pada u vodu jer su u Novom
Sadu, Zrenjaninu, Kikindi, itd. „oni” izgubi-
li. To kaže da ni „oni” ne možedu svudak
namistiti rezultate glasanja jer da možedu
onda cigurno ne bi sami sebi namistili da
izgube u najvećim gradovima Vojvodine i
Srbije. Samo triba izać i glasat. Što više ljudi
izade glasat oni manje možedu mućkat –
ako ne izadete glasat to vam je skoro ku da
ste glasali za „one”.

O razlozima neuspjeha naše hrvatske
stranke na izborima moglo bi se još tušta
divanit. A i triba divanit, ako oćemo da nam
bude bolje.

Albe Potpačalo

Poljoprivreda i oko nje

Zemljoradnici traže da im se prodati sun-
cokret odmah plati po ceni od 1,92 din/kg.

Na sastanku zemljoradnika sa organi-
zatorima proizvodnje i otkupa i proiz-
vodačima ulja, koji je u Subotici održan 9.
decembra, donešeni su zaključci koji
potvrđuju opšte nezadovoljstvo zemljorad-
nika stanjem u našoj poljoprivredi.

Zemljoradnici traže:

1. Da se isplata još neisplaćenih količina
prodatog suncokreta zemljoradnicima izvrši
odmah.

2. Celokupna količina preuzetog sunco-
krata da se isplati po ceni od 1,92 din/kg,
koju je odredila Savezna vlada.

3. Da se prizna i isplati kamata, koja teče
od 15-tog dana po isporuci suncokreta, pa
sve do konačne isplate, po stopi poslovnih
banaka.

4. Cena suncokreta, bez obzira na vidove
i rokove isplate suncokreta, ne može biti
manja od 0,56 DEM/kg.

5. Prerađivači su dužni da kao obez-
beđenje ispunjavanja ovih zahteva, obezbe-
de garanciju prvoklasne banke,
organizatorima proizvodnje i otkupa.

6. Rok prihvatanja ovih zahteva je 13.de-
cembar 1996. godine.

7. Ukoliko se zahtevi zemljoradnika ne
prihvate u naznačenom roku, prinudeni su
da preduzimaju odgovarajuće radnje, radi
ispunjenja njihovih zahteva.

Do naznačenog roka ovi zahtevi nisu
ispunjeni, a jedino je „Fidelinka” obavestila
sve zemljoradnike koji su suncokret ispo-
ručili uljarama, preko nje, da će celokupna
količina isporučenog suncokreta biti
isplaćena do kraja ove godine, po ceni od
1,45 din/kg te pozvala zemljoradnike koji su
njeni kooperanti i koji su njoj predali sunco-
kret, da ne idu u blokade uljara ili slično.

Fabrika ulja „Vital” iz Vrbasa je takođe
dala saopštenje kojim subotičkim zemljo-
radnicima čvrsto obećava celokupnu isplatu
zaključno sa krajem ove godine, takođe po
ceni od 1,45 din, a za razliku do cene od 1,90
din. se ne obavezuje. Razliku će isplatiti
kada dobije novac za isporučeni ili izvezeni
suncokret, kako je to obećao Savezni mini-
star za poljoprivredu.

Predstavnici uljare „Mladost” iz Šida i
„Sunce” iz Sombora, koji su bili na sastanku
sa zemljoradnicima, na samom sastanku su
se izjasnili da nisu u mogućnosti sa obavезati
ni na kakve rokove isplate, jer po njima
isplata zavisi od njihovih dnevnih priliva
novca, koji potiče iz prodaje njihovih proiz-
voda. Prodaja je nakon uvoza ulja opala,
tako da je i priliv novca mali.

Mr. Ivan Rudinski

**PLAST
PRINT**

**ŠTAMPARIJA
PRERADOVIĆEVA 6**

Tel: 37-518

MIKI
samostalna
vodoinstalaterska radnja

da sve
bude
kako treba

Šarčević Miroslav
vodoinstalatier

Primemo sve radove na
vodovodnim instalacijama
kao i održavanje istih...
po zahtevu stranke
od 8,00-16,00 časova

kancelarija:
Tel: 024/ 31-508
Matka Vukovića 4
24000 Subotica

Spomen na Ivana Vukova

Oproštaj od Tavankučana

Svetom misom zadušnicom u mjesnoj crkvi Presvetog srca Isusova u subotu 14. prosinca, šest nedjelja od smrti Ivana Vukova, Tavankučani su se još jednom sjetili ovog velikog čovjeka koji započeo svoj težak ali uspješan životni put u ovome selu. U nazočnosti Ivanove supruge Nade, kćerke i sina Bobana, sestre Lujze, gostiju iz Beograda, svetu misu održao je župnik Antun Gabrić s nadahnutom propovijedi. Na podušama je Vince Dulić, u ime Tavankučana, istaknuo da je ovo skromni oproštaj njegovih sugrađana, prijatelja, poštovalaca i školskih drugova, te se zahvalio rodbini i prijateljima što su došli iz Beograda na ovaj zajednički pomen. Obraćajući se na priređenoj zakuski, Ivanov prijatelj i radni kolega Jovica Prodanović, iz Saveznog ministarstva vanjskih poslova, je između ostaloga rekao:

- Dirnut sam kao čovjek što ste se na ovaj način sjetili da još jedanput evocirate uspomene na našeg dragog Ivana Vukova. Vi ga ne poznajete iz svih njegovih životnih situacija, ne poznajete njegovo držanje u Kairu 1967., kada je Egipat bio u ratu s Izraelom, ili u Bagdadu 1963., kada se urušavao irački društveni sistem, koje je uprkos svim izazovima bilo na visini ljudskog dostojanstva i ponosa. Međutim, ono što sam čuo u Tavankutu od vas o njemu samo je dopunilo i potvrdilo ispravnost moje predstave o ovome velikome čovjeku. Težak i mukotrpan život Ivana od malih nogu vašom je pomoću ublažen. Pomogli ste mu da na jedan dostojantven način predstavi sebe ali i vaše mjesto. Jer, Ivan Vukov je spadao u plejadu naših prvih orijentalista koji su reprezentirali našu zemlju u arapskim zemljama, i to vrlo uspješno. Pored toga što je bio hendikepiran u životu, rano je ostao bez majke a odrastao je u velikom siromaštvu, on je prijegornim radom i žrtvovanjem ali vašom pomoću ostvario vrhunac u karijeri. Spadao je u diplomate najviše klase. Ali, on je do posljednjeg momenta života ostao uspravan i kao čovjek. Isto tako, on nikada nije zaboravio Tavankut i vas, njegove mještane. Tavankut mu je bio životni motiv. S ponosom je govorio o „dida” Stipanu koji ga je naučio sve seoske poslove. O Tavankutu je govorio kao o zemaljskom raj. I kada mu je bilo najteže u životu, Tavankut mu je bio inspiracija da izdrži i da ne poklekne - rekao je Prodanović te uputio riječi zahvale organizatorima ovog skupa.

(I. Ž.)

Servis besplatno
FREON ***
 024 52 978
 a. Gabrić, Grgo
 Nisolska kugonika 10
 stan. Puzoska 11 (22 455)
 Sadržaj: C

Spravljanje vina od jabuka

Pozne sorte jabuka su podesnije, jer imaju veću tehnološku vrednost, odnosno veći sadržaj šećera i kiselina

Posle berbe zrele - ne prezrele, jabuke ne treba odmah koristiti za spravljanje jabučnog vina. Najpre ih treba skladištiti na temperaturi od 16-20 °C. Vina spravljena od skladištenih jabuka odlikuju se većim sadržajem ekstrakta. Trule jabuke treba obavezno odbaciti, a natruli deo iseći. Plo-

dove zaprljane blatom, obavezno oprati. Nakon pranja plodove usitniti, kako bi lakše izvelo muljanje. Muljanjem voća dobija se kljuk koji se prihvata u plastičnu kadu ili kadu. Dobijeni kljuk treba odmah sumporisati kako ne bi potamnio.

Kljuk se obično sumporiše sa pet grama (sumpor dioksida) na 100 kg kljuka. Kljuk se izvođa vinobranom. Pri tome treba pravilo da se iz grama vinobrana oslobodi 0,5 grama sumpor dioksida. Prema tome ako se sumporiše 100 kilograma jabučnog kljuka s pet grama sumpor dioksida, treba uzeti 10 grama vinobrana, rastvoriti ga u nešto ocedene šire iz kljuka i uz mešanje uneti u celokupnu količinu kljuka.

Cedenje treba da je lagano kako bi se ravnomerno isticalo. Od 100 kg jabuka može se dobiti oko 55 litara soka, odnosno jabučne šire. Posle stavljanja jabučne šire u sud za vrenje, potrebno je dodati vinski sac. Širi se dodaje 100-150 g šećera na liter. Zavisno od temperature prostorije u kojoj se nalazi jabučna šira i sadržaja šećera u njoj, alkoholno vrenje obično traje od tri do pet dana. Posle završenog alkoholnog vrenja novo vino treba odvojiti od taloga pakovanjem i čuvati na temperaturi (u mogućnosti) od 15 °C. Otvoreno pretakanog vina je četiri do šest nedelja od završenog alkoholnog vrenja. Ako se vino promeni pre pretakanja ili u toku pretakanja, potrebno je sumporisati sa oko pet grama vinobrana na 100 litara vina. Drugo pakovanje obavlja se 40 dana posle prvog pakovanjem dolivanjem, održavanje pakovanja sa jabučnim vinom je neophodno. Ukoliko se želi bistro vino, potrebno je izbistriti sredstvom za bistrenje belih vina.

(„Poljoprivrednik”
na.vi.)

Ovo (možda) niste znali

Losos i pastrve u Norveškoj

Losos, izuzetno kvalitetna riba, iz porodice Salmonidae živi u sjevernom dijelu Atlantika, zastupljen je i u vodama Norveške. Pedantni Norvežani utvrdili su da u njihovih 629 (!) potoka i rijeka živi ta izuzetno kvalitetna riba, velikog gospodarskog značaja. Vode te nordijske zemlje su

hladne, bogate kisikom, pa zato u njima živi i nekoliko vrsta pastrva u 1.121 (!) vodama. Blago ribičima koji imaju priliku loviti u vodama, jer je lov te borbene ribe, mušičarenjem ili mušičarenjem, vrhunski sportski doživljaj.

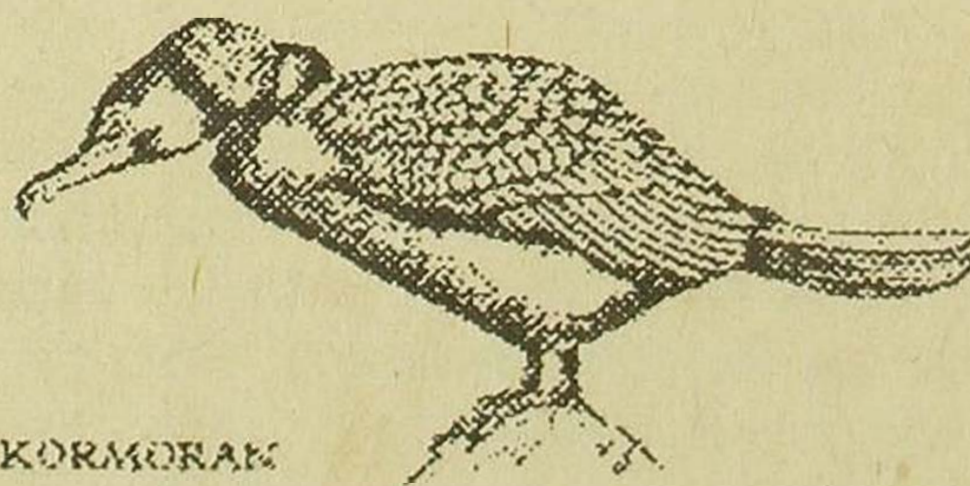
(Podaci iz časopisa „Fish und Fang”)

Crna pošast

Ljudi razmišljaju kako da se njihov broj smanji u razumnu granicu, jer otkada su uvedeni posebna zaštita, od 1975. godine. Broj kormorana se toliko namnožio piše Osterreichs fischerei.

(Opaska: ptica kormoran je izvanredan gnjurac i ribolovac. Dresirane kormorane nekada su koristili, a koriste ih često i danas u Kini, Japanu... Makedoniji na Debarskom jezeru, za lov ribe. Na vrat im stavljaju metalnu alku, tako ulovljenu ribu ne mogu progutati i onda je donesu do svog gospodarstva. U tu svrhu koriste se izgledniji kormorani. Nama najbliža voda je Kopačka Obedska bara gdje žive i love ove ptice.)

Priredio: Alojzije Stanić

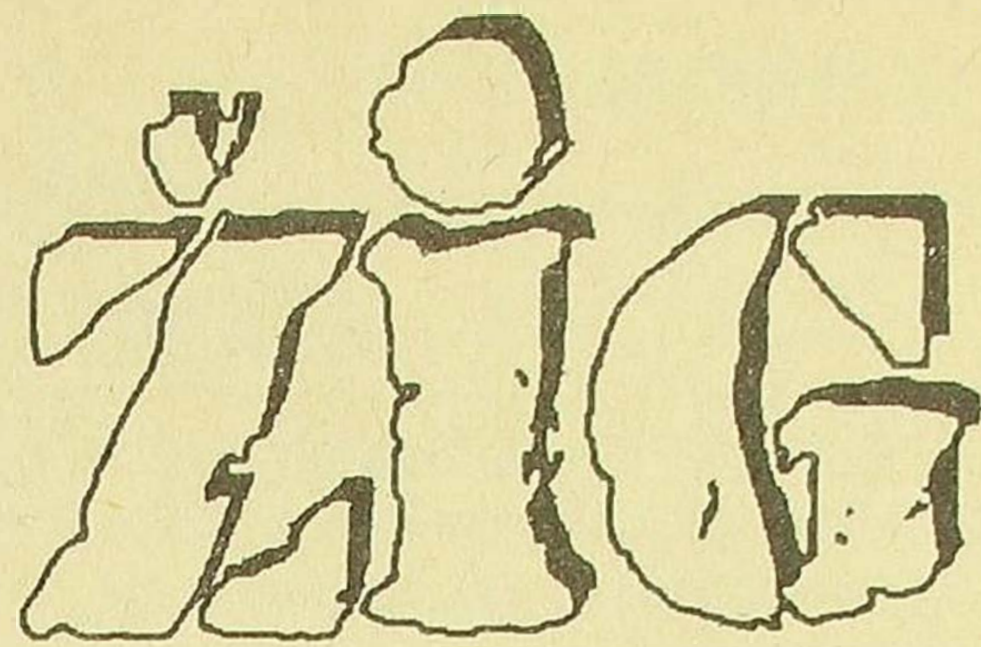

KORMORAN

U sjevernim dijelovima Srednje Europe živi oko 500.000 na oko 650.000 namnožio se broj kormorana, na veliku žalost i štetu ribara i sportskih ribiča. Naime, odrasli kormoran dnevno pojede 30-40 dkg ribe. U Austriji živi 50.000 primjeraka tih ptica pa

DODATAK

za znanost, kulturu i umjetnost

Estetika postojanja

Ovo je drugi dodatak „Žiga” za znanost, umjetnost i kulturu. Zamišljen skromno kao projekt koji bi se pojavljivao periodično svaka tri mjeseca, s ciljem da i na ovaj način obogatimo i otvorimo stranice i prostor za sve one kojima se stvaralaštvo javlja ne samo na razini iskaza već i kao potreba da se svijet izmijeni.

Na koncu XX. stoljeća mnogo se toga izmijenilo i doprinijelo da naše nezadovoljstvo poprimi neprihvatljive oblike i nerimjerene sadržaje. Poslije pada berlinskog zida, berlinski zid je naplavio svijest: odjednom ništa nije isto, pa ni način na koji sjedimo ili jedemo. Stvari, pojmovi i osjećanja poslije pada toga zida se moraju ponovno i pažljivo preispitati. Promijenio se čovjek u duši, u duhu, te stoga moramo voditi veću brigu o ekologiji svijesti. Imamo dojam da je čovjek ne samo izgubio nego se i izgubio. Ima neko „ja”, ali ne postoji i osoba koja „ja”. Skala elementarnih vrijednosti opasno je poprimala nagu negativne gravitacije, te je „ja” u tome polju prije egzistencijalne funkcije, nego iskaz ljudskih stremljenja njegovih istinskih potreba.

Bilo je ovo stoljeće straha, velikih brojeva i tehnološke ekspanzije, gdje se pojedinac (ličnost) reducirala na golo „ja”, ali i na osobu s bogatim ljudskim potrebama. Sa zdravim odnosom prema sebi, drugima i društvu. Tako mržnja nije više subjektivna i afektivna kategorija, nego racionalna: objektivni modus koji čovjekovo „ja” „prirodno” određuje. Stoga značajka koja stoji pred svima nama treba biti: mrzeti mržnju, boriti se protiv one dominacije gdje se ona javlja kao sistem, kao pogled na svijet. Ne iskorijeniti mržnju iz svijeta postojanja; to je nemoguće i nepotrebno, ali je moramo vratiti tamo gdje joj je i mjesto – u sferu subjektivne afekcije. Znači, da je osobni odnos koji ne objektivira svijet postojećeg.

Da bi nam se sve ovo dogodilo potreban je drugi, nov čovjek, s razvijenim osjećajem za moralne vrijednosti, s puzom sviješću o sebi i drugima, kao i s razvijenim osjećajem za odgovornosti gdje će prave vrijednosti otvarati mogućnosti da se čovjek kroz stvaralački odnos iskaže, a ne zrzni. Mržnja je postala jedina logika ponašanja za ogromnu većinu, iskaz je njihovog bića. Zato je aritmetika njihov odnos prema stvari, pojava, drugog čovjeka i društva.

Traganje za novim čovjekom nije, čini nam se, više posao filozofije, ni politike, ni sociologije, ni... (oni su ovdje bili dovoljnu kritičku masu znanja o svemu, ali su pokazali svoju nemoć), pa se čovjek nije makao dalje od početka. Novi historijski poredak, ali s novim čovjekom, jest politički zadatak ovog kratkog svijeta. Ali, bez vizije i stvaranja novog čovjeka u utopija, možda kao i ova, s novim čovjekom. No, čovjek u utopije nema dobar kišobran ispred ogromnog i neizmjeranog kozmosa.

Ulazimo da se skrivena bit čovjeka lišenog straha, bijede i mržnje nalazi u estetici. Ne u estetici kao filozofiji lijepog, nego u onom njenom održanju i usmjerenju koji joj daje

Hegel: najviše interese duha dovesti do svijesti i na taj način omogućiti da se čovjek u svijetu živih ne pojavljuje kao egzistencijalna izvedena funkcija, nego da se pojavi u svom ljudskom postojanju s razvijenom potrebom za lijepim – za lijepim kao modusom postojanja. Jer, lijepo nije skriveno samo, niti prebiva u umjetničkoj slici, pjesmi, fugi... već se lijepo skriva i u načinu na koji držimo viljušku, kako ulazimo pa i izlazimo iz autobusa, kako prelazimo ulicu, kako sjedimo... Pogledajmo pažljivo kako nam djeca, recimo, za nedjeljnim objedom sjede, ili u školi... Počnimo zapažati i uočavati sitne stvari.

Rječju, kroz „ontološku” estetiku preko metafizike vraćamo sebe u surealnost, omogućujemo suživot, te na taj način čovjeku vraćamo dostojanstvo u njegovoj osobi. Kroz, i u estetici, od „ja” stvarajmo osobu.

Možda sve ovo zvuči pjesnički, ali ipak vrijedi pokušati i poći od malih svakidašnjih stvari, preispitati i preslišati sebe, u molitvi u estetici, i za trenutak zatvoriti male ekrane, jer glava nam sve više postaje čoškasta.

Za početak pokloniti si pažnju od pol sata dnevno, pročitati bar jednu knjigu mjesečno. Ne stvarati novi društveni već novi estetski ugovor sa svijetom.

Ovaj skromi dodatak je na fonu tog traganja.

Vojislav Sekelj

Zapis o knjizi, o knjižnici

Ako shvatiš da je knjižnica dugi niz smišljenih, napisanih, tiskanih i uredno razvrstanih već davno pročitanih knjiga (djela), te da je svaki spisatelj iole dostojan postojanja u svakoj od njih uopćio tisuće i tisuće tuđih života u jednu spoznaju, u jednu povijest, u jednu pjesmu koja može da djeluje više ili manje uvjerljivo;

Ako shvatiš da je tih tvojih koju tisuću pročitanih knjiga na neki čudan, no ipak dokučiv način ne razina već gust, i te kako intelektualni sadržaj i oblik sasvim određenog i kompliciranog sustava i stvarnog i nestvarnog, sadašnjeg ili naslućenog (budućeg) svijeta;

Ako shvatiš da si i ti sam dio njega kao neraskidive cjeline, te često, u svojim svjesnim i nesvjesnim trenucima živiš životom i drugog čovjeka, njegove i tvoje udruge, zemlje, čovječanstva, svijeta, tvog malog i velikog Kozmosa.

Onda ti je u rukama ključ prave spoznaje, i jasne unutarnje zapovjedi da ga u sebi moraš uobličiti pa makar to nikada i ne napisao;

Ako si to već napisao, možda će netko poslije tebe shvatiti (reći ili napisati), da si već davno, vrlo davno živio, živiš, a možda već i odživio i njegov život.

Subotica, 28. lipnja 1984.

Lazar Merковиć

Slaven Bačić

NEKE ODREDBE O GRADSKIM ORGANIMA PREMA SUBOTIČKOM STATUTU OD 1779. GODINE

Kada je Subotica 1779. godine postala slobodnim kraljevskim gradom, instalaciju je sprovelo za tu priliku posebno određeno Povjerenstvo (Commissio) na čijem je čelu bio Povjerenik (Commissarius) Andraš Vlačić (Andreas Vlasics). On je sa svojim povjerenstvom u našem gradu proveo gotovo mjesec dana - od 30. kolovoza do 26. rujna 1779. godine. Tijekom instalacije su obavljane različite radnje sa ciljem omogućavanja pravilnog ostvarivanja svih ovlastica i obveza koje su proizilazile iz dobivenog statusa slobodnog kraljevskog grada. To je ustvari podrazumijevalo upoznavanje sa vršenjem raznih novih poslova koji su stajali pred gradskom upravom. (1)

Jedan od najvažnijih poslova Povjerenstva bilo je donošenje gradskog Statuta, koji se po čelniku Povjerenstva kojega je donijelo, u lokalnoj historiografiji naziva i Vlačićevim statutom. Statut je donijet 23. rujna 1779. godine i sastoji se iz 23 članka, kojima se reguliraju organizacija i djelatnost gradskih organa. (2) U ovom radu prikazat ćemo neke od tih normi.

I. U statutarnim se odredbama kao najviši gradski organi navode Poglavarstvo i Izabrana općina, a spominje se i Vanjski senat, koji, zapravo, nikad nije ni postojao u našem gradu.

Nedvojbena je među gradskim organima najodličnije Poglavarstvo (Magistratus, Senatus/ tanács, magisztrátus/ Stadtrath, Stadt-Magistrat), koje spominje i Povelja kojom je dodijeljen status slobodnog kraljevskog grada. Prema Povelji, Poglavarstvo sačinjavaju trinaest senatora (senatores/ tanácsnak/ Rathsherren, Stadträdthe) od kojih jedan tijekom dvije godine obnaša dužnost suca, faktički stvarnog gradskog vrhovnika. (3) Poglavarstvo je stup gradske municipalnosti (municipum/ torvenyhatosag/ Gerichtsbarkeit) jer se kroz cjelokupnu njegovu djelatnost ona opredmećivala u svim oblastima gradskog života.

Drugi kolektivni gradski organ je Izabrana općina (Selecta vel Electa Communitas/ Valasztott kozseg vagy Valasztott polgarsag/ erwählte Gemeinde oder Wahlburgerschaft). (4)

Sačinjavalo ju je 60 doživotno izabranih građana, koji su predstavljali građanstvo. (5) Značaj Općine je, u odnosu na gradsko Poglavarstvo, bio znatno skromniji. Ona je imala svojevršno aktivno i pasivno biračko pravo, jer je njena temeljna funkcija bila da iz svojih redova, skupa sa postojećim članovima Poglavarstva, izabere nove senatore na upražnjena mjesta u gradskom Poglavarstvu, i, nakon toga, sama popuni upražnjena mjesta među izabranim građanima (6) Pored toga je Općina po potrebi raspravljala o najvažnijim gradskim pitanjima (prije svega prilikom većih financijskih izdataka) i u svrhu toga se savjetovala sa Poglavarstvom.

Za razliku od Novog Sada i Sombora, u Subotici nikada nije postojao Vanjski senat (Exterior Senatus). (7) Istina, u prvom članku Pravila za uzor (Norma Idealis), Statutu "priključenog pod slovom A" (sub Litera A acclusa), spominje se Vanjski senat, ali se pravilno, već u drugom članku u zagradi dodaje: "ako se drži (postoji)" (si habetur). (8)

Pored kolektivnih, gradovi su imali i svoje inokosne dužnosnike.

Na čelu Poglavarstva je bio sudac (Iudex, Iudex Primarius, bíró, főbíró, Stadtrichter). On nije obavljao samo sudačku dužnost, već je bio stvarni gradski čelnik, koji je usmjeravao djelatnost Poglavarstva i cjelokupne gradske uprave. Osnove njegovog pravnog položaja regulira Povelja. (9)

Čelnik Izabrane općine je bio pučki tribun (tribunus plebis/ szószóló/ Sprechern oder Vormund). Kao osobito ugledan i značajan dužnosnik, bio je neka vrst posrednika između Poglavarstva i izabranog građanstva. (10)

Osim njih, u najužem gradskom vrhovništvu, još su bili gradski kapetan (capitaneus civitatis/ városi kapitány/ Stadthauptmann), koji je bio na čelu gradskog redarstva, i gradski načelnik (consul/ polgármester/ Bürgermeister), koji se starao o gospodarstvenim poslovima Poglavarstva. (11) Kapetan i gradonačelnik su bili istodobno i senatori. Kapetana inače pominje i Povelja, (12) a gradski

načelnik je u Subotici utemeljen kao zaseban organ tek dugo nakon donošenja Statuta - 1796. godine. (13)

Pored njih, u gradovima je postojalo mnoštvo činovnika (Officialis/ tisztviselő/ Stadtbeamten) i pomoćnog osoblja (servitores/ kezelőszemélyzet/ Dienerpersonal) koji su obavljali različite poslove.

Statut pominje najvažnije činovnike: bilježnika (notarius/ jegyjegyző/ Notar), komornika (camerarius/ kamarás/ Kammerer), koji je prikupljao prihode gradskih vlasti, i perceptora (perceptor/ adószedő/ Steuereinnehmer), koji je prikupljao prihode centralnih vlasti.

Od ostalih, manje značajnih činovnika, Statut navodi računovođu (ratiocinans/ számvevő/ Rechnungsführer, nadglednika četvrti (quadrantum magister/ körbiztós/ Viertelmeister), koji je nadzirao gradske kvartove, nadglednike stražara (magister vigilarium/ őrmester/ Wachtermeister), nadglednike dimnjaka (magister chiminarium/ kéménymester/ Schlotmeister) i registratora (registralajstromozó/ Registrator), koji se bavio gradskom arhivom. (14)

Što se pomoćnog osoblja tiče, prema Povelji, grad je imao „naoružane najamnike zvane hajduci ili trabanti" (satellites vulgarij/ trabanos seu hajdones/ hajdu/ Hajduken, trabanten) i dobošari (tympanotriba, timpanotriba/ dobos/ Trommler), (15) a Statut spominje još samo noćne stražare (vigiles nocturni/ éjjeli őrok, baktőrök/ Nachtwachter). (16)

II. Prigodom detaljnog opisa restauracija gradskih organa (njihovog izbora i popune), Statut govori i o nekim izbornim pravilima koja je trebalo poštivati prilikom izbora.

Tako Statut u svome trećem članku ističe da su sposobna i zaslužna lica katoličke vjere (habilia et bene merita signanter catholicae religionis subjecta) u svim izbornim prilikama dužna pridržavati pomenutog Pravila za uzor (Norma Idealis) priloženog Statutu pod slovom A. Poučeni time, od ovih osoba se traži da se vode lakomošću prema članstvu u Poglavarstvu (magistratualis cupidine), osobnom korišću (privati comodi) i ambicijama za dostizanje glavnih službi (primorum officiorum assequendorum ambitione) niti da se ne usude glasove dobijati pod različitim obećanjima i molbama, na organiziranim skupovima i javnim gozbama (suavibus pollicitationibus, precibus, instituendis conventiculis et comensationibus), zapostavivši ljubav prema bližnjem (amor proximo) i u ogovaranjem drugih, i s druge strane, uzdizanjem svojih vrijednosti.

Riječ je, dakle, o poštivanju izvjesnih moralnih normi od strane kandidata prije samih izbora, odn. suvremenim rječnikom rečeno, tijekom „predizborne kampanje". U drugom članku Pravilu za uzor na koje upućuje Statut, ponovljeni su statutarni uvjeti koje kandidati za sucamoralni posjedovati (sposobnost, (17) zaslužnost, grad i pripadnost katoličkoj vjeri (18)), ali se još dodaje da kandidati trebaju biti dostojni (idonea), pismeni (literata) te, koliko je moguće, vješti u pravu i zemaljskim običajima. (19)

III. U znanosti se djelatnost poglavarstva slobodnih kraljevskih gradova najčešće dijeli na gospodarstvene, upravne i sudbene poslove. (20) Mnoge od tih poslova posebno regulira i Subotički statut, ali, istodobno normira i materiju koja izlazi van okvira navedene skupine, budući da sadrži neka opća načela rada Poglavarstva. Predmet takvog reguliranja je staranje o vršenju pobožnosti u gradu i poštivanje izvjesnih moralnih normi od strane senatora u javnom i privatnom životu, što je normirano u prvom članku Statuta.

1. Polazeći od toga da vode naroda (moderatores populi) Općine napose moraju brinuti za sve ono što se neposredno tiče širenja slave Božje i Crkve (ad Gloriam Dei Cultumque Divinum augendum directe pertinent), naloženo je Poglavarstvu: - povremeno (de tempore in tempus) obavješćivanje preko gospodina gradskog župnika o održavanju hvale vrijednom naredbom uvećanju pobožnosti (laudabili instituto inducae devotiones), a osobito, i hadaju li obrtnici ove pobožnosti (opificies), - u tom pogledu dobri primjerom (bono exemplo) upravljanje narodom, što podrazumijeva prisustvo na svim javnim bogonosnim molbama (in... devot

ni Theophoricarum) i procesijama, - ustanovljavanje, sa cjelokupnim narodom, Bogu posvećenih molitvi (preces) za uspješna očuvanja i blagosiljanja (pro conservandis et... felicitandis) poslova Ngovih Veličanstava koji se odnose na unapređenje vjere (pro incremento fidei), i molitvi za razvoj Marija Theresiopolisa.

U cijelom je Statutu zamijetan izvjestan vjerski duh, to je posljednja duboke religioznosti tadanjih ljudi, nazočnosti vjere u svakodnevnom životu i cijelom društvu, te bliskih veza između države i Crkve. Osim ove odredbe, vjerski duh imaju i norme iz drugog članka Statuta, kojima se zahtijeva nazočnost misi prije započinjanja reauracije, i polaganje sudačke prisege pred župnikom u crkvi.

U ovoj se odredbi od članova Poglavarstva ali i cehova, kao nadglednijeg dijela gradskog pučanstva, zahtijeva staranje o redovnom izvršavanju javnih vjerskih obveza, i zapravo prednjačenje u njegovom poštivanju i slavljenju. U odnosu na obrtnike, zanimljiv je jedan akt iz subotičkog Istorijskog arhiva. Taj je dokument pisan hrvatski (ikavicom), sastavljen je od 6 „articula” i dvije završne klazule, te je datiran sa 18. rujnom („7 bris”) 1779. u Maria Theresiopolisu. (21) U kratkom uvodu akta piše: „Articuli nikoi iz Privilegia izvagyeni, i koje, Szvaki Kriscsanin kojse otye da se u czih (22) primi, obderxavati mora.” Prva tri artikula se dotiču i statutarne pravne prakse. U njima se kaže da majstori moraju biti nazočni „svakoi Prcesji, i na vlasztito na Brasancsevo, (23) iliti (24) Duhove.... (25) abtyer na osztale Optsinszke molitve o Poklada” (Prvi članak), da „na dan svetog Antuna od Padua, i na Csetiri Kvatre priko godine (25) valyase na svetoj Missi nahoditi i na Offertorium (26) s osalima majsztorima oltaru obicsainim nacsinom pristupiti i devotno (27) kako osztali Krix ljubiti” (Drugi članak), te „svake nedilye, i svatog Svecza, na svetoj Misi, i pridiki s drugima maisztorima, i Kazama valya onde devotno biti” (Treći članak).

Subotički statut u prvom članku zahtijeva od članova Poglavarstva (magistratuales): - da se uzajamno cijene i poštuju, - da se zahtijeva **svakom čovjek koji u svemu vodi pošten život i koji se uz to nalazi u javnoj službi** kloni svega što potčinjene građane iz ma kog razloga može oštetiti, - osobito se ovo odnosi na sve ono što dužnom članstvu članova Poglavarstva može škoditi ili što može biti javni skandal, kao što su razuzdani život, bogohuljenja, napijanja, javne pijanke i često posjećivanje krčmi i zabava, (28) - da na svaki način prijerom (exemplaritate) nastoje povećati poštovanje običaja zakonodavne vlasti (legalis auctoritatis aestimationem morum), i - izbjegavanje svakih, javnih i privatnih, okupljanja i zavjera (simultates et factiones) koja štetno utiču na službu Veličanstvima.

Veći dio ove odredbe, dakle, traži da vršenje službe i ponašanje javnih činovnika bude sukladno odgovarajućim moralnim normama. Posljedni dio odredbe, koji govori o izbjegavanju okupljanja i zavjera štetnih po službu Veličanstvima, zapravo se odnosi na krivično djelo feudalne nevjere, koje bi okupljajući se i kujući zavjere štetnici Marija Theresiopolisa učinili prema kralju. (29)

* * * *

Statut Maria Theresiopolisa od 1779. godine sadržava brojne odredbe o organizaciji i djelatnosti najviših gradskih kolektivnih i nadležnih organa. Promatrano sa suvremenog stajališta, među zanimljivije statutarne norme spadaju one koje reguliraju pitanja koja danas i nisu predmet nomotehnike. Riječ je o određenim moralnim kvartetama i moralnim obvezama, koje su morali ispunjavati svi zaposlenici javne vlasti. Temelj tome je, kako pokazuju statutarne odredbe, bila vjera koja je prožimala cijelo društvo i državu.

Napomene:

1) Iványi István., Szabadka szabad királyi város története II, Szabadka 1895, 291-293.

2) Istorijski arhiv Subotica, F:272 pol. 15-c-55/1779.

3) Više o poglavarstvima u svjetlu Subotičke povelje upor. Slaven Bačić, Povelje slobodnih kraljevskih gradova Novog Sada, Sombora i Subotice, Subotica 1995, 6164/ Isti, Magistrat slobodnog kraljevskog grada Sombora

prema Povelji iz 1749. godine, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu XXVČ1-3, Novi Sad 1991, 140-148.

(4) Korišten je još i naziv Izabrano građanstvo i Zakleta općina (Jurata Communitas).

(5) Ivanyi I., Szabadka II, 1-2. Johann von Steeger, Darstellung der Rechte und rechtlichen Gewohnheiten der königlichen freyen Städte in Ungarn II, Wien 1834, 121. Pučanstvo se slobodnih kraljevskih gradova općenito dijelilo na građane (civis, polgár, Burger), koji su bili neka vrst gradskog nenasljednog patricijata, stanovnike (incola, lakos, Bewohner) i doseljenike (hospes, telepes, Gast oder Kolonist). Dakle, samo su izabrani među prvonavedenima činili Izabranu općinu.

(6) Budući je bila neka vrst izbornog tijela, Iványi je bio u pravu kada je napisao da bi joj više pristajao naziv izborna (választó) nego izabrana (választott). Iványi I., Szabadka II, 2.

(7) Ističemo da je ovdje u pitanju poseban organ, jer se često i Poglavarstvo naziva Unutrašnjim senatom (Internus vel Interior Senatus/ belső tanács/ innerer Rath), a Izabrana općina Vanjskim senatom (Exterior senatus/ külső tanács/ äusserer Rath).

(8) IASu F:272 pol 15-A-21. Inače, u Novom Sadu i Somboru, Vanjski su senat inili 25 osoba glasovanjem određenih iz reda izabranog građanstva. Smisao njegovog postojanja se sastojao u tome što su isključivo njegovi članovi imali pasivno pravo glasa za članstvo u Poglavarstvu, a birani suskupa od strane Vanjskog senata i Izabrane općine, a osim toga je ovaj organ kontrolirao rad samog Poglavarstva. No već pred kraj XVIII. stoljeća Vanjski senat je prestao postojati i u ova dva grada. g. Antić, Iz prošlosti Sombora, Sombor 1966, 7-8/ V. Stajić, Novi Sad, njegov magistrat i kulturna preguća novosadskih Srba, Glasnik Istorijskog društva u Novom Sadu VI/1-2, Sremski Karlovci 1933, 11-14/ Isti, Grada za političku istoriju Novog Sada, Novi Sad 1951, 153-157. Antal Hegediš, Sombor slobodni kraljevski grad 1749- 1848, Novi Sad 1988, rukopis u Istorijskom arhivu u Somboru, 18.

(9) J. v. Steeger, Darstellung II, 118-119. S. Bačić, Povelje, 61-62.

(10) Više o njemu upor. J. v. Steeger, Darstellung II, 121/ Ivanyi I., Szabadka II, 3-4, 16/ V. Stajić, Novi Sad, 16-17, Isti, Grada za političku istoriju, 158, 168, 170/ d. Antić, Iz prošlosti, 29-30.

(11) Više o njima upor. J. v. Steeger, Darstellung II, 118-119.

(12) S. Bačić, Povelje, 65.

(13) Ivanyi I., Szabadka II, 17/

(14) Od ostalih činovnika, koje ne navodi Statut, značajniji su bili gradski odvjetnik (fiscalis/ ügyész/ Prokurator oder Fiskal), gruntovničar (urbarii praefectus/ földbíró/ Grundbuchverwalter), siročadski otac (curator pupillorum/ árva atya/ Waisenvater), nadglednik tržnice (fori iudex/ piac bíró/ Marktrichter) i mjernik (geometra/ mérnök/ Ingenieur).

(15) S. Bačić, Povelje, 65.

(16) Osim njih, postojalo je još mnoštvo pomoćnog osoblja, kao što su, primjerice, tamničari (custodes carcerum/ börtönőr/ Gefangniswärter), dželatari (carnifex vel minister justitiae vindicative/ hóhér/ Scharfrichter), nadzornici šuma (custos sylvarum/ erdőbiztos/ Waldmeister) i dr. Osobito je mnogo osoblja imalo gradsko redarstvo. Među njima se svojim položajem isticao redarstveni poručnik (ductor/ hadnagy/ Leutnant).

(17) U Statutu - habilius, a u Pravilu - capax.

(18) O ovome problemu detaljnije upor. S. Bačić, Povelje, 62-64.d

(19) Iurium ac Consuetudinum Regni (in quantum haberi possunt) gnara

(20) Virozsil A., Das Staats- Recht III, 117-118/ Ivan Beuc, Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, Zagreb 1985, 221/ Iványi I., Szabadka I, 284.

(21) IASU, F:272 pol 15-A-1Č1779.

(22) Ceh, esnaf. Nismo mogli utvrditi o privilegiji kojeg ceha je riječ. U prvoj finalnoj klauzuli ovog akta je samo mimogred rečeno... „po iztom Privilegiumu zanata naseg”.

(23) Tijelovo.

(24) i na.

(25) Kvatre (lat. quattuor tempora = četiri godišnja doba) su trodnevne tjedne pokore (srijedom, petkom i subotom) početkom svakog godišnjeg doba (u ožujku, lipnju, rujnu i prosincu). Donedavna su ovi dani zahtijevali i obvezatan post, a mnogo prije, što se vidi i iz navedenih artikula, zahtijevali su i prisustvo na misi.

(26) Prikazanje hostije, dio mise.

(27) Pobožno.

(28) ...uti sunt vitam licentiosam, blasphemias, ebrietatem, computationes publicas, educillorum, et diversoriorum frequentationes.

(29) Više o ovom kaznenom djelu, te napose u odnosu na slobodne kraljevske gradove upor.: Mihajlo Lanović, Zapadno- evropski feudalizam i ugarsko- hrvatski donacionalni sustav, Zagreb 1928, 77-79/ S. Bačić, Povelje, 92-93.

Ivan Hegediš

9. KUPOLA I

Više nije bilo potrebe da drže kacige na glavi. Tamo više nije bilo nikoga. Kao po komandi trojka ih je poskidala i okrenula se ka velikoj kapsuli. Tamo je ležao stvarni Ian. Disao je duboko, zatvorenih očiju. Lice mu je bilo mirno, samo je tanka bora među obrvama označavala trag minulog stresa.

– Idemo u kancelariju. – tiho reče Dada. – Treba da se odmori. Sada je san najvažniji. A mi smo zaslužili kafu. I neko jako piće. Kada su se našli ponovo udobno zavaljeni u fotelje Borko upita:

– Dobro, što sam ja jurio za onom vodom kad ništa nisi radila s njom?

– Jesam, samo nisi video. Kako si mi je dao ubacila sam kapsulu u proces. Stigla je u pravom momentu. Da si kasnio, morala bih da zaustavim stvar.

– To je u redu, ali, reci nam kako ti se čini sve ovo? – upita Fri bojažljivo.

– Mislim da je sve prošlo kako treba. Skeniranje je pokazalo da je i sa prenošenjem sve u redu. Ostaje da vidimo kako će se on individualno osećati. Da, da ne zaboravim. Jako je važno da ga ne preopteretimo pitanjima i novim informacijama. Bar nekoliko sati njegov organizam je kao nestabilni mehanizam. Recimo da treba da se sredi. Mora svojim tempom da ude u stvarnost. Kao neka katalizacija. Malo da se razradi u praznom hodu. Zato mu je potreban san.

– A ja mislio da možemo navaliti sa pitanjima. – razočarano će Borko.

– Biće i za to vremena. Prvo moramo da vidimo šta sa njim. Približava se jutro. Moramo ga negde skioniti.

– To je jasno, kod mene u stan. Uostalom, rođak mi je. – reče Fri.

– Tako sam i mislila. Dobro je za njega iz psiholoških razloga. Sada ćemo sačekati da se sam probudi. Neće on dugo, možda pola sata. Posle razlaz. Fri, smesti ga odmah u krevet. Neka se ne napreže naredna 24 sata. Sve što traži da jede i pije dozvoljeno je. Večeras se nalazimo kod tebe da razmotrimo dalje korake.

– Da, pitanje je šta dalje? Šta mislite da pozovemo Lazzara? Može biti od koristi. – Fri nije bio potpuno siguran u predlog, ali je morao da ga iznese.

– Može biti dobro. Idem ja do njega. Biću oprezan. Ako osetim da nešto neće biti u redu neću ga pozvati. – Borko je po običaju morao da nađe sebi aktivnost. Čekanje ga je nerviralo. Suviše dugo je čekao da bi mogao da izdrži neizvesnost do večeri. Radoznanost je kod svih narasla do neizdrživosti. No, morali su da shvate Dadine naloge ozbiljno. Bila je šef ekipe i čekali su da ona odobri razgovor sa Lazzarom.

– Dobro, razgovaraj sa njim. Dodite posle devet. Idemo sada do Iana. Kada su ušli u laboratoriju, Ian je sedeo u koritu kapsule i pipao sa nevericom svoje udove. Izgledao je mamurno.

– Ljudi, ovo je uspelo. Osećam se kao posle teškog pijanstva.

– Da, to će još potrajati. Sada ćemo vas odvesti u Frijev stan. Odmorite se koliko god je potrebno. Važno je da se, u početku, ne naprežete previše.

Niko ranije nije pomišljao da Ianu treba odeća. Nekako su uparili delove Borkove i Frijeve pilotske uniforme. Ian je sada bio jedan od njih. Bio je nesiguran na nogama, tako da su Borko i Fri morali da ga usput pridržavaju.

Uskoro je Ian bio udobno zavaljen u Frijevom krevetu. Radoznalo je posmatrao svog potomka kako se zbunjeno smuca po stanu.

– Predlažem da predemo na ti. Lakše će nam biti da razgovaramo. Bar meni. – Ian je preuzeo inicijativu. Fri sa olakšanjem zastade na sred sobe.

– Da, svakako. Primećujem da ti govoriš nešto drugačije od nas.

– Jeste, vi ste izgleda integrisali sve jezike koji su korišćeni u moje doba. Mada sam navikao da ih koristim, malo mi predstavlja teškoću da vas pratim. Vaše kombinacije u jeziku su malo drugačije, mada su rani reči poznate.

– Mi ti dođemo kao ribe u akvarijumu.

– To poređenje je tačno. Mi smo onda upravo tako zatvorili građu u kupolu. Tačnije, u loptu kojoj je polovina ispod površine zemlje.

– Dada je rekla da te ne opterećujem. Ipak, ako imaš snagu objasni mi šta je bio ključni razlog zatvaranja u kupolu?

– Verovatno će i ostali biti zainteresovani da to čuju.

– Mogu da ih uključim preko ličnih komunikatora. Samo proverim dokle je stigao Borko. – na znak odobravanja Fri uključio komunikator na svojoj ruci. Uspostavio je vezu sa Dadom, zatim sa Borkom.

– Dakle, Borko?

– Stigao je do mene, deco. – čuo se uzbuđeni Lazzarov glas pored nego što je Borko uspeo da se oglasi. – To vam je nešto fantastično. Ja sam potpuno uz vas. Hvala na tolikom poverenju. Ovo je značajno kao izlazak sunca nad kupolom. Pozdrav Ianu!

– Dobro, onda slušamo. Iane prekinite priču kada osetite slabost. Lako ćemo nastaviti posle odmora. – znali su da je Dadino odobrenje bio znak za početak otkrivanja tajni prošlosti. Ian započe svoju priču: – Veliki krah se dogodio te 2024. Mislim da je sve započelo daleko ranije, teško je utvrditi tačno vreme. Verovatno je sam jedan od ključnih događaja bio postavljanje Interneta, početkom godine 1996. Tačnije, bila je to najava novog projekta Bila Gejtsa prethodne godine: informatička Autostrada (Highway).

– Čekaj, Iane, svet, šta ti je to?

– Koliko sam shvatio, ipak je na brzinu, vi poimate svet samo u okviru svoje kupole?

– Da, drugo ne postoji.

– O, varate se, svet nije tako mali. Postoji van ove kupole, postoje van ovog sveta... O, bože, šta ja to činim?

– Iane, ovde je Lazzaro, glavni arhivar kupole. Molim Vas nastavite. Vi ste izuzetno značajni u popunjavanju šupljina naše istorije. Nastavite, samo nastavite!

– Prvi put se pojavila mogućnost da svet postane celina objedinjavanjem svih oblika komunikacije i kompjutera. Mreža se širila geometrijskom progresijom, čak brže od toga. Sve što je postojalo u svetu od informacija moglo je biti dostupno, ako nije bilo sakriveno kao državna ili vojna tajna.

– Ovo mu dode kao granica koju dodirneš kada kršiš Pravilo.

– To vaše Pravilo pominjete više puta. Voleo bih da ga čujem. Na to će doći posle, pretpostavljam.

– Svakako, ali vaša priča je zanimljivija.

– Dobro, nastavljam. Dve godine kasnije u Internet je uveden virtuelni svet. Bio je to novi bum u razvoju svih oblasti kojima se čovek bavio.

Granice među zemljama su postale beznačajna fizička barijera. Sada su granice određivane samo brojem ulazaka u svetsku mrežu.

Mi smo, kao jedan od retkih regiona, zaostajali za svetom. Bio je to posledica Balkanskog rata koji je započeo 1991. i vukao se, manjim ili većim čarkama čitavih dvadeset godina. Detaljnije o tome ćemo drugom prilikom.

– Kako je vođen taj rat? Informatički?

– Ne. Bio je to jedan od poslednjih lokalnih ratova. Sa realnim međusobnim ubijanjem. Krvav i prljav. Vodio se među susednim državama među dotle bliskim ljudima. Bio je to rat međusobno vrlo znani protivnika.

– Šta je dalje bilo?

– Negde 2016. regionalne kompanije Istočne Azije, Evrope i Južne Afrike udružuju se u konkurentski projekat Makronet. To bila borba protiv američke dominacije na svim područjima. I svega, bila je dominacija u informatičkoj i farmaceutskoj oblasti. Trebalo je uvesti u svetski sistem sve što je bilo dostignuto. Da bude dostupno svim ljudima. Glavna stvar je bila produžavanje ljudskog veka. To farmaceutskim koncernima nije išlo u prilog. Nudili su preventivni preparati koji su tada bili jeftiniji od njihovih klasičnih lekova i do 1000 puta. Makronet je to uvodio i sukob je bio žestok. Vrhunac sukoba je nastupio kada se sasvim jasno naslikavala p...

vlit Makroneta. To je bio sistem mnogo pristupačniji, moderniji od Interneta. Ili je samo davao konkurentnije pogodnosti svojom otvorenosti.

Subotica je sa svojih stotinak priključaka bila informatički zaostali grad. Cela Balkanija, formirana posle rata, bila je zaostala zbog dugogodišnjeg iscrpljivanja. Bilo je još nekoliko takvih regiona u svetu. Kao da smo posmatrali izlog sa nedodirljivim poslasticama iza zidlog stakla.

- Zar je i onda bilo neuravnoteženosti u stepenu razvoja? - Lazzaro je postavljao pitanja koja su samo njemu imala svrhe.

- Da, zahvaljujući lokalnim ratovima krajem dvadesetog veka. Srećom, ali stvarno bukvalnim slučajem iz bede nas izvlači Isohegeni materijal koji smo napravili mešanjem Kelebijskog peska i jedne vrste Kašmirskog polimera. Naslućujete da smo otkrili materijal za gradnju izuzetno tankih a velikih opni. Pred nama je bio period prosperiteta. Krenuo je plasman za ceo svet. Isporuke su rasle fantastičnim tempom. Videli smo da je to ulaznica u razvijeni svet.

Ujave je prekinuo Veliki krah. Makronet je, tako mi izgleda, prevažno, prvo uvodeći dostupnost sistemu jevtinog tretmana za usporavanje starosti. Svi su se okrenuli ovom sistemu. Zatim, mogućnost materijalizacije iz virtuelnog sveta. Bile su to proste stvari, nekoliko vrsta jednostavnih materijala od stakla do papira kao najsloženije. Svet je poludeo za novom zabavom. Svi su se latili da prave raznorazne predmete. Bilo je tu gomila gluposti, ali i vrlo nadahnutih stvari. Kao da se javljala nova umetnost neslućenih mogućnosti. Neka je tapkala iza tog ludog šarenila. Tako je izgledalo. Međutim, kada je objavljen rezultat iz Singapura znali smo da je i ona krenula u ova otkrića. To su informacije koje smo mi dobili kao laici. Neću jem da su stručnjaci iz određenih oblasti znali više.

- Sasvim sigurno da je nauka išla ispred. - javila se Dada. - Srećom kojim mogućnostima mi raspolažemo, morala je da ide napred. Samo nije jasno kako nije sprečavala negativne pojave.

Nije mogla u nekim stvarima. To dokazuje sukob Interneta i Makroneta. Tačnije sukob nekih nosilaca dva sistema.

Grupa programera izbačena iz Interneta očito nezadovoljna svojim statusom ubacila je virus u oba sistema. Do tada su bile razvijene vrste zaštite protiv ovih pakosnih uljeza. Međutim, ovaj je bio sasvim nov. Iz nekih objašnjenja koja sam čuo u poslednjem času, izgleda da je lansiran u četiri koraka. Sve u obliku nevinih tekstualnih datoteka. Naravno da su te datoteke bile najbrojnije kao način komuniciranja u oba sistema.

Ujumnja se da je bilo i slikovnih, ali to niko nije utvrdio. Virus je nastajao u sistemu spajanjem tih nevinih datoteka u programsku proceduru. Kako se vršila inicijacija kompajliranja, ne znam.

Virus se aktivirao u oba sistema po celom svetu. To ne bi bilo opasno da nije ušao u virtuelni svet. Mislim da se tamo oteo zamisli tvoraca. Tako ludilo ne može da smisli grupa vrhunskih stručnjaka. Toliko nisu mogli da polude da vrše samoubistvo uništavajući živi svet.

Zar je to bio genetski virus? On se oteo kontroli između virtuelne i materijalne stvarnosti?

Upravo se to dogodilo. Materijalizacijom preko virtuelnog sveta dobili smo genetski virus. Izazivao je strahovite promene u celokupnoj strukturi svakog živog organizma. Razarao je osnovne molekularne sklopove DNK. Biosfera je bila definitivno ugrožena i to u potpunosti. Prvi put od propasti dinosaurus, živi svet je bio u potpunoj opasnosti. Neprijatelj je bio potpuno nepoznat. Slaba uteha je bila i to što su tvorcima otkrili potpunu proceduru i uključili se u borbu za rešenjem. Umirali su čitavi gradovi, sve se raspadalo iznutra. Nestajali su ljudi, biljke i životinje.

Internet i Makronet su postali jedinstveni i radili samo na jednom problemu: potrazi za virusom. Nesvesno, tragajući za rešenjem, ljudi su ga dalje aktivirali. Trebalo je isparcelisati sisteme. Ali mi nismo znali koji tip zaštite treba.

Čačak nade je stigao iz Kentakija. Neki radoznali farmer je naručio sojigen za pravljenje toplih leja. Greškom je zatvorio svog psa u kavez od našeg materijala. Kada je sve oko njega počelo da se raspada shvatio je poslednjim tračkom svesti da je pas potpuno normalan. Mislim da je poslednjom snagom pustio informaciju o tome.

Saznanje da je materijal pogodan za izolaciju od pošasti okrenuo nas je gradnji kupola. Svaki grad koji je stigao da to uradi mogao je biti spašen. Odjednom smo mi u Subotici imali dve prednosti: mali broj veza značajno je usporio aktiviranje virusa i imali smo materijala za gradnju kupole u izobilju. Tako je nastala vaša Kupola.

- Mi imamo dve kupole. Gradsku i spoljnu. Zar ste uspeli odmah da izgradite obe?

- Ne, svakako. Prvo je izgrađena velika. Ona je planirana tako da ima oblik sočiva u preseku. Radijus je 35 kilometara. Obuhvatala je gravitaciono područje grada i obezbeđivalo potpuni ekološki sistem. Ali, desila se greška.

- Zar je kupola bila neispravna?

- Ne. Zatvorili smo već aktivirani virus. Mislim da je to bilo negde u području Tise. Negde u Kanjiži ili Senti. Ekipa koja je otišla tamo da uništi kompjuterske sisteme nije se vratila. Ali je usporila proces. Uspeli su da izgrade izolacionu kupolu na tom delu terena. Dotle smo mi izgradili gradsku kupolu u obliku sfere radijusa 2,5 km. Povukli smo sve zdrave u nju. Mi smo ostali da je zatvorimo spolja.

- Zašto spolja? Mogli ste to uraditi iznutra.

- Ne. Onda ne bi bilo mogućnosti izlaska. Računali smo da će biti potrebno izaći iz nje kada opasnost prođe.

- Sada je sve jasno. Još uvek imam podatke o ostacima nekih malih kupola u istočnom sektoru. Ali mi nije bilo jasno za čega služe. - javio se Lazzaro uzbuđeno. Složio je glavni mozaik događaja.

- Drago mi je da sam vam pomogao. Mislim da bih sada malo odspavao. Nadam se da sam vam dao korisne informacije.

Ian polako sklopi oči. Uskoro je disao ujednačeno. Utonuo je u san. Komunikatori su ćutali izvesno vreme.

- Deco, ako možete, dodite kod mene. Moramo sabrati misli. - Lazzaro je skoro trijumfujući pozivao na sastanak. - Ovo je fenomenalno otkriće!

- Dolazimo odmah. - odgovori Dada.

(Odlomak iz romana „Kupola”)

TAMO GDJE JE NEKAD STAJALA KOSZTOLÁNIIJEVA RODNA KUĆA

*Tu bijaše kuća ... Na mjestu joj kavanski kut,
sad amo može da svrati bilo tko nezvan.
Vani se ne čuje čak ni tramvajska zveka,
u blijedoj noći što klizi niz palički put.*

*Ne mare za strah tvoj, jadnog malog djeteta;
prolazni gosti, čama, sjeta lica mračni,
drsko vinski viču povrh tvog kreveta,
a ti ni da vrisneš: „Što mu to znači?”*

*Tu li je bio: na rub ti kreveta sjedaju.
Gle, čak ni sjeni ti da pobjegne ne daju -
stalan si gost tu gdje ti je kolijevka vrla.*

*Zjapi praznina tvog rakom smrskanog grla.
„Platiti!” - već sve razbijaš na divlje znake,
sjeno što prag izmiče, moj dragi brate.*

(1974.) Ferenc Fehér

Prijevod: I. r.

Boško Krstić

Raskrsnice knjiga i života

AVAŠKE GODINE, VREME BEZ KALENDARA

Beleške pre, za vreme i posle promocije AVAŠKIH GODINA Milovana Mikovića, u Tavankutu, 30. novembra 1996.

Baš mi se ne da da napišem tekst o Mikovićevoj knjizi „Avaške godine”. Kada sam napokon, obavezan pozivom „Talka” (Tavankutski literarni krug), seo da nešto napišem u tada svoj jedini slobodan dan, četvrtak 28. novembra, nestalo je prvi put struje ove zime, zapravo jeseni (havarijska isključenja). Josip Buljovčić, vrsni poznavalac jezika, s kojim sam se na kraju ipak pojavio pred dirljivo pažljivom i zahvalnom tavankutskom publikom uspeo je da koncipira svoje izlaganje i napravi beleške, ali nije uspeo i da ih sve pročita: struje je nestalo i za vreme promocije.

*svakom je tako kako je
makar ne zna zašto je*

Avaške godine

Cele ove nedelje žurim da ipak nešto napišem, a ne stižem.

(Pravilo!). Prvo sam u sredu s Otom Tolnaiejem otputovao u Segedin gde je Tolnai bio gost urednik u „Grand kafeu”, dobro koncipiranom art-bioskopu i programu. Odabrao je pet filmova francuskog crnog talasa a to, završno veče, na programu je bio „Obale u magli” Marsela Karnea - remek delo. Film, prikazivan više puta i na ondašnjoj televiziji, pratilo je dvadesetak ljudi, a razgovor – pedesetak. Film je trajao sat i po, a razgovor – dva sata. To me tamo sluđuje: ovde moraš dubiti na glavi da bi te pažljivo slušali ili bar gledali pet minuta.

Petak i subotu prepodne proveo sam u Beogradu i neprekidno mislio na subotnju promociju Milovanove knjige u Tavankutu. U petak uveče odlazimo do Knez Mihailove, 29. novembar je. Ni praznik ni običan dan, pada hladna kiša, stotina hiljada ljudi je već pre nas prošla Beogradom. U kafiću „Ajša” pored „Ruskog cara” jedan kompletni limeni duvački orkestar nekome „na uvo” svira nežne pesme. Sve se ori, a malobrojni gosti kafića s aritmijom srca izleću katapultirani snažnim basom. Šta da govorim u Tavankutu? Josa (Buljovčić) će o jeziku, a ja, dogovorili smo se tako – trebalo bi nešto o književnom postupku, ili tako nešto. Ništa nisam napisao i još ni ne znam šta ću. Teško mi je da govorim bez teksta, a još teže da tekst napišem. A ovo je, iako objavljena još 1991. godine, prva promocija „Avaških godina”. Još onda sam želeo da o toj lepoj knjizi nešto kažem i napišem, ali mi se ne da. Izašla je u istom danu sa sličnom i slično lepom knjigom pesama, takođe na bunjevačkoj ikavici, „Rič fali” Vojislava Sekelja. Zajedno ih je dobrim crtežima i dobrim dizajnom opremio i izdao Ivan Balažević, akademski slikar iz Tavankuta koji živi u Novom Vinodolskom.

„Avaške godine” su moderno poetsko preispitivanje sopstvene sudbine. „Onaj ko nije u stanju da svoje vreme računa celih 3.000 godina, živi samo od danas do sutra” (Gete). Iako još nema jasnih epskih kontura, ova poema integriše vaskoliko vreme i pamćenje, narodnu mudrost, dugu patnju i kratku radost, duge seobe, teške puteve, razapetost između starog i novog zavičaja, loše uspomene i lošu stvarnost, tegobni život – i samo pukotine sreće, kao bajke. Prepoznavajmo i današnja pesnikova raspoloženja stavljena u široke vremenske kontekste i osvetljena nagomilanom vekovnom mudrošću i iskustvom.

A 1991. je bilo tako kako je bilo, i zapravo ne znam, nisam o tome ni razmišljao, zašto nije bilo promocije ove knjige. Tada je sve bilo toliko strašno da je prećutkivanje jedne knjige običan benevolentni nemar. Posle su izašla još dva izdanja „Avaških godina”, ali promocije nije bilo. Važno je prvi put pomeriti granicu ljudskog razuma, i izboriti prvi put za to pristanak zbunjenih, uplašanih i sludanih ljudi; kasnije je sve lako i put ka besmislu i brz i kratak. A o poeziji i preskočenoj promociji ne treba ni govoriti.

dokleg će čovik čoviku oči vadit

dokleg će lagat otimat harat

dokleg će ajdarasti amišni andravi arambaše aramije

ardalasti

avaški varat

*dokleg će badavaši bagra baati barabe batinaši beštije
bičkaši*

bitange bukare buškat

u pamet se i u poštenje bogmat

brk mastit novce brstit

može l čovik.s čovikom

štogod makar da je šta

s mirom obaviti i aldumašče popit

bog sveti zna

Avaške godine

Dok Ljutovačkim putem, oko šest uveče, po mraku, ulazim Tavankut, na trgu me zaustavlja milicioner i traži ličnu kartu. Tada sam stigao iz Beograda pa ne znam da li se nešto dogodilo tamo ovde. Milicioner je pristojan mladić, zahvaljuje mi se i želi srećan put. Ova kontrola me podseća na carinski pregled u sredu kada sam u mađarskom cariniku otvorio paktreger i u njemu pokazao prastar oguljeni kartonski kofer koji je Tolnai poneo u Segedin. Nasmejao se i nije zatražio da ga otvorim. Bio je inače prazan (kofer). Mislim sam da je kofer neka ekscentrična Tolnaijeva šala za „Grand kafeu”, ali nije bilo tako. Davno sam gledao OBALE U MAGLI, pa sam se zaseo u udobno sedište art bioskopa sa 62 mesta i potpuno se prediveo divnoj igri Žana Gabena, Mišel Morgan i dobrim dijalozima Žana Prevera. Bližio se kraj filmu a onda sam pretrnuo. Skoro isti takav kofer glavni gubitnik Žan Gaben ukrcava na brod kojim, jasno, zašto bi inače to bio francuski crni talas, nikada neće poći u Južnu Ameriku. On u Avru gine, a na put polazi samo kofer. Tolnai je ovaj svoj kofer našao na peštanskom đubrištu, ali kada je ovde, s njim u ruku, ušao u malu salu „Grand kafea”, taj oguljeni predmet od kartona zbilja je izgledao kao, u Karneovom filmu, kofer poginulog vojnika koji je umesto gazde otputovao u srećnu zemlju. (Gde li je to?)

Kako se čudno i ubedljivo znaju preplesti umetnost i život. I jedno i drugo podjednako stvarni i podjednako nepredvidljivi. Nikad znaš hoće li i kada neka priča ili bajka postati život, ili se život vraćati u bajku. Možda ni ove promocije Mikovićeve knjige ne bi bilo da nije muzičar, književnik i slikar Matija Molcer nije prihvatio neverovnog posla – da Mikovićeve ikavice i bunjevačku leksiku prevede mađarski!

– Nisam uspeo. Za sada. – Ne odustajući od svoje namere rekao je tavankutskoj publici Matija Molcer.

Ali je uspeo nešto drugo: savladan emocijom i pun misli po čitanju „Avaških godina” – naslikao je tridesetak lepih slika i petnaestak izložio ovde u Tavankutu, pre promocije knjige. Tako su njegove slike zapravo, povratno, ljude opet vratili Milovanovoj knjizi. Te igre česte u umetnosti. Svako bi se zakleo da je pesma „Na kraju čadava mehana”, koju zna svaki orkestar i u najgorem čume zapravo naša narodna pesma. A nije. To je sjajan Zmajev prevod čuvane Petefijeve pesme „Falú végen kurt a koscma”. Tako već gosti na sav glas pevaju „Čadavu mehanu” ni ne znajući da su vrlo poznavaoči Petefijevog dela. BK kanal (Braća Karić) emituje u Beogradu neku muzičku igru – izbor hita dana. Pobeđuje Oliver Dragojević pesmom „Molitva za Magdalenu”. Razmišljam o ikavici o njenom životu nakon odlaska iz jezičkog standarda, i pokušavam da njenu sudbinu uporedim sa sudbinom dijalekata, i čakavsko-kajkavskog, i uopšte dijalekatske poezije i književnosti. Koliko je život čakavskom produžio Oliver Dragojević svojim lepim pesmama? A koliko bunjevačkoj ikavici zlatousti Zvonko Bogdan?

AVAŠKE GODINE? – prvi počinjem priču na promociji. Da bi bilo isto da kažem UŽEGLE ili UŽEŽENE GODINE? Bilo bi slično, ali ne isto. Jer UŽEGLE bi mogle biti bilo koje i bilo gde, ove, AVAŠKE, samo ove i ovde. Reč je uzeta svakako od AVAŠKE slanine, malo krenute, užegle. Rekao sam i POKVARENE, ali Bela Duranci koji je otvorio Molcerovu izložbu posle ispravio.

– Ma kakvi pokvarene! Avaška slanina se koristila i kao lek!

AVAS je zapravo mađarska reč i znači užežen. U govoru bačkih Bajevaca najviše se koristi baš u ovom sklopu AVAŠKA SLANI-
N. Nekad, kad nije bilo frižidera, a dragocenu slaninu je trebalo
sačuvati i preko leta, jasno, dobijala je malo gorak, avaški ukus.
Čako debela, po desetak centimetara, od četiri prsta ili podlanca,
be traga mesa, od starih masnih svinja od trista kila, čuvala se za
je u vreme teških poljskih radova. Verovalo se da pomaže obole-
lita od tuberkuloze. Ali je verovatnije da je pomagala zapravo
svim bogatim kalorijama izgadnelim i bolesnima, kao što je i
zavima davala snage da izdrže teške poljske radove. I tako gorku,
avašku, rado su je svi jeli, pa je i u uspomeni ostala kao nešto i gorko
i sitko. Avaške godine! Želim da okupljenima, ljubiteljima književ-
nosti i ikavske reči makar naznačim veliki značaj Mikovićeve i Sekel-
jeve knjige baš za sudbinu ikavice, da im makar pokušam dočarati
tatihi, fini, osetljivi trenutak, samo u poeziji moguć, trenutak kada
tek postaje i pesma, tu dvostruku funkciju jezika. S jedne strane
saznajnu i objektivnu, s druge strane afektivnu i subjektivnu (Jakob-
son). O većitom sukobu tih različitih funkcija jezika, ali i o većitom
navladavanju jedne od njih u svakom umetničkom delu. Kada su
Mikovićeve AVAŠKE GODINE u pitanju, očito o prevazi ove
dage. Pjer Giro u „Semiologiji” piše da je taj odnos razumeti –
ostiti sukob duha i duše, da je emocija u stvari nemogućnost da
se nešto razume. Zato je jezik i nauka i umetnost. On nam pomaže
nešto razumemo, ali i da nešto osetimo. Kako sad to utvrditi
„laboratorijski” na promociji jedne knjige?

Odabirem jedan stih iz poeme:

nije uvijek ni kako je bilo.

Zatim ga variram, glasno, ekavski i ijekavski;

nije uvek ni kako je bilo i

nije uvijek ni kako je bilo.

Na ekavskom stih deluje kao narodna mudrost, ali kad se izgovori
ijekavski, podseća na Njegoševo pesništvo i odjednom, sasvim jasno, u
oni plan izbija deseterac koga u prvoj varijanti nismo bili ni svesni.
Izmenom samo jednog slova nismo ovaj stih izmenili samo fonetski, već
m otkrili i neke druge i drugačije asocijacije a, moguće, i značenja.

Gotovo sigurno i druga značenja. Može se vama činiti da **u**vik,
uvik i **u**vijek jeste ista reč, one i jesu iste ali samo po jednoj funkciji,
poznajmo se Giroom, referencijalnoj, ali ne i po drugoj, nama sada
bnoj – afektivnoj. Uostalom pokušajte: izgovorite svaku od ove tri
mogućnosti posebno i pratite kuda vas vodi misao. Pokušavam i treći
man, „prevodim” ovaj stih na kajkavski:

ni vezda ni kak je bilo.

Začas nas ova igra dovodi do Krleže i njegovih „Balada Petrice
Kerempuha”.

Još nikaj ni tak bilo, da ni nekak bilo,

pak ni vezda nebu, da nam nekak nebu.

Jezik kao poezija, jezik kao „stilska figura”! Šta je to u ovoj
Mikovićevoj knjizi drugačije od ikavice kojom su ovdašnji pesnici i
dosad pisali?

Vratimo se Krleži: O Petrici Kerempuhu pisao je još 1833. godine
Jovan Lovrenčić, zapravo slobodno na kajkavski prepevao Tila
●enšpigela, ali to se njegovo delo pominje samo kao bleđi predložak
sržnoj Krležinoj poemi i vatrometu najboljeg kajkavskog. Lovrenčić
je pisao dok je kajkavski bio kakav-takav književni standard, a Krleža
191. kad kajkavskog više kao standardnog dijalekta nema. On podiže
kajkavštini spomenik pevajući na njoj o najznačajnijim događajima iz
istrije svog naroda, o najsuptilnijim narodnim rezonima, mudrostima,
uljući u sve to svoje ogromno znanje i talenat. On prevodi kajkavski u
polski izraz, od jezika samog pravi poeziju.

Ni ikavskog izgovora kao standardnog više nema. Zadržao se u
govoru ili u literaturi kao ilustracija. Ovdašnji pesnici je neguju više
ka tradiciju, narodnu poeziju, folklor. To se razaznaje i po leksici,
olšno je svedena, opštepoznata, kao i motivi: salaši, dermovi, braz-
denana i bačo, polja, žita, ptice. Sve to uglavnom vezanim stihom i
ritom. Novi prostor ikavici prvi je pesnički otvorio Ivan Pančić
krigom „Natpivavanja”. On je ikavicu već upotrebio kao vredan
polski materijal, ali je, kao što je verovatno u tom delikatnom
troutku i trebalo, zadržao i elemente dotadašnjeg, tradicionalnog,
narodnog pevanja ikavicom. Milovan Miković „Avaškim godinama”

i Vojislav Sekelj knjigom „Rič Fali”, svaki na svoj način, konačno su
ikavicu utvrdili kao poetsku činjenicu prvoga reda i pritom, povrat-
no, vratili ogromnu, svežu energiju ikavici kao govoru.

Tako su **Avaške godine** poema na ikavici ali i poema ikavici.

Ipak, da li je to prava narodna ikavica, „slatka materinska reč”,
kako znaju da kažu pri pomenu ove Mikovićeve knjige? Pre bi se
moglo reći da je to „srce ikavice”, zgusnuti govor, štedljiva upotreba
svake reči da ima prostora da odzveči, da odznači svoj pun smisao i
sva moguća značenja. To su ispitivanja mogućnosti i bogatstva ika-
vice i puni i potvrdni odgovor na malo „nategnuto” pitanje: da li se
na njoj može moderno pevati? (Može se pevati i bez reči). Kada se
tome doda i činjenica da pesnik raspolaže mnogo širom leksičkom
građom, rečnikom našeg standardnog jezika, pa i nekih drugih jezika
– mađarskog, nemačkog – jasno je da on biranim ikavskim rečima
obogaćenim poetskim nabojem izražava mnogo više nego što bi te
iste reči značile u običnom govoru. On peva mudro kao narodni
pevač, ali i šire i više od toga, on peva kao moderan pesnik pred kojim
je otkrivena pesnička tajna, ali je on saopštava nestandardno, poseb-
nim kodom, bunjevačkom ikavicom, preispitujući stare i utvrđujući
nove poetske sadržaje i mogućnosti starih reči i izgovora. Potencira-
no bogatstvo motiva, slobodni stih i opšte raspoloženje poeme koje
je bliže modernoj evropskoj rezignaciji nego folkloru, romantizmu i
patetici – samo još ubedljivije dokazuje da ovako na ikavici još niko
nije govorio ni pevao. Ali da se u ovoj poemi nazire i stvara mo-
gućnost da se ubuduće tako može pevati a neka od reči ili novih
značenja možda „preseli” i u govor.

Uprkos već tri izdanja, Miković svoje delo još naziva fragmenti-
ma. Zbilja, razvoju poeme otvara se ogromno polje pre svega u
zaokruživanju epskih celina i daljem ispitivanju jezika.

AVAŠKE GODINE će sigurno uticati i na druge pesnike, na
dalju upotrebu ikavice a izgleda i šire, na promenu dizajna, imidža,
plasmata i uopšte razmišljanja o bunjevačkoj ikavici pa i o Bunjev-
cima. Već je Ivan Balažević opremom Mikovićeve i Sekeljeve knjige
i izvanrednim ilustracijama naznačio nove, modernije načine ba-
vljenja tradicijom i folklorom, a te nove mogućnosti već iskoristio
muzičar, književnik i slikar Matija Molcer slikama inspirisanim ovom
poemom.

*samo će jedared
sa strije ruševne
nika tica žeravica
kaku niko vidio nije
u nebo prnit
i nestat
zauvik*

Avaške godine

Ali mi zapravo ne znamo, ne možemo znati kada će se i gde
ponovo pojaviti onaj kofer Žana Gabena koji je bez vlasnika otpu-
tovao u srećnu zemlju. A ni gde će sleteti „tica žeravica”.

Vraćamo se iz Tavankuta. Milicioner maše rukom da prodemo,
već nas poznaje. Saznajemo da su neki mladići razoružali milicijsku
patrolu i oteli joj kola, pa sad za njima tragaju.

*Ko mož znat kako će bit
nije uvijek ni kako je bilo*

*Neke se riječi ne kažu nikome.
Posade se u vrt. U park.
Prikače na papirnatog zmaja
i puste u visinu.
Utkaju se u prostirke i njima
se zastre neka tiha soba.
Ili se u pjesmu zakopaju.*

Zdenka K.

Milovan Miković

IZLOŽBA

– Dame i gospodo, uvaženi prijatelji umetnosti, dragi gosti. Prihvatajući se da otvorim ovu izložbu dužan sam da vam u nekoliko rečenica skrenem pažnju na osobenosti ovih slika koje su priređivači u dogovoru s autorom nazvali „Predsmrtne slike sveta”. Ako mi dozvolite podelio bih ovde izloženi materijal na dve izrazite skupine: U jednoj je, odmah ću reći, meni posebno drag i značajan ciklus radova pod zajedničkim naslovom „Nerešen slučaj nepoznatog pripadnika pokreta M. A.”, a u drugoj, brojnijoj, su radovi koji možda više plene pažnju, atraktivniji su i ako smem tako reći; likovniji su, a ja sam ih nazvao „Krvavi klovnovi”. Na prvi pogled nam se može učiniti kao da ove dve skupine i nisu delo istog čoveka, rukopis se vidno razlikuje, pa opet, ako ih pažljivije osmotrite videćete da su svi zajedno nastali unutar istog mentalnog, motivskog i žanrovskog određenja, ma koliko je rezultat različit.

Tim povodom podsećam se našeg nekadašnjeg sugrađanina, Andraša Hande, koji već duže vreme živi u Zagrebu, slikara potaknutog uglavnom socijalnom tematikom. Najčešće je prikazivao likove radnika, svet kafanskih muzičara i noćnih dama, iz vremena dok je sav od tamnih i teških tonova ovog grada, tragao za njegovom izgubljenom toplinom. I on se, takođe, znao zanimati za sudbinu klovnova. Istini za volju nikada nisam uspeo da dokučim pravu pozadinu tog njegovog interesovanja. Može biti da se odgovor krije baš u tome što su i Handini klovnovi, podjednako, puni sebe, patetični su i na mahove lepljivo nostalgici. Iz njih, kao što je to slučaj i na radovima našeg večerašnjeg gosta, izvire izvesna prenaplašena ozbiljnost, nekome bi se čak moglo učiniti, da oni gotovo robuju neočekivanoj i začuđujućoj naklonjenosti misaonom i meditaciji.

Prisećam se, zatim, da su na jednom od prvih „Likovnih susreta”, pažnju svih nas plenili klovnovi Aleksandra Lukovića, za ono razdoblje drugačiji od svega što smo to tada znali, uočljivo izražajni, likovno zaokruženi, izrađeni i izvedeni do svoje potpune klovnovske punine. Mogao bih reći da su njegovi klovnovi, već tada, bili svesni važnosti svoje istorijske uloge u svetu. Zadivljen raznovrsnošću Lukovićevih klovnova intimno sam, razume se, odavao puno priznanje njegovoj hrabrosti da zabeleži svaki trenutak iz raznovrsnog, burnog i prebogatog klovnovskog sveta u kojem su se neočekivani obrati na javnoj sceni smenjivali s iskrenom udivljenošću klovnova nad zanačajem vlastite uloge. I moram priznati u tom trenutku nisam bio svestan koliki je i kakav kompliment Luković izrekao Glavnom klovnu. Klovnu nad Klovnovima, koji je, ponekad iz senke, a još češće ne skrivajući svoju moć, povlačio konce svih ostalih Klovnova, priređujući spektakularni granginjol.

Ne zadugo, potom, upoznao sam mladog Mikloša Biroa i suočio se s galerijom njegovih likova: s testerašima, drvosečama, nosačima, čistačima ulica, prijateljicama noći, tapkarošima, šibicarima, bacačima noževa, pijancima, prosjacima i nebrojenim još marginalcima s Buvlje pijace, tim začudno zahuktalim ljudima, koje je Biro obično smeštao u neobična vozila, a ta su me neodoljivo podsećala na u sunovrat jureća invalidska kolica.

S vremena na vreme mi se činilo da Biro, ipak, pomalo preteruje, da se, može biti, prejako i neprilično poigrava s tim nesretnim ljudima, te da im se bezrazložno ruga, što ko zna kuda hrle u svojim nesigurnim i opasnim romobilima, sklepanim od rasturenih kolica za bebe, od bicikla, tricikla, parnih motornih pila i od svakojake još skalamerije, tehnološkog krša i smeća, izvađenog iz apokaliptičnog taloga nekog prethodnog, sada već nepoznatog, bivšeg sveta. Pogotovo što su me, ispočetka, zbunjivale njegove tehnike crtanja i slikanja. Ako se još sećate, on je najradije koristio za podlogu krojni arak iz ženskih časopisa da bi preko tamo otisnute mreže linija, koje služe kao vodič za makaze krojačicama-amaterkama, nanosio svoju likovnu teksturu, sugerisući nam svoj prezir prema papiru, platnu i štafelaju, a možda sve to i nije imao, ili nije želeo da ima. Više nije ni važno, ni sam se toga već ne sećam.

Tih godina, na jednoj izložbi u Novom Sadu, otkrio sam radove Ferencu Mauritsa i njegovu sposobnost uočavanja i praćenja klov-

novske sposobnosti umnogostručavanja, veštinu njihove nika dovršene pretvorbe, koju je Maurits znalački ispitivao ponekad dovodeći do karikaturalnosti, pomno prateći klovnovske siluete tušem izvlačeći neodređene linije, umrežavajući njihove nejasne obrise između kojih mu je bežala boja i razlivala se posvuda, ostvljavajući zbunjujući kolorit od kojeg se više nije dao razabrati svet. Nije se moglo ni znati imali ga još ili je već odavno iščezao pa ga, e Maurits, crta i boji prema sećanju, istovremeno tužan i ljutit što mu je nekud izmakao.

A onda se, opet, dogodilo čudo! Sticaj okolnosti upoznaje me s našim večerašnjim izlagačem. Priznaću vam da smo se tom prigodom gotovo sporečkali, tačnije, umalo da se ja sa njim sporečkam (u sali smeh). Evo kako je to bilo; mi smo, zapravo, komšije, stan u istom stanu smo. Jednog dana primetim da kadgod moja supruga napušta kantu za smeće naš sused po njoj čeprka, nešto traži i vadi. Vi dana možda pogađate da je on tražio krojne arke, ali ja to tada nisam mogao znati, a budući da sam po prirodi oprezan, jer su me pekli i svim vatrama (žagor i smeh) odlučim da ga iznenadim u toku pretraživanja tog, neko bi rekao, našeg ličnog đubreta. Šta ima u tom đubretu da petlja po onome što smo izbacili? Šta on tamo traži? Nije mi ličilo ni na prosjaka, ni na policajca, ni na penzionera. Ako su mu potrebni novine i časopisi, neka lepo dođe i kaže: Znae, kad ih pročitate nemojte ih bacati, ali ne, on pravi neovlašteni pretres u našem ličnom đubretu (opet smeh, nešto suzdržaniji). I tako ga jednom zaskočim vidim iznenadio se, otupeli mu refleksi, šta li, samo gleda u mene u jednom trenutku će, samoohrabreno:

– Dobro, kada smo već dotle došli, dodite da vam nešto pokaže – povede me u stan pa i iz jedne očigledno brižljivo čuvane mapice bez reči, poče da slaže slike po podu. Tada sam prvi put video radove iz onog kako sam ga na početku nazvao, meni posebno dragi ciklusa „Nerešen slučaj nepoznatog pripadnika pokreta M. A.” Gledam u te slike i polako shvatam da pred sobom imam pravi stvaralačku ličnost.

Uostalom, pogledajte i sami ove radove, pa ćete i vi, verovatno uočiti taj nestvarni titraj sunčevih zraka na planinskim vrhovima ispod kojih zjape ponori, a ako se oduprete njihovoj privlačnoj moći obratite pažnju na crtačku suptilnost, nenametljivu i gotovo nevidljivu, na onu tihu, radost fino povučenih linija u znalački postavljenoj kontrapunktu spram teških i tamnih tonova iz kojih odzvanja surak izmišljenih, pa ipak, vekovima građenih i još nerazorenih gradova u kojima je, predsmrtno ubrzan život, obasjan lažnim sjajem neprirodnog rasvetom. Sve je ovo naš umetnik izreko u besprekornom slikarskom redu, suzdržano, uz sačuvanu osetljivost za unutrašnji govor motiva, a dočarava ih, kistom od dlačica iz volujskog uveštio što ih je nabavio u radionici novosadskog majstora Tenjija.

Tako je nekako, bar za mene, počelo naše susretanje i moglo se reći druženje. Kasnije smo ga supruga i ja podsticali da nastavi radom, jer od vremena kada su ga naprasno penzionisali, priznao nam je, nije mogao da stvara samo je skupljao arke. Nastavak radova mogu to valjda da kažem, bio je za njega ponekad i mukotrpan, a mahove i mučan novi početak, ali je srećom istrajao i evo pred vama se nalazi rezultat njegovog ponovnog traganja za sobom i svetom.

Na radovima iz ovog perioda, u ciklusu slika pod nazivom „Krvavi klovnovi”, kao što vidite, prepoznatljiva je početna likovna matrica ali ona je sada već nadograđena, složenija i na mahove čak kolo turnija. Na njima dominira tek jedan jedini umnogostručeni motiv klovna koji otvara riblje konzerve i jedna posebna vrsta, rekao bih, duševnosti koja je kao jedva prepoznatljiva sen simetrično utisnu u nežna leđa malih, mrtvih, za jelo pripremljenih sardina, prenetom nekom verovatno strogom Pravilniku, a taj gotovo nevidljiv trag srebrnkastoj, nauljenoj, krljušti kao da nam govori o jednoj duboko zapretanoj intimi, pažljivo čuvanoj od sveta, ali i o traumama i veštini ljudskoj patnji pred nepoznatim tajnama i silama koje nam pokreću živote, možda samo zarad pukog proživljavanja, dok nam se čini da konce naših sudbina povlači neko drugi, sada već sasvim daleko.

nevidljiv, i ko zna da li baš prijateljski nastrojen prema nama, po svemu sudeći neobjašnjivo samoživ, bezosećajan i surov. Ta i takva isustva, na mahove sumorna, ali i do svojevrstne perfekcije pretvorena u linije i boje ponudio nam je naš večerašnji gost i izlagač, a ja se i u njegovu ime zahvaljujem uvažanim galeristima što su imali razumevanja za ovo njegovo delo nastalo u poznim godinama, i šta mi još preostaje sem da dodam uobičajenu rečenicu: ovim je izložba otvorena.

Dok je Veličko Brzić govorio njegova supruga Slavislava Čičak i Šef povremeno bi izmenjali pogled i poneku rečenicu sasvim tiho i tiho. Mada se svaki put hitro naginjao Dežurni, koji je stajao iza prozora, nije uspevaao da razabere i uhvati ni jednu jedinu reč. Kada se utišao aplauz i publika se razmirela po sali zastajkujući pred slikama, penzionisanog inspektora L. A. opkolila je grupa radoznalaca među kojima je Dežurni primetio i saradnika lokalnog Radija. Njegovo pitanje nije čuo, ali odgovor je glasio ovako:

– Napričaš li se svega u mladosti i zrelosti, oćutiš li najvažnije, najizazovnije i najopasnije i budeš li dovoljno strpljiv za nagradu darićeš kao klovn. Matoreći smežuraćeš se gotovo na patuljka i budeš nalik sasušenoj baburi sve dok se ne pretvoriš u malog, tužnog, nepetnog Arlekina i tek tada ćeš imati pravo da sve zaboraviš, pre nego što se zaputiš, nesigurnog hoda, otresajući s nogu nevidljivu, zretljaju, nerazmrsivu i nerazumljivu mrežu svojih i tragova tuđih stopala, samo jednom mogućom stazom sa koje nikada nisi ni silazio i nikoj si bio tek zato da jednom ugledaš svoj potiljak i leđa i ceo svoj lik koji se udaljuje.

Slušajući ovo palamuđenje Dežurni je shvatio koliko je Šef bio dekadent kada je svojevremeno, naprasno penzionisao ovog mudraca i više nije bilo potrebe da ga osluškuje, pogotovo zato što je klijčkom oka uočio kako Glavni napadno ljubazno otvara izlazna vrata, propušta Slavislavu Čičak, spretno ubacujući svoje veliko, doelo, telo u dovratak. Zar će i ovaj zbog nje pošandrcati, zapita se Dežurni, i stušti se za njima dok mu je uši ispunjavala sve bliža

grmljavina, a u vazduhu kao da se već osećala svežina nadolazećeg pljuska.

Od te večeri, kada mu je otvorena izložba slika, niko više nikada nije video penzionisanog inspektora L. A., taj kao da je u zemlju propao. Pronosile su se svakojake priče, susedi i poznanici su se prosto nadmetali u nagadanjima, ali niko ničim nije mogao da ih podupre. Naposletku, jedan mornar oženjen daljom rođakom vlasnika bifea „Vilin konjic” donese glas da je od posade broda koja se skoro vratila iz Port Saida čuo priču o nekom neobičnom tipu za kojeg se govorilo da je iz Subotice, i da sad tamo, najverovatnije, živi pod izmišljenim imenom.

– Pod kojim, pod kojim? – žurno zapita izvesni radoznalac, koji od skora svakodnevno svraća u „Vilin konjic” i plaća piće svima, ni ne skrivajući svoju zainteresovanost da ih što bolje upozna.

– A ko bi to mogao da nam kaže – uzvratu mu vlasnik, značajno pogledajući svoje stalne goste – Pa, mi nismo znali ni njegovo pravo ime, svi smo ga zvali L. A. po nekoj TV seriji, ili tako nešto.

Posle izvesnog vremena jedna komisija popisala je stvari i zapечатila stan. Popisu je prisustvovao i Dežurni da bi u zgodnom trenutku gotovo neprimetno gurnuo pod službenu kabanicu jednu crnu tašnu. Iste noći ogrejani vatrom kamina, meditirajući svako nad svojim pićem, Šef i Dežurni dugo su ćutali povremeno pogledajući iznošenu crnu kožu tašne, očigledno prefarbavanu, koja je zlokobno svetlucala između njih, na stoliću. U jednom trenutku Dežurni se trgnuo, da li se to Šef zagrcnuo ili ušmrcnuo, a možda mu se sve samo pričinilo jer ga je toplota iz kamina sasvim opustila i piće uspavljivalo.

– Je li, bogati, jesam li ja tebi pričio kad smo mi, ono, gonili bandu ... otvori Šef jednu od svojih rečenica, ustajući nameran da pođe u podrum po novu flašu, usput bacajući tašnu na još uvek jaku žeravu. Dnevnu sobu ispuni sev plamena i prelomi njihove senke duž celog zida, skoro do sredine plafona.

(Odlomak iz romana „Otići nekuda”)

Matija Molcer

SILOMLJENA FLAUTA

Preveo: Milovan Miković

1. Slomljeno krilo pesme
u pesmi nanovo i nanovo
briga je moja i plamen

2. palanačka mreža
prekriva naše lutajuće
lepe snove

3. putevi u trku
jedno drugom u susret
razilaze se sve dalje

4. pliva se
raspada se
vega nije ni bilo

5. užarenog mojeg dana
omamljeni krajolik
noda praznim putevima

6. blatasta svetlost u travi
prolazni osmeh
veća na jedno leto

7. ide si u svemu
krivaš se u kamenu
meni drvetu cvatu

8. lepota predela
šunja se tigrasto
do naših slika

9. more je sada plavo
potom zeleno boje vina
a ti siromah siromah

10. u snovrtu
devičanska zora baza
razmirela se ljubav

11. u božurnom vrtu
paunov hod gavote je korak
med cvetovima

12. pustoš slonovskog hoda
u vrtu je mome
a ja kamo i dokle

13. u veri tvojoj jadnoj
svet je fatamorgana
marksozgrabljena

14. zatitra želja pesme
i od tog trenu
verodostojan je kraj

15. blejući snovi
ovde kržljava trava vene
tamo streljački rov

16. crne krošnje
kamenja siroto blejanje
usamljene humke

17. zemljo moja pevajuća
ko to rida priprema
ili odjek

18. meki krugovi
negdašnjeg sna
u kraju bez ptica

19. samoća jednog drveta
godovi korožderi
krajolik je zadovoljen

20. u kraju tučenom kišom
među vlažnim granama
skriva se razbarušeno pravilo

21. u predelu smiraj
i ovde u meni tišina
u uspomeni samotnoj

22. kakve li ptice
kakvog li pustog
beskrajja

23. ruljomisleći
s crvenog horizonta
objavljaju sada rat

24. juriš konjice
spram fatamorgane
humka crvene šikare

25. uniformu
oblači krajolik i kuglu
sprasuje u sebe

26. nad dimnjacima fabričkim
pase nedostatak kiseonika
goreće nebo užareno

27. u mestu moga spokoja
svetlost hodi
stižeš u kraj bez oružja

28. nanosi predela u spuštanju
dolazak tvoj je
nestanak moje je

29. zaglibljujem se
u žitko tlo
novih procena

30. pijani vetar urliče
sred mršavih stabala
praznina huji

31. jesen tako kruži
k'o narakijani poljar
pod šubarom u čizmama
(...)

Milivoj Prčić

Bratovština čistilišta

Varoš Umilna gleda staračkim zamagljenim pogledom u kanal između Pharosa i Solte. Negda je bila carinski kotar, a sada ocvala ljepotica.

Svaka kuća, i najsiromašnija, ima u vrtu bogumilu, čudesni žbun s ljubičastim cvjetovima, koji blista u kontrastu s bijelim bračkim kamenom pod jakim suncem Mediterana. S godinama šib se pretvara u drvo debljine težačke, ribarske ruke. Vjerojatno ima korijen koji se horizontalno širi po posnoj crvenoj zemlji, koje ima jedva centimetar i još prepune kamenih otpadaka.

Kuća koja ima veliku, staru bogumilu je patricijska, tako je cijene mještani, makar su zidovi oronuli, a škure popucale i davno zamađane.

Veliki orah u Umilni, pak, postoji samo jedan, star gotovo cijelo stoljeće, na zemljištu plemenitog Scarnea. Plac je nasljedstvo nebrojenih tko zna kamo otišlih Talijana, pa se smatra sada svačijim i po njemu pasu koze. Koncem lipnja svake godine zeleni plod oraha postaje pogodan za branje radi pravljenja omiljenog domaćeg pića, orahovače, nekakvog kao likera na bazi lozovače, crn i gust kao nafta, a gorak kao zift iz kapetanove lule.

Mještani pažljivo prate dozrijevanje oraha na ničijoj zemlji, gledajući jedan drugoga ispod oka, sumnjajući u prvog susjeda da će prije stići do dragocjenog drveta.

Za predivnim cvijetom bogumile se nitko i ne osvrće. Oni su u pravilu u kućama starih udova i davno ocvalih djevojaka, koje gledaju po cijeli dan u more i svoje spomenare.

Ljudi vode svoje mršave toware po malo trave iznad općinskog kišnog bunara a u stvari osmatraju zelene orahe jesu li još na mjestu.

Igrači balota, koje se svake nedjelje popodne skupljaju na improviziranom igralištu poviše Dolca s vremena na vrijeme pogledaju nadolje prema velikom orahu procjenjujući kada će berba za orahovac.

Kućanice dolaze u hlad oraha, kao da odvedu jariće, a bacaju poglede u nebo i govore jedna drugoj da neće kiša, koja i tako tamo po ljeti nikako ne pada.

Za to vrijeme, bogumile mirno cvjetaju u svakoj kući ponosno ističući svoju biskupsku ljubičastu boju cvasti koja razbija monotoniju bijelog kamena, azurnog mora i jarkog sunca koje razdire zjenice.

U noći ispred dana sv. Petra i Pavla, bila je neočekivano strahovita nevera, cijelu noć su pucali gromovi i sijevale jedne za drugom

munje. Nitko nije smio niti nosa promoliti iz kuće a vjernici su morali da nepogoda stane.

Kada je svanulo pravo ljetno jutro, jedini orah u Umilni više nipoostojao.

Na njegovu mjestu stajala je ogromna bogumila, debljine kakva još nigda nitko nije vidio, a umjesto ljubičastih cvjetova ova je imala ogromne cvasti kardinalsko tamno-crvene boje, veličine šešira.

U svakoj kući, na mjestu gdje je bila bogumila izrastao je preko noći ogroman žbun trnove krune prepun bodlji, s nekakvim malim žuto-bijelim cvjetovima neprijatnog mirisa, koji se nisu mogli zamjećivati na surim podlogama vanjskih kamenih zidova.

Tako je krajobraz cijelog mjesta odjenom postao poput velikog groblja, bez imalo ljepote cvijeća, groblja po kojem tamaraju živi ljudi.

Nakon izvjesnog vremena kada je strah pomalo izišao iz ljudi koji nisu mogli nikako doći k sebi i racionalno objasniti što se desilo nitko bi za to mogao biti krivac.

Nigdje u cijelom mjestu nije se više vidjela niti jedna jedina bogumila. More je i dalje jednako smrdjelo na ustajalu ribu, naposljetku u lijevom dijelu najljepše uvale na otoku.

Jedne kasne ljetnje večeri kreveljeći se pojavio se na rivi pjesnik ludak s velikim cvijetom bogumile u ruci, mašući pred lučkom kapetanijom kao malim brodskim stijegom. Budući je bio gluhojemi, nitkom nije mogao reći gdje je našao bogumilu.

Pozvali su stariji svijet koji je nekako znao rukama komunicirati s jadnim maloumnikom. Starci su ga nagovorili da ih povede i pokazati gdje je našao čudovišni cvijet, jedinstveno ljubičast.

Na neki čudovišan način shvaćajući svoju važnost, gluhojemi mirni ludak je krenuo na čelu ova nesvakidanje procesije, kreveljeći se i s naporom daščući, jer je pošao uzbrdo ka starom mjesnom groblju, koje se nalazilo poviše varoši, s vječnim pogledom u pučinu.

Na ulazu u bijelo meditaransko groblje, ispunjeno visokim čerupama presima kao čuvarima mira, s lijeve strane bile su kripte starokrštenih crkvenih laičkih redova.

Ispod najstarije kamene ploče, s davno zahrđalom gvozdenom natpisom, na kojoj je pisalo BRATOVŠTINA ČISTILIŠTA ispuzala se grana bogumile, tanka kao prst ribara i s pokojim preostalim cvjetovima jedinstvene ljubičaste boje, bogougodne, s baršunastim mekim laticama, poput dječjih lica.

Robert Tilly

Statesboro, Mississippi, 1980.

I putovali smo, tako, neko vreme.

Onda sam čuo zavijanje policijskih sirena iza nas. Predložio sam mu da stane. Napucao je usne, i ispustio ovakav zvuk „ouuuuuurrrrrghhh“! Nisam imao kontraargumenta.

Iz automobila na kom je pisalo „STATE POLICE OF PENNSYLVANIA COUNTY“ iskoračio je kršni paor u crnoj uniformi, izvučev revolver iz futrole, i uperio ga u nas. „Izadite, s obema rukama visoko, visoko iznad sebe, polako“. Učinismo tako.

Pogledao je oba moja pasoša (mađarski i bivši, jugoslovenski), odmahnulo rukom. Onda je pogledao njega, i obratio mi se:

„Maloumno je, u najboljem smislu rečeno, dozvoliti svom kućnom ljubimcu, u ovom slučaju – tvom orangutanu, dozvoliti da te vozi našim prostranstvima. „This is the land of the brave, home of the free...“& td. Rekoh uniformisanom dilberu: „Čoveče, ustopirao sam na putu za New York. Primio me je, i to je sve. Gde je moj greh?“

Greh & grah se gutaju istovetno: morarno biti postojani iza svojih stavova. Pristao sam da me majmun vozi, jer je bio iza volana. Mislim, dumam, ufam, da našim postupcima vladaju ljudi iz drugih dimenzija, drugih poimanja SVESTI, slobode i morala.

„To nije njegov majmun. To je vozač. On je autostoper. Pusti ga, mother – fucker genija, ionako nije rad za zatvor“.

Bilo je to pre tačno 7 godina. Sada sam dobrodržeci i sedobradi mladić od kojih trideset i nešto. Brojim brojanice, i imam vrlo negativan odnos prema Iskupljenju.

Nikome ja nemam zašto da se izmotavam, i molim za oprost.

Ja sam svoje tuge davno preboleo, svoje grehe davno okajao.

Po meni, jedna od prvih pet Mojsijevih zapovesti imala bi da glasi:

„Sad, kako je, tako je – oslobodi me, Gospode, pupčane vrpce...I – budi ažuran. Molim Te. Amin“.

Ako je kolovođa majmun, ne treba kažnjavati suvozača. Možda drugog izbora, po pitanju prevoza, nije mogao naći.

Pokrivajte noge toplim termoforom. Znaete kako kažu ljudi iz Erdélya: „Még a kásaylet kitart, addjátok az italt“!

Petko Vojnić Purčar

Putovanje

Patimo li od fobije puta i ksenofobije, mislimo supruga i ja i svatko za sebe odvaja stvari neophodne za jednu takvu turističku atrakciju: pomalo i avanturu; vidjet ćemo.

Društvo šaroliko i dosta zanimljivo: kredit od šest mjeseci ne koristi osim gledno samo moja porodica već i drugi ljudi koji hrle u tu afričku zemlju s nadacijom predevropske povijesti.

KADASE IMA U VIDU NEGDJE DALEKO BORAVAK ODSVOJE ZMLJE – ONDA SE SVE ZAHUKTA I PROJURI, DESETAK DANA KOD DA JE DESETAK MJESECI – VRIJEME, DOŽIVLJAJI, RIJEČI I ROSTOR SE ZGUSNU A KASNIJE RAŠIRE I RAZBISTRE, KOD KOLICE, S MIROM I NA MIRU. GLEDAJUĆI FOTOSE, SLAJDOVE, FILM, A PONAJPRIJE PRIČAJUĆI O DOŽIVLJENOM I VIĐENOM.

– Nisi li mogao naći takav aranžman za manje novaca? – pita me supruga sanjčavo i prebira već po treći put po svojim stvarima kojih uvijek ima previše. Barem je to kod mene slučaj. Kao da ću putovati na devet i kitovim letima a ne u modernom avionu.

– Ne – odgovaram iako u to nisam baš posve siguran. – I kredit je poljan. Otplatit ćemo ga, postupno. Smanjit ćemo druge troškove. Ti si očjetinjstva željela vidjeti Afriku.

– Daj Bože da tako i bude. Znaš li gdje su ti ljetne cipele?

Nemam pojma: uostalom kod nas je martovski pro hladno, proljeće je naragu, a u egipatskoj zemlji već toplo kao ljeto. To su nam napomenuli u turističkoj agenciji: ja sam na to zaboravio a supruga se toga sjetila premda sam joj ja to ispričao: moje ljetne cipele su nađene (ne bi bilo loše možda prije zimske zbog pijeska i iznenadnog vjetra): pronađemo nešto odjeće što sliči panama haljini i panama muškom kaputu i pantalonama i marame i patnene šešire i fotoaparati i kino-kameru i nekoliko drugih sitnica koje našeg kožnog kofera i plasticirane tašne načiniše steone kravice: krivac sam bio ja: kao da sam u prethodnom životu (ako to postoji) bio trgovac u koni karavana što teretno hoda i trupka i blago me trese i njiše.

Već na aerodromu, gdje se okupismo oko komercijalnog direktora agencije koji se sada pretvorio u turističkog vodiča, otkrijemo da ima nekoliko bračnih parova iz našeg grada i okolice, a da je najveći broj Beogradana i to onih u sedmoj, osmoj i devetoj deceniji: majko mila, samo da sve prođe u redu, nemam ni lekara u blizini, mrmljao je direktor, zapravo vodič (obučeni i za ovu maršutu – tako smo kasnije saznali): ti najstariji bili su nekako i najviše razdragani i ne samo to – među njima bio je popriličan broj medicinara i farmaceuta tako da bismo medicinsku pomoć, za nedajuću neolje, potražili upravo od njih: čudio sam se direktorujućem vodiču koji diskretno napomene da je gotova ista grupa putovala prošle godine u Egiptu i da su putovanje veoma dobro podnijeli: čovjek zna svoj posao i vidim da se iskreno trudi oko nas: nas koji hrlimo tamo gdje su mileniji prije stivali čak i svjetska čuda od pisane riječi i graditeljstva i tako dalje i tako dalje i tek ćemo nešto saznati koliko ne znamo od onoga što ćemo vidjeti i koliko će to promijeniti naše nazore o svijetu.

– Već treći put putujemo s Beogradanima – veli moja supruga i zadiže ruku od tašne skupa sa mnom s druge strane približavajući se aerodroskoj blagajni i nasmiješenoj stjuardesi.

– Već treći put – ponavljam – i bilo nam je dobro, zar ne?

Cimne glavom, a ja pomjerim i kožni kofer i obmotam se svojom tašnom u kojoj su bili fotoaparati i filmska kamera.

– Treća sreća – dodajem, premda se rijetko služim izrekama: ali na putu dobro dođu: kao relaksacija i turistička molitva.

JATOV avion američke proizvodnje drži se maršute u zraku i nadliježe naše krajeve, zapravo sloj škrapa-oblaka, zatim pelagijske, helenske, u našnjici, zemlje, gradove i sela i tek se razvedri na Mediteranu: nadletimo i Krit ili Kretu ne znajući da će za nekoliko godina ući kao jedna od najvećih evropske civilizacije (i svjetske – kretske mir i tako dalje), i u jednu našu zajedničku pjesmu. „Gdje to bijasmo kraljevi sretni/Samo na Kreti, samo na Kreti” – i odgovor u poeziji a sada može i u proznoj rečenici – Ne samo na Kreti nego svuda tamo gdje smo bili skupa – ali u poetskoj i elegičnoj formi i s jezičnim nabojem: i mi sada putujemo našim upokoženim prihodnicima i duhovnim ocima kao što se Voltaire pripremao ući u svoju posebnu grobnicu i piramidu od vlastitih riječi i mudrosti.

U Kairu smo pomalo ošamućeni od puta i afričkog sunca, ali smo i domaćinski prihvaćeni od direktora hotela koji je završio studije u Jugoslaviji srednje visine, jakih vjeđa i simpatična izgleda govori s nama zadovoljan

što se eto barem konverzacijom vratio u svoje studentske dane: nije njemu daleko ni do nas, ali neće nama, izgleda, biti daleko niti do njega: pozdravlja se usrdno s komercijalnim direktorom, našim vodičem i s jednim od mladih doktora što putuje s nama i koji je već na kairskom aerodromu kupio džebelab i obukao se u nju i arapsku kapu i još bocu jeftinog bescarinskog viskija: ne znam zašto odabra mene da nazdravimo sretnom dolijetanju: poklopac od viskija koristimo umjesto čaše i uzdahnemo obojica kao da smo ovaj put prepješćali i preplivali: svejedno doktor mi se dopadne, premda se mojoj supruzi ne sviđa što pijem kad još vrijeme nije da se to radi, te i aerodromska atmosfera i hotelski ambijent i povlačenje sa sobom teškog kofera i ništa manje teške tašne i gustog programa što nas čeka – sve nas to opije nekim iznenadnim umorom: no brzo se otuširamo i spremni smo za djela o kojima smo do sada samo maštali.

Kod Sfinge izbije mali skandal: ja samo mislim kako da sidem s deve (eto ti tvogega poređenja s trgovcem), a njen vodič trči li trči sa mnom uokolo ne bi li ušćario što više novaca od mog nesviklog jahanja i nešto bakšiša: bakšiš je čarobna riječ i otvara mnoga vrata, pravi ključ: kada smo se zaglavili s autobusom u najvećoj kairskoj gužvi putujući prema diplomatskom naselju u gradu na Nilu – on je zaustavio cijeli promet i nas prve propustio: iz džepa mu je virila zelena novčanica umjesto maramice: i tako smo još nekoliko puta učinili i stvorili zajedničku kasu za bakšiš (sa riječima koje zamislim u sebi – Sezame, otvori se): taj novac nije bio velik ali nam je prištedio velikih muka i komplikacija.

Ulazimo u grobni dvorac – ulazimo u Keopsovu piramidu: mora se sagnuti i tako gegajući pačije ići: jedna plava podeblja Švedanka ili Amerikanka ne usuđuje se i sjedi na pjesku i hlade je suputnici: stisnuti prostor s hiljadama kamenitih blokova koji s vanjske strane ne izgledaju pompezno, ali se u sredini diže dvorana dostojna i života poslije smrti, kako su vjerovali stari Egipćani, a u modernijim religijama to je ostalo do danas, na drugi način: što sam, tamo mislio: ne sjećam se: možda sam u sebi rekao – Ne diraj me, piramido, došao s mirom i ljudskom radoznošću, ništa više: koja su moja iskustva, moje supruge, naše grupe, pitamo se i sada: ne može se tako grandiozno djelo gotovo nikada shvatiti odjedanput (i tek naknadno sam povezoao piramidu i Voltaireove riječi, a on s bakšišom i novcima bi mu se dopalo, jer i sam bijaše bogat).

Aleksandrija je zapravo grad na jugu Evrope, naravno, mediteranske, kao što je i mediteranski dio evropskog kontinenta zapravo sjever Afrike: samo mediteransko more ne dopušta da se to pomiješa: Priroda je tako stvorila, a ljudi premrežavaju koliko mogu – ima posla za svaku generaciju: predveče iz Aleksandrije, kroz blagodatnu Saharu, stižemo u Kairo u sumrak, u blago prašnjavoj sparini i ja kasnije zapisah stihove – „Večeram s Bogom Ra/ I drugi bozi/s njim su u miru”. No, za Egipat nije dovoljna jedna pjesma, jedna priča, jedan roman, jedna slika, jedan film i zato ćemo o puno stvari, ovog puta, šutjeti. Ali, isto tako ne bi trebalo da manjka hrabrosti onima koji žele stvoriti od svojih doživljaja makar dobro uslikanu fotografiju ili slajd koji onda idu iz ruke u ruku generacijama dok i sam netko iz te porodice ne zaželi ponovno putovati u tu zemlju.

Posjetili smo i Luxor, Dolinu kraljeva i Asuan: putujemo noću vlakom da bismo izbjegli nadolazeću vrućinu po danu. Od ušća Nila idemo njegovom južnom toku. U Dolini kraljeva supruga i ja kupujemo za uspomenu dvije činije od alabastera i jednu nisku od pečene zemlje saharske, malo obojenu i dosta trošnu. Moramo je paziti da se ne smrvi još tijekom putovanja. U Luxoru vidjesmo davnašnja graditeljska čudesa, a u Asuanu čedo moderne tehnike ili veliku branu na Nilu. Iz luxorskog ambijenta izdvojit ću obelisk s roštilja jednog restorana, a iz asuanskog – vatrometno rasprskavanje vode na brani, jednu arapsku skupinu studenata i njihovo veselo čavrljanje, simpatičnog Kopta sa suprugama u radnji gdje se prodaje pamučno platno i kapetana Iboā koji nas je vozio svojim jedrenjakom... Snimili smo i njega.

U povratku iz Egipta avion se zaustavi u Ateni. Na našu radost u avion se ukrci i holivudski glumac čija je televizijska serija upravo igrala na našim domaćim ekranima. Svima nam je dao autograme. Imao je krupnu obrijanu glavu, puno prstenja, narukvica i lančić.

Jedva smo čekali da sletimo na naše tlo i da se vratimo kući mada smo sa sobom nosili i komadiće egipatske svjetlosne zemlje. Koliko sada imamo doživljaja i saznanja o toj jednostavnoj i raskošnoj civilizaciji? Pitat ćemo se to cijelog svog života.

Pera Marković

Čarolija od jednog Walta

15. decembra navršava se 30 godina od smrti Walta Disneyja (1901 – 1966.). Očekivalo bi se da to bude povod za osvrt, komentare, analize, za primereno uspostavljanje kontakta sa duhom jednog izuzetnog čoveka. Ali, ništa od toga. Testament o načinu odnosa naslednika prema Waltovoj ličnosti, ili bezobzirna pohlepa koju komemoracija mora da ošteti u najboljem terminu za biznis – predbožićnom potrošačkom transu, ili... Razlog za prećutivanje Disneyjeve smrti nije poznat. Disneyjevi naslednici u studiju njegovog imena već o stvaraju utisak da je Walt, ako ne fizički, živ bar duhom prisutan u svakom novom filmu koji napravi studio, u Disneylandima, i uopšte pri svakom susretu sa njegovim junacima. Najviše zahvaljući tesnoj vezi Walta i kompanije, on nije postao bivši, a nije ni prerastao u mit. Walt je više od mita.

Koliko je za to zaslužna kompanija, iz komercijalnih ili nekih drugih pobuda, mnogo više su zaslužni sami Disneyjevi filmovi. Neverovatna je činjenica da danas niko nije uspeo da napravi ni približno dobre dečje filmove za odrasle, što je pravi opis originalnog Waltovog filma. U svoje vreme, na premijerama i nakon njih, vrhunski estetičari stajali su zadivljeni i oduševljeni tim filmovima (pogledajte radove vrsnog istoričara umetnosti Erwina Panofskog posvećene filmu), dok su deca za njima ludovala. Drugim umetnicima i njihovim delima vreme nemilosrdno oduzima sjaj i veličinu, ali ga Waltu samo povećava. Dok druge filmove čudnost današnje restauracije ne može učiniti tehnički savremenim, Disneyjevi filmovi su još uvek baš tehnički savršeni i zadivljujući. Dok se u drugim filmovima-vršnjacima danas kao mrtvi otkrivaju skoro svi viši duhovni sadržaji (simbolički, religijski, filozofski, semiotički) Disneyjevi filmovi i sada deluju kao da su nastali u trenutnoj stvarnosti. Griffith, Murnau, Eisenstein, Hitchcock, Huston, Felini, Truffaut i mnogi drugi samo su imena koja označavaju ukus čoveka upravljenog u prošlost, opčinjenog nostalgijom, koji tražeći sebe od sebe i svoje stvarnosti beži u dubinu vremena. Disney je nešto sasvim drugo. Njegovi filmovi nisu čak ni pitanje ukusa, njih se ne može voleti ili ne voleti. Oni svakog opčinjavaju time što su vanvremeni. Nedostupni analizama, oni se mogu samo osetiti, i to samo ako gledalac dozvoljava da u njemu titra dete koje je nekada bio. Ma kakva bila priča, Waltovi filmovi uvek zrače božanstvenim osećanjem čuđenja, divljenja i ljubavi prema neshvatljivoj stvarnosti. Koren njihovog shvatanja leži u individualnoj prošlosti u kojoj čovek još nije sopstvenu volju upravio na svoju ličnost. To je zaboravljeno životno iskustvo u kojem ne postoji taština, najveća neprijateljica života, u kojem nema pravila ni ogra-

ničenja jer nema ni vremena, jer postoji samo sada i ovde. To je doba čudesne nevine individualne a još ne individualisane duše koja životu kaže veselo „zdravo“, a smrti razdragano „ne bojim te se; ko si ti?“.

Veličanstvenost Disneyjevih filmova se može razumeti analogijom sa savremenom produkcijom filmova njegovih naslednika iz studija Walta Disneyja. U tu svrhu idealan primer su „Bambi“ (1942.) i „The Lion King“ (1994.). Tehnički, oba su realizovana

Mala Fides

O Waltu Disneyju se do danas proturaju zlonamerne glasine: da je simpatizovao fašizam, da je bio antisemita; zatim da je bio licemner i duboko nesrećan čovek zbog čega je neumerno pio alkohol i tablete. Posebna epizoda je štrajk crtača i animatora u njegovim studijama 1941. o kojem kruži trač da je Walt angažovao mafiju da uguši štrajk, kao da je FBI-ju cinkario vođe štrajka kao komuniste zbog čega su oni kasnije godinama proganjani. Iz njegovih filmova, u kojima su glavni junaci uvek zapostavljena i nesrećna deca, izvlače se psihološki zaključci o tobožnjem nesrećnom detinjstvu i neurozi koja se u takvim pričama otkriva.

Posebno privlačni za tračeve su njegovi autokratski kaprici: zabranio je pušenje u njegovim studijama, a sam je neprekidno pušio; zabranio je svim zaposlenima da nose brkove ili bradu, a sam je nosio brkove; konačno posle smrti nije sahranjen, nego zamrznut i ostavljen u „frizidenu“!

Ovakvi tračevi započeti su još pre II svetovnog rata, od nacista i Goebelsa lično, jer su Disneyjeve filmove ocenjivali kao smrtnu opasnost za Arijevce i novu kulturu koju su oni stvarali.

Tačni ili ne, oni više otkrivaju da je Disney bio zaljubljenik koji je duboko verovao u moć svojih crtanih filmova da nauče ljude ljubavi, nego što dokazuje njegovu izopačenost. Nije slučajno da ista otrovna propaganda kruži za još dvojicu velikih ljudi, Disneyju tako sličnih: Charlizom Chaplinom i Antoineom de Saint-Exupéryjem.

Šarlo, Mali Princ i bilo koji Disneyjev junak savršeno otkrivaju takve priče kao izraz zlobe, pakosti i mržnje. Amor vincit.

metodom pune animacije, što znači da se u svakoj fazi nacrtanog telesnog pokreta iscrtava celo telo, a ne samo deo tela koji vrši pokret. Dramski, oba filma su priča o odrastanju i prvoj ljubavi malog princa životinja. Ali je ogromna razlika u vrednostima sadržanim u ova dva filma. U „Bambiju“ je u prvom planu individua, dok u „The Lion Kingu“ kolektiv čijim se zahtevima moraju potčiniti sve jedinice (osim epizodnih Timona i Pumba). Originalni Waltovi junaci se u ovom svetu zabavljaju i raduju; savremeni likovi iz filmova studija njegovog imena udavljani su u romantičarskoj neumitnošću sudbine, odgovornosti samo prema drugima i sličnim bolesnim nazovi vrednostima.

Pravi Disney daje svet čiste fantazije, a naslednici prostor eskapizma i obmane. Ukratko, Walt je osećao tajnu života isto onoliko koliko je ne oseća niko drugi posle njega.

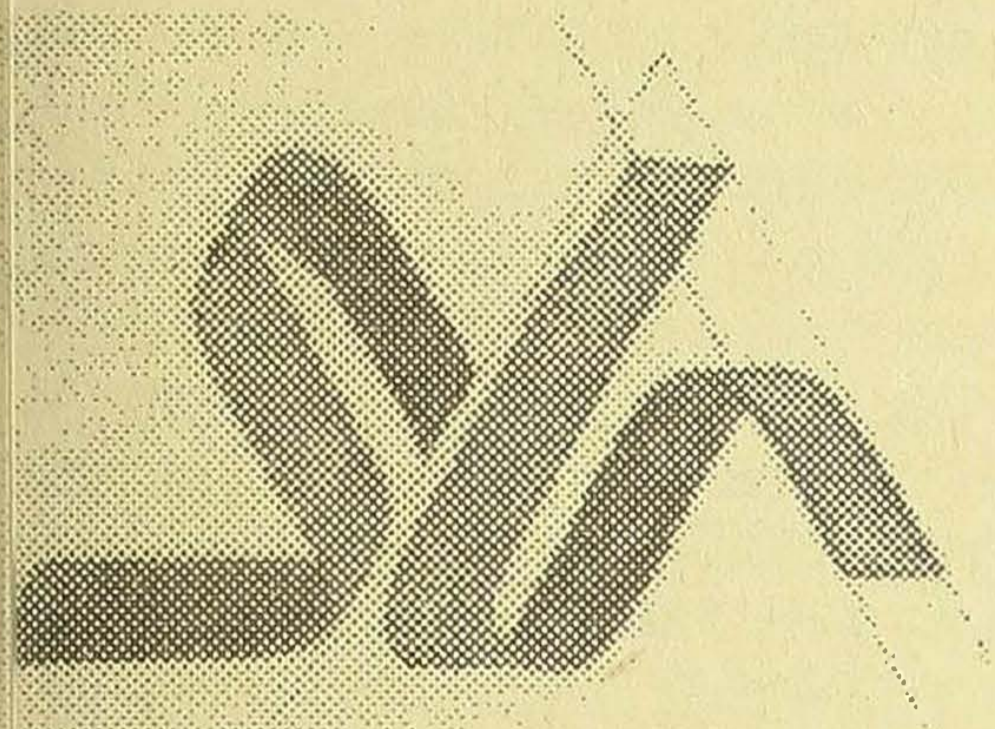
Ni Disneyjeve kolege, od kojih su najpoznatiji William Hanna, Joseph Barbera i Chuck Jones, ne mogu se uporediti s njim. U svojim ranim filmovima su ga podržavali, da bi kasnije odstupili od Waltovog osećanja i usmerili se ka scenarijima baziranim na satisfakciji frustracije i otud prepunim osvetničkom nasilja i prekomernog pokreta koji se pretvara u besmisleni jurnjavu. Ne treba objašnjavati onda zašto su njihovi najbolji filmovi oni iz rane faze.

Walt Disney je za života realizovao 17 (18. je završen neposredno posle njegove smrti, pa se može smatrati njegovim) dugometražnih originalnih animiranih filmova. Uz njih je uradio nepreglednu masu kratkih crtanih filmova, zatim igrane, kombinovane animirane-igrane filmove i ko zna šta još. Svi ti filmovi ispunjeni su prepoznatljivom Waltovom magijom što dokazuje autorstvo samo jedne osobe, to jest Walta. Samo po sebi nameće se pitanje kako je moguće da je to uradio samo jedan čovek? Biografski podaci malo pomažu za odgovor. Sa 16 godina Walt je otišao kao dobrovoljac u rat u Francusku (!) i tamo srećo crtača Uba Iwerksa s kojim je saradivao celog života. Posle rata osnovao je svoj studio za animirane filmove i reklame u Kansas Cityju, ali studio je brzo propao. Sa bratom Royem i Iwerksom prelazi u Hollywood i 1923. ponovo osniva studio. Prvi veliki uspeh bio je „Parobrod Vili“ sa Mickey Mousem, 1928., nakon čega je Disney postao slavan i nikada više nije morao da počinje ispočetka. Činjenica je da je u svojim studijama zapošljavao pravu legiju crtača, ali to ni malo ne pomaže da se shvati kako je moguća istovetnost duha svakog filma koji je izlazio iz njegovog studija. Walt je morao ako ne da crta, onda sigurno da nadgleda: svaki pojedini projekt inače ta istovetnost nije moguća. U tom slučaju verovatno nije ni živio, jer je nemoguće toliko raditi. Ili je istovetnost duha tako velikog broja filmova ipak moguća, jer je Waltov duh mogao neposredno da osvoji toliko mnogo ljudi?

Iz Disneyjevih filmova se mogu izvući nikakvi biografski podaci, a i njegov život je ostao van domašaja javnosti; ono malo što se o njemu zna samo povećava misteriju. Waltovo delo je svet čiste fantazije, potpun slobode duha i duše, i nema načina da se tom svetu otkrije poreklo ili da se objasni. Taj svet je čisto, neuslovljeno bivstvo ravnih svetovima najvećih genija iz prošlosti – Waltovog savremenika Talkiena, neshvatljivo Georga Burkleyja, Dantea i Goethea, arapske „Hiljadu i jedne noći“, i tako dalje, sve do ljudske ravni jednog Hrista ili Bude. Walt je uspeo da dostigne bit života, onu istu koju

in: svaki čovek i kada ima 5 i kada ima 55 ili bil koliko godina. Od tog osećanja svako mijenje beži i jedino što gledalac njegovih filhova može učiniti je da se pridruži ili ode. Uome je tajna: Disney je svedok svakog drugog čoveka, dok o njemu svedoči jedino njegovo delo.

Pera Marković

Vojislav Sekelj

Ljubomora

Prećega dana jedne noći, zapisujem: tamo gdje su nekoć bile ruke, pritirale se ruke, sada zjapi otrcana slava pobjede bezumlja. Praznina! Penje nemoć stvari toplog dodira ruku žednih. Počinje ONO! Zastaj. Unutrašnjim nepovjerenjem opipavam stol, značenje stola. Ozno- jer dlan puzi po mebliranoj plohi. Zapije, ostavlja znojav trag. Vlijan trag ruke na površini ili otpor onog što stolom zovemo, a stol mij, te živčano penetrira kroz prste, šaku, podlakticu, nadlakticu, kličenu moždinu u sivu masu, do svijesti. Postaje dio spoznaje, biva diemene. Čisto, od natrlulina oprano, postojanje. Pažljivo, oprezno odajam šaku od stola, gledam razroke prste, kažiprstom desne ruke mam, tražim, njušim u njemu nepostojeći vonj stvari. Zapisujem bitola, vidim tekst, pitam, gdje je ovdje stol. U hipu zaključujem: pri a bit stvari otkriva se u mašti, kroz maštu. Tek u tananom pralazu racionalnog u iracionalno, imaginarno, ispunjava se smisao čekovog postojanja a suština njegovog trpljenja biva svrhovita, svišhodna, eshatološka. Izbjegavam riječ teološko. Tako sam bliži mleku smisla, njegovim putenim oblinama. Sve ovo podupirem, pojačujem citatom: Mi otkrivamo zakone svemira, ali samo onog svaira koji bi bio isti kakav je i sada kad čovjek i ne bi postojao. S gaenjem kažem, da! Zakoni bi bili, ali ne bi i postojali. Bilo bi pusto rno dobro uređeno nešto za ništa.

Analiziram, ne napisano, ne tekst, znam, ne znam po čemu, no znm da on može biti dobra ili loša literatura. Tek i samo literatura, za početak dovoljno. Analiziram sebe, prodirem, nastojeći otkriti on krajolike svoga ja, koji me gone da pišem na način na koji pišem i čemu pišem.

Počelo je telefonskim pozivom. Pozivi su već postali učestali, reoviti. Poslije petog ili šestog susreta pozvao je prelomljenim glaom, ranog kolovoškog jutra. Čutao sam da me mrzi, prezire, prreo je da ga sažaljevam, da njegovu patnju ne doživljam, nego je rimam kao sudbinu među sudbinama. Prijedlog da ga posjetim, daa miru popričamo, energično je odbio, jednim prometejskim ne, dojetnuvši, ne sada, ne danas. A pitao je tada: Ako predmete ne mneš dotaknuti, oni su tada tek mrtve stvari, što je onda čovjek? Vcslave Sekelju! Učutao se, kroz slušalicu se čulo dahtanje, režanje, i muklo ni očajno, prije je to bio dah patnje, pepeo trpljenja.

Nisam odmah odgovorio, razmišljam, a onda pitam: pa dobro, kava je razlika između stvari i predmeta u kontekstu biti čovjeka? Kao da je pitanje očekivao.

Bijedniče! – prosikta. – Ne razlikuješ stvar od predmeta, a pišeš, a pznaješ me, znaš me! Ispituješ me, ispipavaš, za tebe sam obična stvar, stvar za promatranje. Ali i ja tebe snimam, gledam, gledam te natoji način uzimaš čašu, ne, ti je ne uzimaš, ti je grabiš, čaša u tvim rukama se muči, ona je zakrčljala stvar, ne predmet, s gaden- jer je dodaješ, uzimaš, u čaši u dodiru ne tražiš njenu dušu. Između tet i čaše u dodiru vidim mehanički spoj stvari i predmeta. Dakako ti stvar, obična stvar, mašina, ti bi rekao stroj. Pogledaj kako ljudi

Walt Disney – samostalni dugometražni animirani filmovi

1. Snow White and the Seven Dwarfs
(Snežana i sedam patuljaka),1937.	(Vreme melodija),1948.
2. Pinocchio.....1940.	11. Cindarella
(Pepeljuga),1949.
3. Fantasia.....1940.	12. Ichabod and Mr. Toad.....1949.
4. Dumbo.....1941.	13. Alice in Wonderland
(Alisa u zemlji čuda),1951.
5. Bambi.....1942.	14. Peter Pan.....1953.
6. Victory Through Air Poser
(Pobeda kroz vazдушnu silu),1943.	15. Lady and the Tramp
(Maza i Lunja),1955.
7. The Three Caballeros
(Tri kabaljerosa),1945.	16. Sleeping Beauty
(Uspavana lepotica),1959.
8. Mane Mine Music
(Vreio razbarušene muzike),1946.	17. 101 Dalmatians.....1961.
9. Fun and Fancy Free
(Zabava i zabavljanje slobodni), .1947.	18. The Jungle Book
(Knjiga o džungli),1967.
10. Melody time	

oko tebe hvataju, šćepavaju predmete, jeza, grozota. Nema u tome ničeg ljudskog. I što je onda čovjek?

– Pretjeruješ, nervoza je ovladala tobom, u svakom slučaju ako stvari ili predmete ne možeš dodirivati možeš ih gledati, i to je dodir.

– Gledat'!?

– Da.

– Pasji sine, gledati! Predmeti imaju obline, toplinu, ne želim ih spoznati, želim ih doživljavati. Ruzumiješ ali ne shvaćaš. Za tebe je i žena objekt, stvar koja funkcioniра, ne predmet koji se pod kožu uvlači. Naglo učuta i vezu prekine.

Predmet. Stvar. Žena. Čovjek. Spustio sam ravnodušno školjku telefona. Slegao ramenima.

Bio je to početak njegove ljubomore prema meni. Otkrivam sada.

Nastojao je patiti punim bićem, mučiti sebe do kraja. No, znao je da se patnja ne može produbljivati već samo produžavati, umnožavati, izmišljao je.

Ponovno opipavam stol, pažljivo nježno, pazim da ne povrijedim sebe, bar u mašti ne, ne u ovome stolu kojega unosim u tekst.

Ponovno telefon. Ovoga puta nije on. S olakšanjem kažem: halo. Tamo gdje su nekoć bile... brisati ili?

BEZ NASLOVA

*U dubini školjke
našao samo svoje mesto
Prisloniš li je uhu
čućeš otkucaje
Školjku u more baci*

Epitaf putnika

*Svugde sam bio
nikud stigao
Oči me bole
od vida
Pogružen stojim
ruke digao
Crven u licu
od stida*

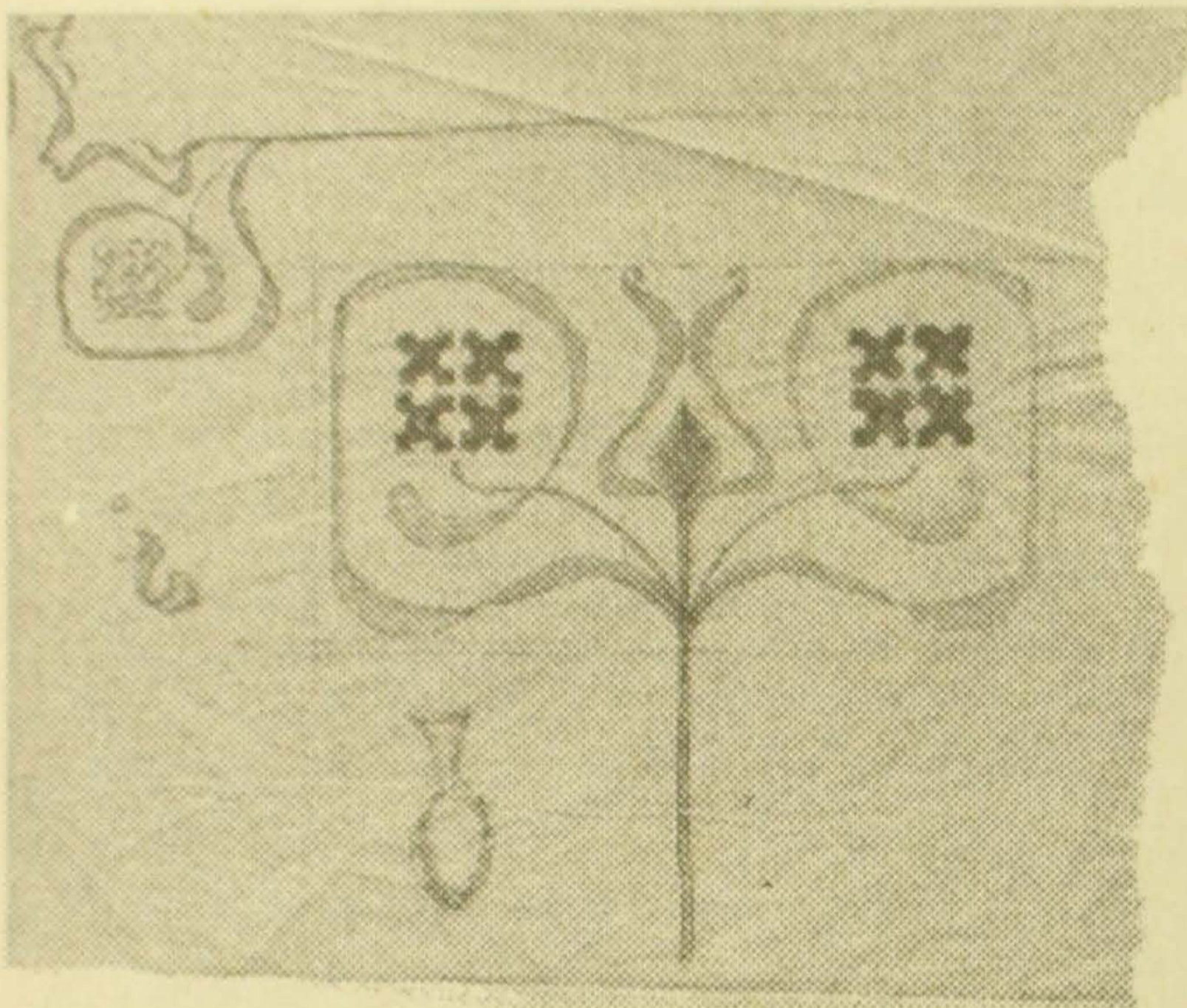
Vladimir Brguljan

Nela Skenderović

Vilin ples

Bilo jednom kraljevstvo na dnu rijeke. Kralj oblutak i kraljevstvo pješćanih zrnaca, kamičaka, stijena i trava bili su ponosni na svoju zemlju jer. Oni su nosili rijeku.

Jednom su došle posjetiti kralja vile podmorkinje iz daleke zemlje. Oblutak ih je radosno primio i proveo ih po dnu rijeke. Tada su sjeli, kralj u sredinu, vile u krugu oko njega i tako dugo razgovarali. Učio ih je slušati rijeku, osluškiivati vrtloge, gledati tok rijeke i njihanje travki. Od tada su često dolazile noseći mjesec u očima. Toga puta, nakon razgovora s kraljem, zapazi on da im se mjesec u očima istopio od plamička koga su ovaj put donijele. U tom trenu rijeka zadrhti i svi stanovnici kraljevstva poželješe da im vile pričaju o svojoj zemlji. Tada su počele plesati.

Jedno malo pješćano zrnce opčinjeno ih je posmatralo. Mnogo kasnije zrnce se sjetilo da je nekako tada u njemu počela rasti piramida. Slijedeći put kad su došle, zrnce skupi svu snagu, bojažljivo pristupi kraljici vili i reče: „Htio bih plesati kao vi”. Vila ga začuđeno pogleda i odvrati kako je to nemoguće jer zrnce je iz drugoga kraljevstva. Malo, odlučno pješćano zrnce i dalje je nepomično, s nadom u očima stajalo pred vilom. Napokon, vila reče: „U redu, reći ću ti prvu tajnu koju ćeš morati proživjeti. Prvo odi k ribi mudracu koja stanuje u špilji nedaleko od obale. Reci joj da sam te ja poslala i ona će ti pokloniti staklenu perlu plave boje. Kad izideš od ribe-mudraca, baci perlu uvis pa ako ne padne, steći ćeš moć razumijevanja znaka. Tako će ti se kasnije reći što trebaš činiti. Ali, reče vila, ne vjerujem da ćeš uspjeti jer ima ukupno sedam tajni. Dalje ti ne mogu ništa reći”. Pješćano zrnce sa sjajnim očima od radosti zahvali kraljici vili i krene put ribe- mudraca. Učini sve kako je vila rekla i kad izide, baci perlu gore i zaželi da se perla ne vrati. Počeka malo i zaista, sad je već bilo sigurno, perla je jurila hitnuta uvis i nije se vraćala. Zrnce poskakujući od radosti krene na put. Dugo je tako putovalo kad iznenada spazi jednu travku koja se neobično njihala, u smjeru suprotnom od toka rijeke. Tada mu glas reče: „Ako se umoriš od puta i želje ili ako prestaneš željeti, izgubit ćeš moć plave perle i vratit ćeš se u svoje kraljevstvo”. Zrnce se silno obraduje jer sada je imalo moć razumijevanja znaka. Mnogo, mnogo vremena zrnce je putovalo ali želja je bila veća od umora. Tada kao iz piramide saznade da mu je ići u blizinu rječnog vrtloga. Uplaši se pri pomisli da ga vrtlog može progutati. Ali ples vila bio je je snažniji od straha. Proguta ga jedna školjka i zrnce saznade: „Oko tebe će se stvarati mnogi čvrsti zidovi koji će te gušiti. Kada te potpuno oblože i postaneš biser, izidi iz školjke, posjeti ribu-mudraca i traži od njega staklenu perlu zelene boje. Baci je gore pa ako se ne vrati, imat ćeš moć shvaćanja stvari i pojava kakve jesu”. Zrnce

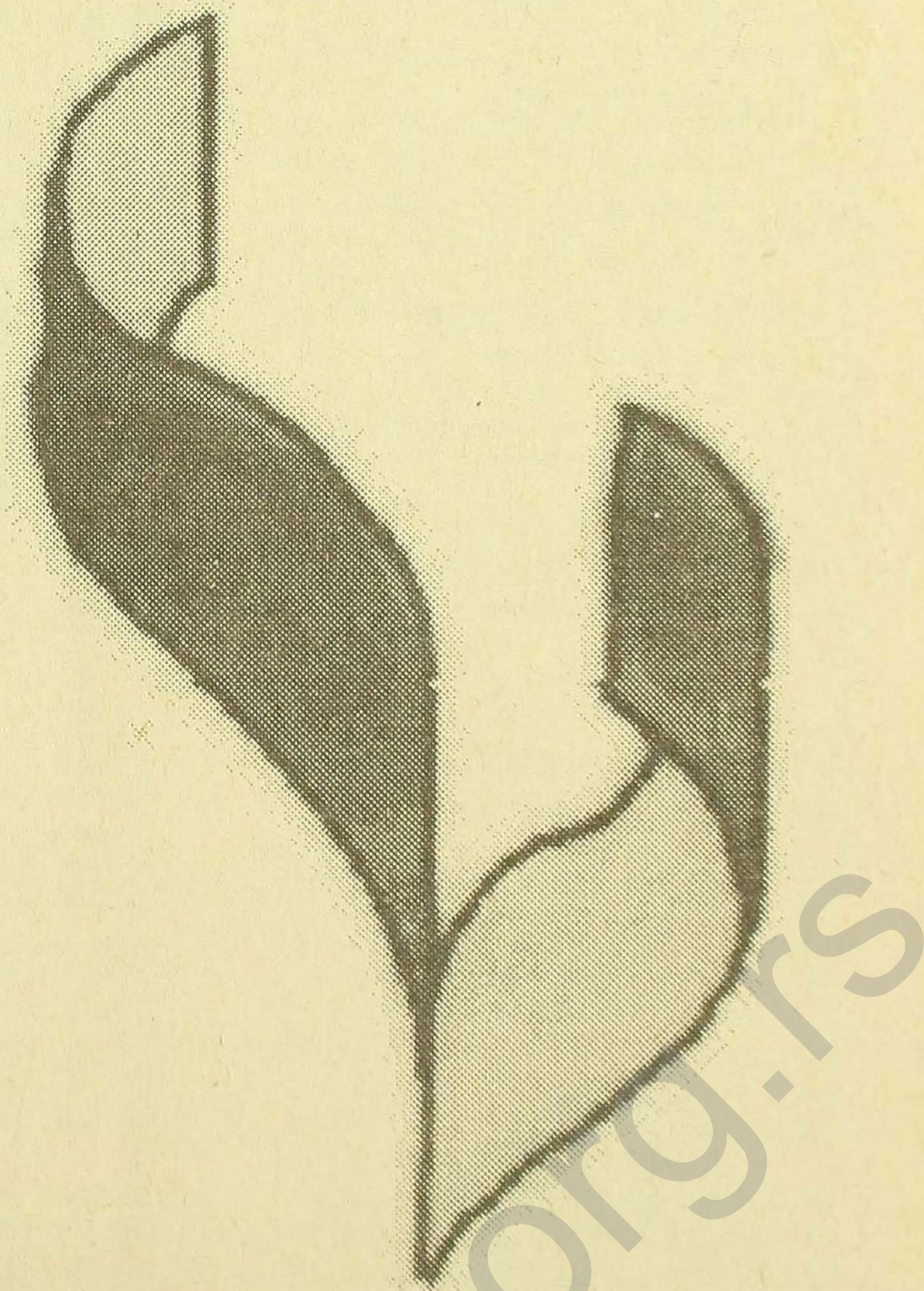
učini tako i nađe se u školjci. Ona bijaše blizu vrtloga i on je snažnije povuče u dubinu. Tako počne dug put silaska školjke i što je dublje bivala, oko zrnca su se slagali sve čvršći slojevi biserne tvari. Tam u njenoj dubini, zrnce je drhturilo u sve većem mraku, osamljeno, pritisnuto, skoro ugušeno. I sjeti se tada vilinih riječi da će izgubiti moć plave perle ako... ..ah, kakav je to ples bio, ples vila iz drugoga svijeta koji opčinjava, budi zaspalu piramidu koja govori i kako želio plesati kao one... Prene ga svjetlo neko i biser koga je školjka otvorila izide na drugoj strani vrtloga gdje je sve bilo kao u njegovom kraljevstvu ali potpuno naopačke. I bilo mu je to sasvim prirodno. Tada potraži ribu-mudraca i kad izide baci zelenu perlu uvis. Ali, šta je sada bilo gore a što dolje? Shvaćajući da se perla ne vraća, u hipoteku mu bi jasno da ne postoji gore ni dolje, dobro ni zlo i da je zapravo sve na svome mjestu. Tako je dobio moć zelene perle.

Krenuvši na put biser začuje glas negdje iz piramide: „Da bi otkrili slijedeću tajnu, idi putem i pusti da te rastaču sve sile na koje naiđeš”. Išao je tako biser silno prestrašen, usamljen, ali mu moć zelene perle pomogne i javi se slutnja. Slutnja da zapravo nema razlike između njega – bisera i svega ostalog i da je već teško razaznati gdje završava sila a gdje počinje on i da ga se ne može uništiti rastakanjem jer je i rastakani i rastočitelj. Slutnja kopa golica a putu nema kraja. Previše je sila na putu za jedan biser. Već bez svijesti, izmučeno rastočen, odjednom osjeti osvježenje u sebi i shvati da je postala kapljica. Ode k ribi-mudracu, zatraži od njega ljubičastu perlu i baci je uvis. Presijavajući se, blještava ljubičasta perla ode i ne vrati se. Tako kapljica zadobi moć jedinstva sa svim bićima. Lijepo je bilo znati da si kapljica, otopiti se u svemu. Igrajući se svojom ljubičastom moći kapljica krene na put. Javi se glas niotkuda: „Sada se pretvori u san i zaboravi da imaš ljubičastu moć”. Kapljica se skoro nalazila u san. Već je imala tri moći a ova posljednja joj je prirasla srcu i tako lijepo bilo biti jedno s travkom, sa zvijezdom, s ribicom, s... Probudila se kao san u lijevom gornjem uglu nečije sobe. Utroba zadrhti i ogłosi se glas iz piramide: „Borit ćeš se s Njegovim Veličanstvom da ga ne pobijediš”. Teško je bilo prepoznati stvari u sobi jer je bio mrak ali, osjeti jako zračenje upereno njemu od dolje. Približi se mjestu otkuda je dolazilo zračenje i shvati s kim ima posla. Njegovo Veličanstvo malodušnost i kraljevska svita predrasuda, navika, strah, hova, nevjere. Sjeti se san svoje zadaće i pomisli: „S njim se uopće ne mogu boriti jer on ne priznaje ništa drugo osim svog postojanja”. Uz to, to je bio jedan tup, podmukao, bijesan, ogavan kralj. Danin je trajala borba. San je morao nekoliko puta bježati kroz prozor sve je više gubio nadu. Tada, već ne znajući što da uradi, umoran san pomisli na jednu divnu, tihu, mirnu zvjezdanu noć i mjesec ka ulazi u sobu. San se zaprepasti od ushićenja. Onda san pomisli: „Kad rijeka ispod ovog prozora”. Pride prozoru i vidje rijeku brzu, ka veselo teče. San nije mogao doći sebi. Zakleo bi se da na tome mjestu nikada nije vidio rijeku. I dopadne mu se ta igra u kojoj je postaje stvarno sve što je zamislio. I shvati da postoji sve čemu daš ime. Tada san zamisli kraljevstvo na dnu rijeke. I još posve ne vjerujući, odlet do dna, kad tamo zaista ugleda kralja i dvorjane i cijelo kraljevstvo kako su zauzeti svaki svojim poslom. I pomisli san: „vile plešu”. I pomisli san: „jedno posebno lijepo pješćano zrnce htjelo je plesati kao vile”. I pomisli san: „zrnce se pretvori u biser, biser u kapljicu”. San otvori oči i vidje da je sve to stvarno, da je istina. Tako pobijedio Njegovo Veličanstvo malodušnost. Hitro odjuri k ribi-mudracu i zatraži od njega ružičastu perlu. Baci je uvis i ona se ne vrati. Tako je san zadobio moć stvaranja, moć davanja imena. Ali njegova radost ne potraje dugo. Odjednom mu se sve stuzi i počne plakati. Sve ga je boljelo u duši, sve ga se doticalo, njegova je tuga rasla. I pomisli da će mu biti lakše ako postane kamenčić. Mislio je da tada biti tvrd i da u piramidi neće osjećati muku, čak da piramida neće ni biti. I pretvori se san u kamenčić. No, ubrzo, opet osjetio piramidu u sebi. Dobro, pomisli, piramida je sada zatvorena u mramoru – tvrdom kamenu i neće više osjećati ništa.

Ali, odjednom ga zahvati vodena struja i snažno ga tresnu o zid ne stijene. Osjeti strašnu bol. Vidje da mu je od udarca palac na no otkinut. Kamenčić gorko zaplače. „O zašto, zašto se baš meni malo to dogoditi? Cijelog ću života na tome mjestu imati ranu i kao ću hodati i kako ću izgledati bez palca? Jest da je bio preduzak za moje mjere, ali bio je moj, MOJ.” Kamenčić se nikako nije mogao pomiriti s gubitkom dijela sebe i danima je plakao. Polagano, duza koje su tekle, rana je zarastala. Na tome mjestu nastalo je udubljenje, ali površina mu je postala glatka i kao izvajana. Rana je zaisla i kamenčić se sada već igrao na riječnom dnu. U igri se opakne i padne te se nađe uklješten između dvije velike stijene. Ni se mogao ni pomjeriti i počne osjećati bol. No, stijene je bilo nemoguće odgurnuti i kamenčić je tako danima visio, plakao i trpio. Jednog dana osjeti da ga jače nego prije boli desna strana tijela. Tada, pomisli, stijena se s te strane više primakla jer je vodene struje malo po malo guraju. Kamenčić je bio očajan. Prvo palac, a sada već nije bilo nade za njega. Stijene će ga jednog dana skroz prikliještit i kamenčića više neće biti. Bol je bilo nemoguće trpjeti. Ali zašto i osjeća bol, ta on je jedan tvrd kamenčić i da je kao i drugi kamenčići, ne osjeća i niti osjećao i sve bi bilo puno lakše. Tako plačući, osjeti da se u ruku može malo izdići. Uradi tako, ali to što je izdigao više se nije moglo nazvati rukom. Pod pritiskom stijena ruka se pretvorila u jedan greben, točno s desne strane onog udubljenja ali ga je rječna voda razmekšala i zaoblila i greben je imao glatku i sjajnu površinu. Pa o se to njemu događa? Sad više nema ni ruke. Ovo što je nastalo nije je i meko, uz to zbog toga je i ostao živ ali njegove ruke više nema. Isto mu se dogodi i s lijevom rukom. Kad je voda oblikovala jednu stranu tako glatko i meko, kamenčić promijenjenog lika jednostavno ispadne iz smrtonosnog zagrljaja dviju stijena. Na riječnom dnu prepoznade se u obliku srca. Zakotrlja se od radosti, dok ribi-mudracu, zatraži crvenu staklenu perlu i baci je uvis. Perla se vrati. Tako kamenčić dobi dar osjetljivosti i moć bola. Da nije osjećao bol, već ga odavno ne bi bilo. A već je bilo vrijeme da se riješi svojih štrkljavih ruku i nogu koje su mu samo smetale. I odavno osjećao da nije to što izgleda ali uvijek je odustajao od svog oblikovanja jer mu je to bilo jako teško. O, kako je sad radosno oslikivao piramidu, svaka bol bila je znak, svaka osjetljivost putokaz. Srce od kamenčića bilo je živo. Jednoga dana, negdje između pulega i prednjeg dijela trbuha, nešto klupčasto, tamno, počne rasti u kamenčićevoj piramidi. Kad je naraslo i dovoljno sazrelo, kamenčić ga izgovori i reče: „cicibene”. Čim je izgovorio riječ, ugleda u stijeni kako netko dolazi. Kad se došljak primaknuo pozdravi se s kamenčićem i upita ga: „Jesi li ti rekao „cicibene”? Kamenčić odvrati: „Da” i tada se zaigraše zajedno. Tako se pomoću ljubičaste moći kamenčić pretvori u dijete. Dijete je raslo igrajući se. Jednoga dana, nepodnevno, dijete je napravilo pravi dvorac od pijeska na moru. Dvorac s konjima, kočijama, kulama, tornjevima, mirisom baštom, parkovima, kraljem i kraljicom. Dovršavajući još neke detalje kao kraljičinu krunu, perjanice konjanika, šare na kulama i cvijeća, leptire, još malo cvijeća u vrtu, primjeti nekoliko ljudi kako se približavaju obali i ako ne skrenu, preći će točno preko njegovog dvorca. Ali, mislilo je dijete, dvorac je tako lijep i velik da ga se mora primjetiti. Ne skrećući s puta ljudi pregaze dvorac i odu se kupati. Dijete je bilo zabezegnuto. Zar ga zaista nisu primjetili? Vjerojatno nije bio dovoljno lijep pa su ga zato pregazili. Dijete krene praviti još veći i veći dvorac. Dugo ga je dotjerivalo, uređivalo i kad je bio gotov, konji s crnim grivama ponosno su vukli kočije, kralj i kraljica sjedili na tronu, dvorjani su plesali i zabavljali kralja i kraljicu, vrt je prekrasno mirisao. Uživajući u dvorcu dijete pomisli – sad ga nitko ne može primjetiti. Ovaj dvorac se ne može obići a da mu se čovjek ne prihvati. Vraćajući se s kupanja isti oni ljudi kao da ga nisu vidjeli opet pregaze dvorac. Dijete zaplače. Vidjelo je kako su konji umrli i kako im curi krv, cvijeće je bilo pregaženo i nije mirisalo, dvorjani su se izgubili, dvorac je bio srušen. Tada dijete pomisli: „pravit ću još veći dvorac od pramenova sna, od končića oblaka, od kapljice vode i od svih stvari koje su ih od odraslih. Oni ništa ne vide i ne shvaćaju. Dijete je raslo u veliki dvorac i tako je ostalo. Dijete je napravilo. Igrajući se, dijete se u blizini špilje na obali. Uđe u špilju i naide na mudraca. Mudrac mu pokloni staklenu perlu žute boje. Kad izide, dijete baci perlu uvis i

ne iznenadi se što se perla ne vraća. Ta u njegovim svijetovima to je bilo sasvim prirodno. Igrajući se zaspe na obali.

Probudi se kao prekrasna djevojka. Po cijele dane djevojka je plesala na obali. Ali nešto je čudno bilo u tom plesu. Ličila je na kukca bez jednog krila koji je uporno pokušavao poletjeti, ali bez krila, stalno je padao. Vidje je da pleše na obali neki čovjek. Bio je to mudrac. I reče joj: „Dug si put prevalila djevojko. Sama si otključala vrata svih sedam tajni i zato ti poklanjam staklenu perlu bijele boje u kojoj su sve boje sadržane. Sada imaš moć plesa, najveću od svih moći. No, ako staklenu perlu zadržiš za sebe, sve tvoje moći umrijet će s tobom”. Djevojka poslušala mudraca i baci perlu prema nebu. Tada ode plesati. Uživala je u svakom pokretu svoga tijela, pokreti su joj bili skladni, više nije padala kao prije jer je vladala svime i cijelim je tijelom mogla izražavati osjećaje. Znala je igrati se s valovima, razgovarati s vjetrom, od zvijezda isplesti haljinu, od pijeska praviti svijet. Znala je prepoznavati znakove, upoznati svaku biljku iznutra, mogla je postati biljka, sve je osjećala u sebi i u svemu je bila prisutna, poznavala je radost davanja imena, znala je vrijednost boli i ljepotu igre, i iznad svega, voljela je plesati. Jednog dana prepozna u sebi neki davni osjećaj. Osjećaj koji je rastao i već jednom bio izgovoren kao riječ. I pomisli: „cicibene”. Čim je pomislila riječ, iz mora se pojave vile podmorkinje, dočekaju je radosno, prihvate poziv i stanu plesati s njom. Tako plešući nestanu u moru.

Na obali mora sjedila je jedna djevojka, nježna i tanka kao travka. Naslonjena na svoja koljena sjetno je promatrala igru valova. Tako dočeka noć i pun mjesec se pojavi. Zagolica joj pogled neka svjetlost što je dolazila iz mora. Pride obali i među bezbojnim kamenčićima spazi sedam staklenih raznobojnih perli poredanih u krug. Uzme ih, napravi ogrlicu od njih i stavi je oko vrata. Sjeti se tada svojih moći i podigne ruke.

Tako je nastao vilin ples.

OČEVA KOLA

*Moj otac, aj, bijaše dunder,
svjedoči o tome kuća sjaj,
nabijao je zemlju stalno;
sad ga pozva nebesni kraj.*

*Iz bande svoje bio je zadnji,
po kog su skerenula kola,
četiri zvijezde škripale su s njim –
šest čekalo s mnogo bola.*

*Ispratismo ga kroz plač do ruba sela:
oprostio se od njega svatko;
u subotu smo uzalud čekali,
ko nekad ne potrčismo lako.*

*Kako ga prekri prašina groba,
suznim sam gledao očima:
ašov, lopata su ko zvona zvonili
kolica klepetala u kolima.*

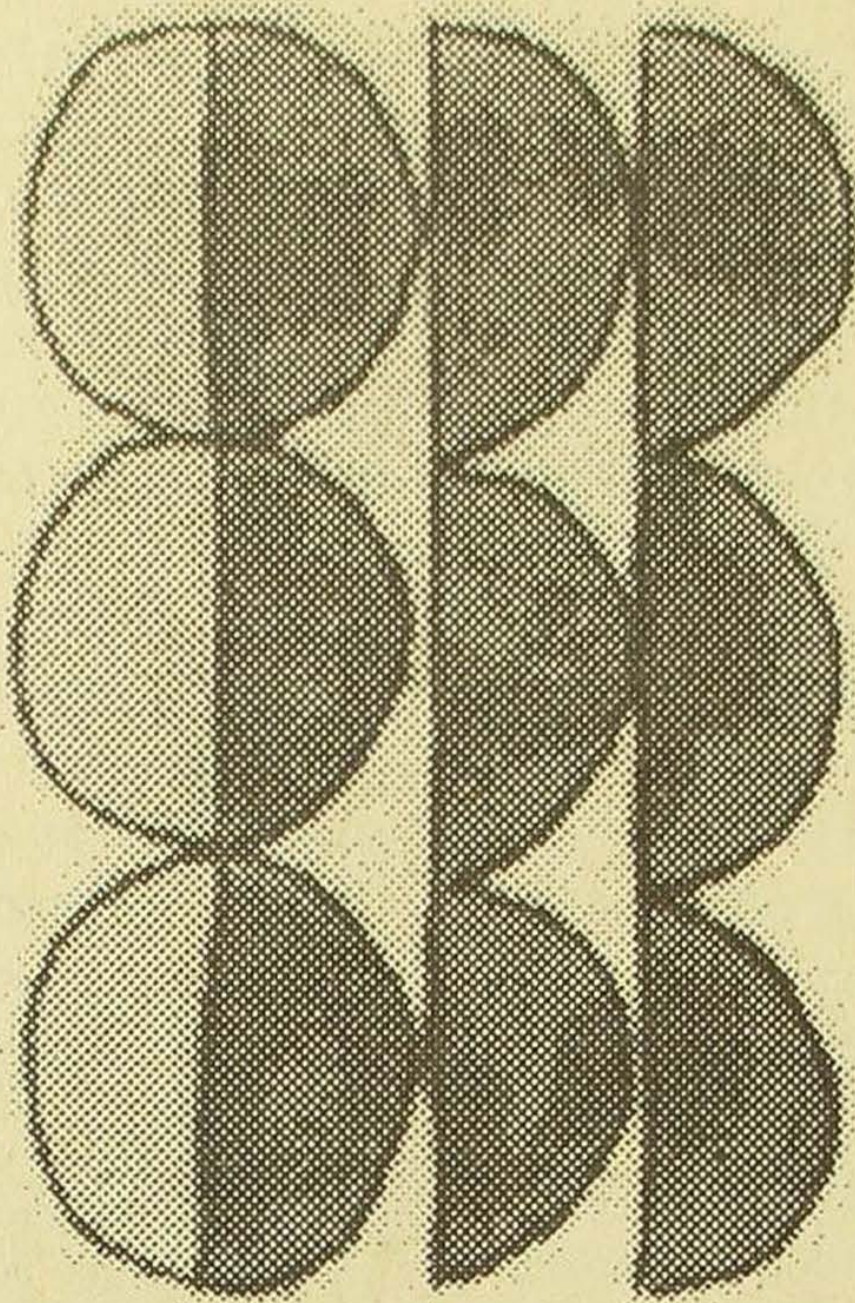
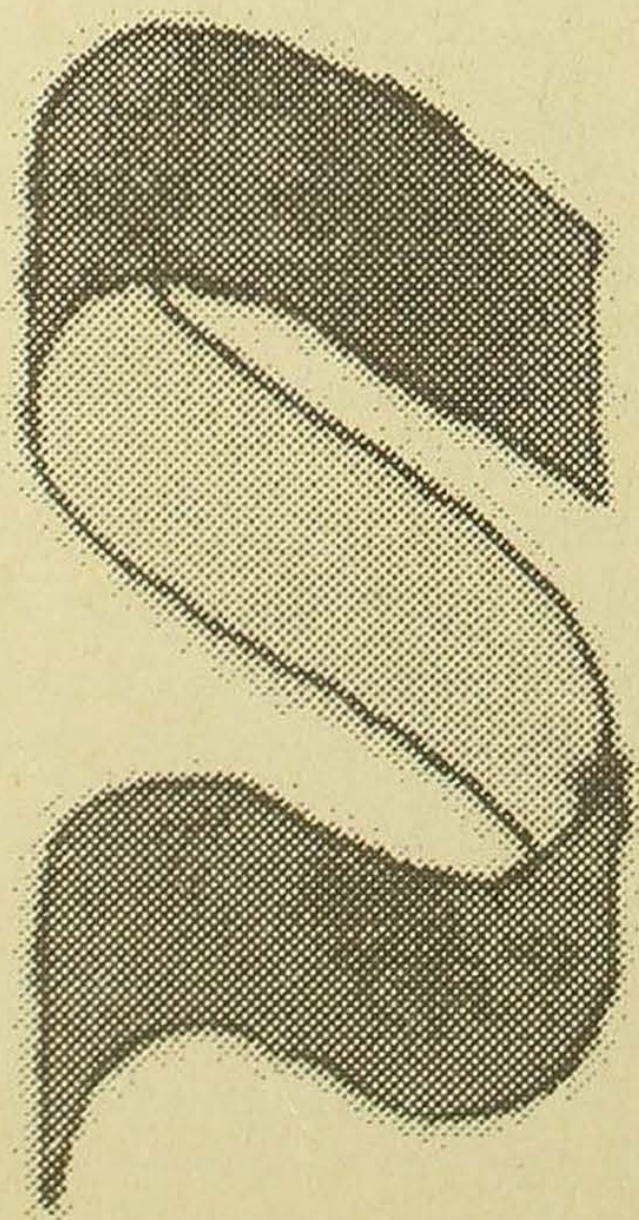
*Od tada Kola čekam večeri svake,
da iskrnu na nebeskoj cesti;
čekam da l' će mi oko u modrom beskraj
iskru iz njegove lule sresti.*

*I učini mi se kao da se otac vraća,
dok Kola sjaje ko snovi;
u šaragama veselo puši lulu,
za njim oblak na rubu neba plovi.*

*Katkad ispusti po koji srebrnjak,
što prihvati kecelja noći, siva,
dušu mi ozari stara dobrota,
i srce mi njegov zagrljaj sniva.*

Imre Csepe

Prijevod: l. r.

PJESMA O MOJOJ ZEMLJI

*Baština mi zemlja ova
bi odlaska bi povratka
u odlasku bez povratka
više nazad doći neću
u vodu ću i u humku
urasti u granu suhu
nazad više doći neću*

*zemlja ova baš ne marim
zemlja ova aj što marim
svijetlo sunce usred snova
svijet jedini zemlja ova
i dušmanin i drug prvi
i sestra i brat po krvi
majka draga
dok me živog život mrvi
a kad umrem i u smrti
zemlja ova eto kraja
baš ne marim*

*uspavaj me zemljo rodna
u hleb bijeli ja bih htio
sa gladnima čak i mrtvo
sam sebe bih jeo do dna
vino pio kad bi smio
živima bih nazdravljao
da je srca blagorodna
prigodnicu kazivao*

László Gál

Prijevod: l. r.

BIOGRAFIJA

*krenuo sam niotkud,
treperava svjetla su me sledila
do majčine utrobe
radi probe
da li pratim određeni mi put
i nadem li kut
gde ću se začeti*

*početi
život bilo je lako
plakati, jer je to bila moda*

ratna doba 1944

*godinama posle – zimi su
bili snegovi duboki
a škola daleko – Bogu iza leđa
a moja htenja
i nepoznata, nenaučena slova,
bdenja uz petrolejku na slamarici,
lutanja po mećavi u pocepanoj
kabanici
doveli su me
dovde*

– a šta ću ja ovde? –

*nakon preživljenih i preživljenih
četrdesetdevet leta
sada zimi su samo kiše
i njiše se
crna zastava na svakom koraku
a u iskopanu raku
sahranjuju se ideali
– niko nikoga ne mari –*

STANI!

STAO SAM!

*i ostaću tu, gde
bagremovi čuvaju bački pesak
i blesak
mog postojanja
nek bude pokošeno, blagoslovljeno
bačko žito*

Károly Farkas

Antropološka obrada dijela srednjovjekovnog groblja u Hajdukovu O čemu govore skeletni ostaci drevnih ljudi?

U ljeto 1991. i 1992. veliki broj Subotičana je otkrio jedno nesvakidašnje mjesto – iskopavanje na Hajdukovu na trasi buduće autoceste E-75 Beograd – Budimpešta. Nekoliko su to učinili iz radoznalosti, a drugi da bi našli nešto. Osobito je prva godina bila plodna. U radovima je sudjelovala cijela ekipa okrajinskog zavoda za zaštitu spomenika – arheolozi, antropolozi, zoolozi...). Iskopavanje se završilo uspješno. Otkrivena je kupa izgrađena u 12. stoljeću i veliki broj ljudskih skeleta. Pošto se crkva dugo očuvavala, vjerojatno više nije bilo mjesta za sahranjivanje – mrtvaci su sahranjivani u slojevima jedni preko drugih. Mrtvaci su bili sahranjivani u redovima u ležećem položaju, na jednoj strani. Pored skeleta, u grobovima su našli i skupovi kostiju. Ovdje je u pitanju preop. Vjerojatno je groblje bilo ograđeno zbog malog prostora s vremena na vrijeme "stare" skelete su vadili da bi napravili mjesto za naredne. Groblje je bilo okativno od 12. stoljeća do najezde Turaka.

U oštani ostaci iskopani 1991. godine su podijeljeni u Novi Sad, dok se preostali dio (ostaci naredne godine) nalazi u Gradskom muzeju u Subotici. To je razlog zbog kojeg je antropološki (antropologija je nauka o čovjeku) obraden svega 81 skelet. Nažalost, ni groblje nije otkriveno u potpunosti jer su radovi na autocesti nastavljeni prije završenog arheološkog iskopavanja. Tako su bili ljudi sahranjivani u ovom groblju.

Prošlost se ne može poistovjetiti s njenim ostacima. Prošlost nije fundament crkve, predmeti dijelovi prošlosti. Prošlost je svakodnevni život i rad, sanjarenje, prijatnje, radost, strah, ljubav i tuga, radanje, vjenčanje, smrt i drugi svijet. Ovaj život je očuvan u sahranjenim skeletima. Historijska antropologija traži odgovore na pitanja kao što su: starost i spol sahranjenih, visina tijela, karakteristične bolesti koje ostavljaju trag na kostima, neke navike, rodbinske veze, rasne karakteristike itd. Na ovaj način dopunjuje se rad arheologa i dobiva se sveobuhvatnija slika jednom periodu. Na osnovu koštanih ostataka znanstveno se ne može odrediti jared kome je osoba pripadala, jezik kojim je govorila, vjera i sl. Prema tome, bilo bi nezastavljeno (i neodgovorno) zaključiti da su ispomenu groblje sahranjivani pripadnici određene nacije.

Naš cilj je da upoznamo čitatelja o čemu govore kosti. Iz objektivnih razloga metode, postupke mjerenja lubanje i drugih kostiju nisu u stanju izložiti detaljno.

Pošto su kosti u osrednje očuvanom stanju, najčešće smo identificirali spol – od ukupno 81 osobe u 67 slučajeva. Od preostalih 14 skeleta 13 su dječiji. Muškarce smo

našli u nešto većem broju (37) od žena (31). Spol djece se ne može odrediti jer su spolne crte nejasne – svaki dječiji skelet nosi karakteristike ženskog skeleta.

Prosječna starost sahranjenih je 40 godina. 16% njih je umrlo još u djetinjstvu. Ovakvo visoka stopa dječijeg mortaliteta je veoma niska u odnosu na tu dob (obično oko 50%). Prosječna starost djece je 7, muškaraca 50 (danas 65), a žena 43 (danas 74) godina. Posljedica velike smrtnosti djece je u tome da su osobe, koje su preživjele kritičan period djetinjstva, obično dugo živjele. Najveći broj muškaraca je umro u 50-60-oj godini života, a žene u 40-50-oj. Zbog uvjeta života, bolesti, porođaja, mlade žene su također umirale u velikom broju (svaka 5. žena nije doživjela svoj 20. rođendan).

Što je bilo još znakovito za ovu populaciju?

Imali su usku lubanju srednje duljine i srednje visine. Čelo je usko. Lice im je bilo srednje širine i srednje visine. Od gore gledano, lubanja je romboidna ovoidna, a od nazad, nalik na kuću. Neke (nasljednje) varijacije smo također zabilježili. Tako smo našli lubanju s koščicom „inka“ (karakteristična za Inke) na potiljačnoj kosti, ili, uzdužni šav na čeonj kosti, što po pravilu nestaje još za vrijeme djetinjstva.

Iz mjera dugih kostiju odredili smo (izračunali pomoću specijalnih formula) tjelesnu visinu. Većina osoba oba spola bila je srednjeg rasta. Muškarci su bili visine 160-170 cm, a žene 149-159 cm. Niskog rasta su bili u većem broju nego visokog. Prosječna visina je 163, odnosno 152. cm. Muškarac najnižeg rasta je bio 136 cm, a najviši 179 cm. Krajnje vrijednosti visine tijela žena je 141 i 164 cm.

Naše podatke smo uporedili s nekim srednjovjekovnim podacima (uglavnom iz okolice Subotice). Najveću sličnost smo ustanovili s ostacima s lokaliteta današnje „Azotare“ (Verušić).

Bolesti drevnih ljudi proučava patolog. Patološke promjene nismo proučavali. Međutim, ipak se da ustanoviti da vanjske povrede (prijelom, povrede od oštih predmeta) nisu karakteristične. Zubi su bili zdravi, što potvrđuje da su ovi ljudi imali zdravu ishranu: puno su žvakali, vjerojatno je hrana bila raznovrsna: žitarice, povrće, divljač, voće, riba i dr.

Kod nekih osoba smo našli srasle kičmene pršljenove (tzv. blok pršljenove). Ti ljudi nisu bili gimnastičari... Lubanja jedne osobe je bila neobičnog oblika: veoma dugačka, uska, a na vrhu, kao krijesta ispupčena. To je jedna rijetka a veoma teška bolest (skafokefalija), posljedica nepravilnog razvoja lubanje. Pored toga, da osoba s ovakvom lubanjom nije predstavljala ideal,

Pravnički kutak Sudovi

Pokušaji oporbe na lokalnoj i saveznoj razini da legalnim, dakle, sudskim putem zatraže zaštitu uglavnom je neslavno propao.

Običnim čitateljima teško shvatljivo kakvi sudovi u nas postoje i kakvi su njihovi međusobni odnosi.

Osnovna je podjela sudova na **vanredne** (npr. prijeki ratni sudovi) i **redovne**. Redovni su tzv. sudovi „opće nadležnosti“ i specijalizirani (po određenoj materiji – npr. privredni ili za određene osobe – npr. vojni sudovi za vojne osobe, sudovi za malodobnike i sl.).

No, važniji su redovni sudovi opće nadležnosti. Postoje općinski sudovi, okružni sudovi (u vojvodanskom pravnom sustavu su se zvali – viši sudovi) i Vrhovni sud Srbije odn. Crne Gore (dovedavna je postojao i Vrhovni sud Vojvodine). Pravilo je da sudbeni postupak završava na razini republike, premda postoji još i Savezni sud. No, za Savezni se sud često govori da je pravno impotentan, jer je njegova nadležnost vrlo skućena, i najčešće se odnosi na prekršaj određenih saveznih propisa (a većina propisa su, zapravo, republički). Dakle, Savezni sud nije viši u odnosu na republički sud.

U nas postoje još i ustavni sudovi (savezni i republički, nekada i vojvodanski) koji je potpuno zaseban sud jer nije u nikakvoj vezi s ostalim sudovima – u smislu da su ustavni sudovi viši u odnosu na ostale sudove. Primjerice, u SAD su ustavni sudovi vrhunac zaštite ustavnosti i zakonitosti, dok su kod nas i ovi sudovi, kako se lijepo pokazalo tijekom posljednjih nekoliko izbora, zapravo u funkciji zaštite jednog historijski prevaziđenog partijsko-državnog poretka i održanja puke vlasti, a ne sredstvo zaštite građana.

(j. š.)

mučila ju je glavobolja, poremećaji krvotoka, disanja i vida. Najvjerojatnije je veoma rano postala slijepa, jer je posljedica ove bolesti zakržljavanje očnog živca. Na drugoj lubanji registrirali smo trepanaciju, „liječnički“ zahvat. Posebnim instrumentom su napravili otvor na lubanji da bi smanjili bol bolesnika ili da bi izišao zao duh.

U okolici Subotice ima oko desetak nalazišta iz ovoga doba u kojima nažalost nisu analizirani antropološki ostaci, te smatramo da bi bilo korisno daljnje istraživanje kojima bismo dali doprinos u proširivanju saznanja o stanovništvu tog vremena na ovom području.

dr. Géza Cékus

Gemini - commerce

**KANCELARIJSKI
MATERIJAL I PRIBOR
Tel: 51-093**

60. obljetnica KUD „Vladimir Nazor” Dijamantni jubilej Somboraca

Kulturno-umjetnočko društvo „Vladimir Nazor” iz Sombora tijekom studenog i prosinca ove godine skromno je obilježio 60-tu godišnjicu svog postojanja i rada. Ovo Društvo osnovano je 1936. godine pod nazivom – Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Miroljub”, da bi pridjev „hrvatski” izgubio 50-tih godina.

Proslava je započela 22. studenog koncertom izvornog folklora pod naslovom „Izvor voda izviral”, uz sudjelovanje folklornih grupa iz somborske općine, u Velikoj dvorani KUD-a. Tjedan dana kasnije, 29. studenog, također u Velikoj dvorani, premijerno je izvedena predstava „Bogovi su umorni”, autora Fadila Hadžića iz Zagreba, u izvođenju članova Dramske sekcije Društva. Narednog dana, 30. studenog priređena je književna večer o životu i radu pjesnika **Ante Evetović-Miroljuba** (čije je ime Društvo neko vrijeme nosilo). Prigodno predavanje održao je **Franjo Ivanković**, župnik iz Sombora a večer se nastavila predavanjem **Borisa Pavlova** o književnom, društvenom i političkom angažmanu **Vladimira Nazora**, pod čijim imenom Društvo i djeluje. Naredna manifestacija održana je također 30. studenog kada je otvorena izložba članova Likovne sekcije. Izložbu je otvorio **Saša Radojčić**, likovni kritičar iz Sombora. Svoje radove izložili su: **Janoš Raduka** iz Ridice, **Šima Kalmar**, **Imre Bošnjak** i **Cecilija Miler** iz Sombora s ukupno 28 likovno-umjetničkih djela s motivima bačko-vojvodanskih prostora.

Centralni dio proslave 60-te obljetnice Društva, dogodio se 6. prosinca tj. na isti dan kada je i osnovano Društvo prije 60 godina. Naime, toga dana proslava je započela Svečanom akademijom svih članova Društva u svečanoj sali Skupštine općine Sombor. Sudionike akademije pozdravio je novoizabrani predsjednik općine **Goran Bulajić** kao predstavnik Koalicija „Zajedno”, kao i **Toma Drvar**, također novoizabrani predsjednik Izvršnog vijeća općine Sombor. Pozdrave su uputili i **Milenko Milanović**, predsjednik KPZ Sombor, **Stipan Šokac**, tajnik Bajske bunjevačke čitaonice u Mađarskoj, **Stipan Pančić**, predsjednik Hrvatske manjinske samouprave iz Santova (Mađarska), **Lazo Vojnić Hajduk** potpredsjednik HKC „Bunjevačko kolo” iz Subotice te predstavnik KUD „Sil-

Naš izbor

*Dugo se nisam od anđela, rastao,
i on je siromašio meni pod rukom
pa se smanjivao a ja sam rasto:
i bih odjednom sazalnošću pukom,
on pak drhtavom molbom bje nastao.*

*Pa sam mu njegovo nebo izručio,
on meni blizinu, iz koje se mako,
on se lebdanju, ja životu naučio,
uzajamno, prepoznali smo se polako...*

Rajner Marija Rilke.

vije S. Kranjčević” iz Bačkog Monoštora. Pozdravni govor i kraći pregled o radu Društva podnio je **Alojzije Firanj**, predsjednik Društva dok je **Franjo Krajniger**, dopredsjednik, podnio referat o povijesti i nastanku rada Društva. U sklopu svečane akademije podijeljeno je 15 prigodnih plaketa najzaslužnijim članovima uz napomenu da je jedna plaketa uručena i predstavnicima Skupštine općine Sombor. U večernjim satima istog dana u Velikoj dvorani priređen je koncert folklorne sekcije u kojem su

sudjelovali pioniri, kadeti, članovi omladinske grupe i veterani. Na koncertu su izvedeni spletovi bunjevačkih, mađarskih, slovačkih, banatskih te igara iz Vranja i Srbije pod rukovodstvom koreografa **Dragana Kubatova** za odrasle grupe i **Magdalene Nikačev**, voditeljice pionirskih i kadetskih grupa. Nakon folklornog programa priređeno je zabavno večer uz sudjelovanje svih članova Društva te pratnju tamburaškog tamburaškog orkestra pod ravnanjem **Đure Parčetića**.

Grgo Bačlija

Brodolom morala i pameti

Čovjek je prezirao svog bližnjeg i sama sebe do takvog podlog samopljivanja, te se lagalo i laskalo još i na onim stazama, koje su vodile na stratište. Ranjena narav proždimala je samu sebe, i ljudi su se gostili ljudskom pečenkom, a na lazilima sreće vrijedili su za učene tikve oni glupani, koji su bestidno propovijedali političko samoubojstvo kao jedinospasavajuće sredstvo iz ovog sveopćeg brodoloma pameti. Loše se glumilo u ovoj gužvi glupana! sve su ravnoteže bile poremećene, sve je klizilo krivo, a zloća se šepirila nakindurena pantljikama i lentama, putujući širokom cestom u zlatnoj kočiji političkih karijera, koje su trajale sto i jedna dan.

Miroslav Krleža, 1945.

Imenik rocka

Jimi Hendrix pokojni američki velika gitare, pevač i kompozitor, James Marshall Hendrix, rođio se 27. novembra 1942. godine, u gradu Seattleu, američkoj državi Washington, mada je u muzičkom smislu njegove karijere, London bio njegov dom. Hendrix je nekrunisani instrumentalistički kralj progresivnog rocka, i čovek koji je na više revolucionirao gitarističko sviranje modernoj muzici. Umro je 19. septembra 1970. godine. Za života je objavio tek jednu ploču, a posthumno se pojavilo izuzetno mnogo piratskih i neukusno kompiliranih izdanja s Hendrixovom svirkom.

Kompletna diskografija (za života):

- „Are You Experienced?” (1967)
- „Axis: Bold As Love” (1968)
- „Electric Ladyland” (dvostruki, 1968)
- „The Cry of love” (1971)
- „Band Of Gypsies” (koncertni, 1971)

The Herman's Hermits – svojevremeno vrlo popularni „mekši” rock sastav iz Engleske, osnovan na nagovor čuvenog producenta i menadžera Mickeya Mosta, sastavu: Peter Noone (vokal), Keith Wood (gitara), Derek Leckenby (gitara), Karl Green (bas) i Barry Whitwarm (bubnjevi). Najuspešniji period im je bio između 1964. i 1969. godine. Na svim snimcima grupe svirali su kasniji članovi grupe „Led Zepelin”, tada studijski muzičari – John Paul Jones i Jimmy Page.

Probrana diskografija:

- „Greatest Hits” (1973)
- „Greatest Hits” (1977)

The Hollies – vrlo važni i kvalitetni engleski pop-sastav (tada bi se to zvalo – „beat grupa”) koji je ime uzeo po američkom rock'n roll velikanu, pokojnom Buddy Holly. Svi članovi grupe obožavali. A bili su to: Allan Clarke (vokal), Tony Hicks (gitara), Eric Haydock (bas-gitara) i bubnjar Don Rathbone. Do 1965. njihove melodične pesme sjajne harmonije i vrsna vokalna međuglasnice donele su im titulu jedne od najvećih atrakcija popularne muzike (u konkurenciji „Beatlesa”, „Rolling Stonesa”, i „Who”, što nije bila mala stvar). Nakon odlaska u SAD kao deo „britanske invazije”, i tada doživljavaju veliku popularnost, koja se više raste, sve dok najpre Haydock, a potom i Nash i Clarke krajem 60-ih nisu napustili grupu. Sredinom 70-ih Clarke se vraća osigurava im još jedan veliki hit-singl „That I Breathe”, ali „Hollies” nisu bili spremni za neke nove početke.

Probrana diskografija:

- „Hollies Sing Dylan”, (1969)
- „Stop, Stop, Stop” (1971)
- „Another Night” (1975)

Robert Tilly

Prvo predstavljanje „Avaških godina”

Moderan poetski izraz na ikavici

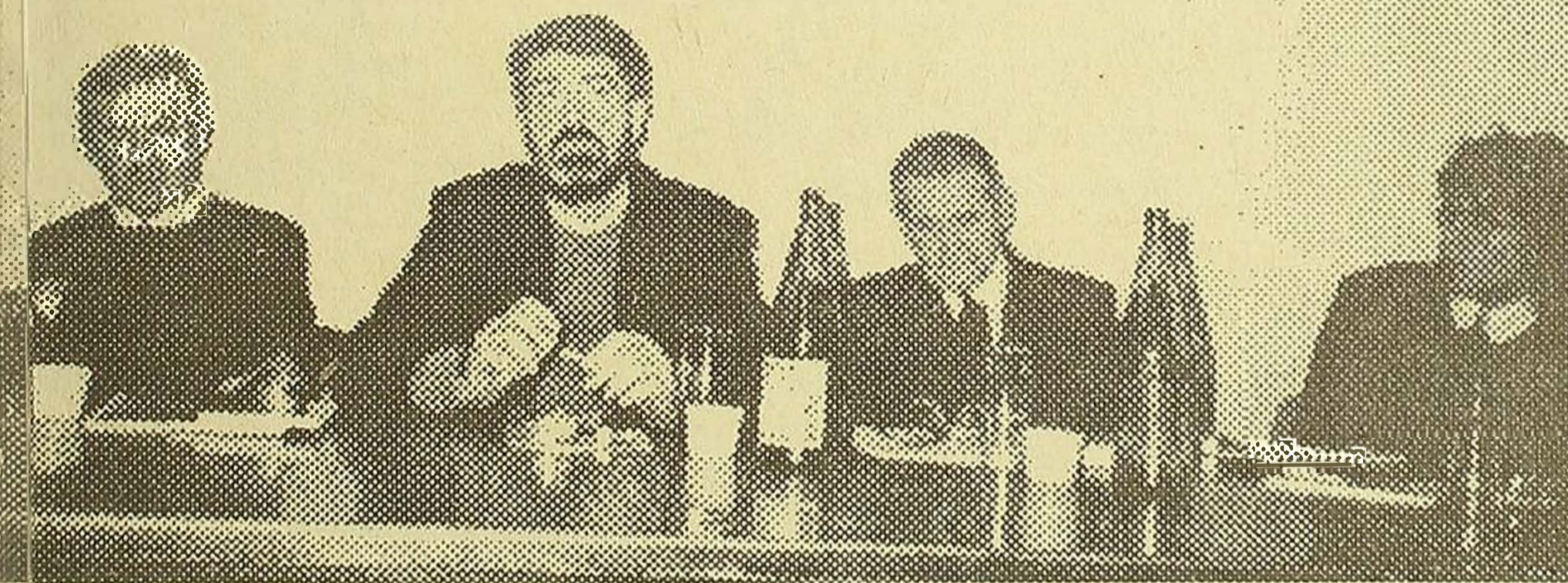
Prva je svjetlo dana ugledala prije pet godina (1991.), te imala još dva izdanja (1992. i 1993., prošireno), knjiga pjesama „Avaške godine” subotičkog spisatelja srednje generacije **Milovana Mikovića** svoje je predstavljanje javnosti imalo tek 30. listopada ove godine pred Tavankučanima. Kao knjigu za drugu književnu večer u okviru „Tavankutskog literarnog kruga” odabrali su upravo ovo Mikovićevo djelo. Uvodivši se s razlogom da je ona, zbog toga što nije predstavljena, dobar predložak za nastavak razgovora glede problema prve večeri – odnosa dijalekta i književnosti. Dodatni je razlog bio i taj što je većavno završen neubičajen „prepjev” pjesme u fragmentima”.

Nime, predstavljanje je počelo izložbom slika **Matije Molcera**, svestranog subotičkog umjetnika (glazbenik, književnik, slikar i prevoditelj) koje su nastale na predlošku motiva „Avaških godina”. Suočivši se, kao prevoditelj ikočevih stihova na mađarski jezik, s neopredjeljivom zahtjevnog kvaliteta prijevoda pjesama koje su pisane na ikavici, on ju je preveo na jedini mogući način: simbolikom i originalnim izrazom. Otvarajući izložbu, povjerenički komentirajući **Bela Duranci** je istaknuo da pjesme „Avaške godine” nemaju epsku priču, nego se ne mogu ilustrirati, već taj posao može „da uradi dobro muzičar, zato što se on, u stvari, služi, da pojednostavimo: stvarnim pojmovima. Znači, kompozicijski je, sudarom kolorita i gestulanošću: forma koji su sabijeni u taj kvadrat beletrije on je pokušao dati jeku koju u sebi

i može funkcionirati „kao ravnopravan partner standardnom jezičkom izrazu”. No, naglasio je Buljovčić, za to su potrebne najmanje dvije stvari: „da se nađe takva tema, takav motiv koji odgovara izrazu i da se nađe takav majstor od zanata koji će to umjeti valjano napraviti”. Tri su, po njemu, takva „majstora”: pokojni **Ivan Pančić**, **Vojislav Sekelj** i **Milovan Miković**.

U razgovoru s autorom, voditelj večeri, **Tomislav Žigmanov** je ukazao na osnovnu idejnu matricu, a to je, po njemu, patos panonskog čovjeka koji čuti stalno ponavljanje uzaludnog. Na njegov upit da pojasni na koje se godine odnosi pridjev u naslovu knjige „avaške” Miković je odgovorio:

„čaitajući 'Avaške godine”.

Prvo je o knjizi govorio **Boško Krstić**, glavni urednik „Rukoveti”, ocjenivši Mikovićevo djelo, putem usporedbe s drugim pjesama „pjevanja” na dijalektalnom jeziku (osobito se držeći primjera Krležine „Balada Petrice Kerempuha”), izuzetno uspješno. On je istaknuo da je ikavica „ikavicu doveo zapravo do poetičkog razraza u modernom smislu te reči”. U razgovoru govornik, jezikoslovac **mr. Josip Buljovčić**, ukazao na postojanje kontinuiteta u književnosti među bunjevačkim Hrvatima, ali se više zadržao na temeljnom problemu pisanja moderne poezije na ikavskom idiomom. Taj se idiom, bunjevačka ikavica, u Mikovićevoj poeziji pokazao kao konkurentan, validan te stoga

– Sve su godine avaske, a biće takve, izgleda i ubuduće. Još dugo. To je, ja bih rekao, konstanta s kojom su bili suočeni naši preci, a i mi smo, u jednom neprestanom entropijskom procesu kojem smo izloženi. I mi, i naši životi, i naš bitak, i naše bitisanje u ovom podneblju. Sve su, dakle, godine avaske! E, da, samo, naravno, razlikuju se avaske godine moje, tvoje, ili avaske godine koje su proživeli naši preci.

Na kraju Miković je rekao da „Avaške godine”, budući da imaju podnaslov „pjesma u fragmentima”, predstavljaju jedan stvaralački projekt koji je otvoren – „to je poema koja se gradi, koja nije završena i koja će se, verovatno, graditi, širiti i nastajati do kraja moga života”. (lj. k.)

Promocija časopisa „Ex Pannonia”

U čitaonici je Gradske knjižnice 13. prosinca, pred pedesetak nazočnih, predstavljen prvi broj Glasnika Historijskog arhiva u Subotici, naslovljenog „Ex Pannonia”. Predstavljanje je vodila ravnateljica Knjižnice **Judita Plančević**, a časopis su predstavili **Stevan Mačković**, povjesničar-arhivist, **Zolna Matijević**, arhivistica i pomoćnica urednika, **Rade Šumonja**, ravnatelj somborskog Historijskog arhiva, te **Zoran Veljanović**, ravnatelj Historijskog arhiva u Subotici i glavni i odgovorni urednik časopisa. U izlaganjima je, među ostalim, naglašen značaj novog časopisa, iznijeto da su radovi rezultirajući dugogodišnjeg prijetnog rada djelatnika Historijskog arhiva te izražena želja da u njegovim budućim brojevima veću ulogu dobiju i somborski arhivisti. U jednom od narednih brojeva „Žig” će prikazati prvi broj „Ex Pannonie”. (e. p.)

Izišao kalendar za 1997.

Subotička danica nova

Pred blagdan materica, 15. prosinca pojavio se tradicionalni crkveno-narodni kalendar za 1997. godinu pod nazivom „Subotička danica nova”, kojega je objavio Župni ured sv. Terezije. Na preko 260 stranica kalendara nalaze se tekstovi bogatog sadržaja (religijske, kulturne i povijesne problematike) od preko 20 autora. Popularnu „Danicu” možete nabaviti po cijeni od 20 dinara u župnim uredima subotičke biskupije, ili naručiti na adresu: Župni ured sv. Roka, Ivana Milutinovića 52, 24.000 Subotica. Opširniji prikaz „Subotičke danice nove” moći ćete pročitati u narednom broju „Žiga”. (lj. k.)

Rekonstrukcija "Kola"

- Početkom studenoga započela je rekonstrukcija velike dvorane Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo", premda je u programu rekonstrukcija cijelog objekta "Kola" s ciljem da se stvore uvjeti za kvalitetan rad. Budući nismo u mogućnosti cijelu investiciju obuhvatiti u jednom programu, odlučili smo da rekonstrukciju objekta radimo u fazama.

Prva je faza rekonstrukcije dotrajale i nefunkcionalne velike dvorane. Zamisao je da ova dvorana dobije višenamjensku funkciju, te se u tome pravcu vrši rekonstrukcija. Autor enterijera je mr. Ante Rudinski, a izvođač radova "Subiro" iz Subotice. Ovaj posao trebao bi biti završen do početka drugog mjeseca naredne godine - pojasnio nam je Lazo Vojnić Hajduk ravnatelj Centra.

Iz sportske prošlosti Subotice

Sjaj i sumrak viteških nadmetanja

Sport odnosno fizička kultura u obliku suvremene organiziranosti počeo se razvijati početkom posljednje četvrtine prošlog stoljeća. Ono što se zbivalo prije toga (trke hrtova, utrkanje konja, lov na puštene zečeve), uglavnom spada u krug gospodske zabave.

Uspostavljanjem željezničkog saobraćaja (prvi vlak u Suboticu stiže u jesen 1869.), ubrzava se krvotok grada. Umnožavaju se trgovine u kojima se dobija sve raznovrsnija roba. Protok informacija postaje sve brži. U gradu izlazi već nekoliko listova („Bácska”, tjednik, „Bácskai híradó”, općinski glasnik za prosvjećivanje, gazdinstvo, zanatstvo i trgovinu, „Havi krónika”, mjesečnik za društvena i politička pitanja, „Misečna kronika” s političkim ozbiljnim i šaljivim sadržajem, „Szabadka”, tjednik za prosvjetu, gazdinstvo, zanatstvo i trgovinu, „Subotički glasnik, list za prosvitu, zabavu i gazdinstvo”). Osnivaju se banke. Upravo sa prodiranjem robe i novčanih odnosa (1870-80) zapravo počinje kapitalistički razvitak. Subotica koja je dotle bila mračna, prašnjava a zimi da Bog sačuva blatnjava varoš, sa pretežno prizemnim nabijanicama pokrivenim trskom, počinje se urbanizirati, a društveni život postaje sve intenzivniji.

Mladež traži novi vid zabave. Pored kasi- na, čitaonica, vjerskih organizacija, 15. prosinca 1876. počinje raditi prvo organizirano sportsko društvo „Szabadkai korcsolyázó egyesület” (subotičko klizačko društvo).

Novo društvo u odnosu na dotadašnja utrkanja konja i natjecanja hrtova koja asociraju na feudalno doba, proizvod je građanskog progresa, vjesnik suvremenog života. Ono je u stvari preteča modernog sportskog pokreta, ali i sastajalište mahom imućnih varošana.

Nagli razvitak sporta i masovnog uključivanja građana u njega, biće vezano uz ime Vermes Lajosa (Vermeš Lajoš, 1860-1945), potomka bogate veleposjedničke obitelji, koji je od svog života pola stoljeća posvetio i gotovo čitav kapital potrošio na sport. Danas s pravom možemo reći da je Vermes Lajos utemeljitelj modernog organiziranog sporta u Subotici pa i šire.

U kolovozu 1878. godine u Kertvarošu gdje su u to vrijeme bili vinogradi, na posjedu Vermes Lajosa priređena je prva javna atleška predstava. Kroničari bilježe natjecanja u atletici (trkačke i bacačke discipline), mačevanju, hrvanju i gimnastici. Inicijator priredbe je upravo Vermes Lajos.

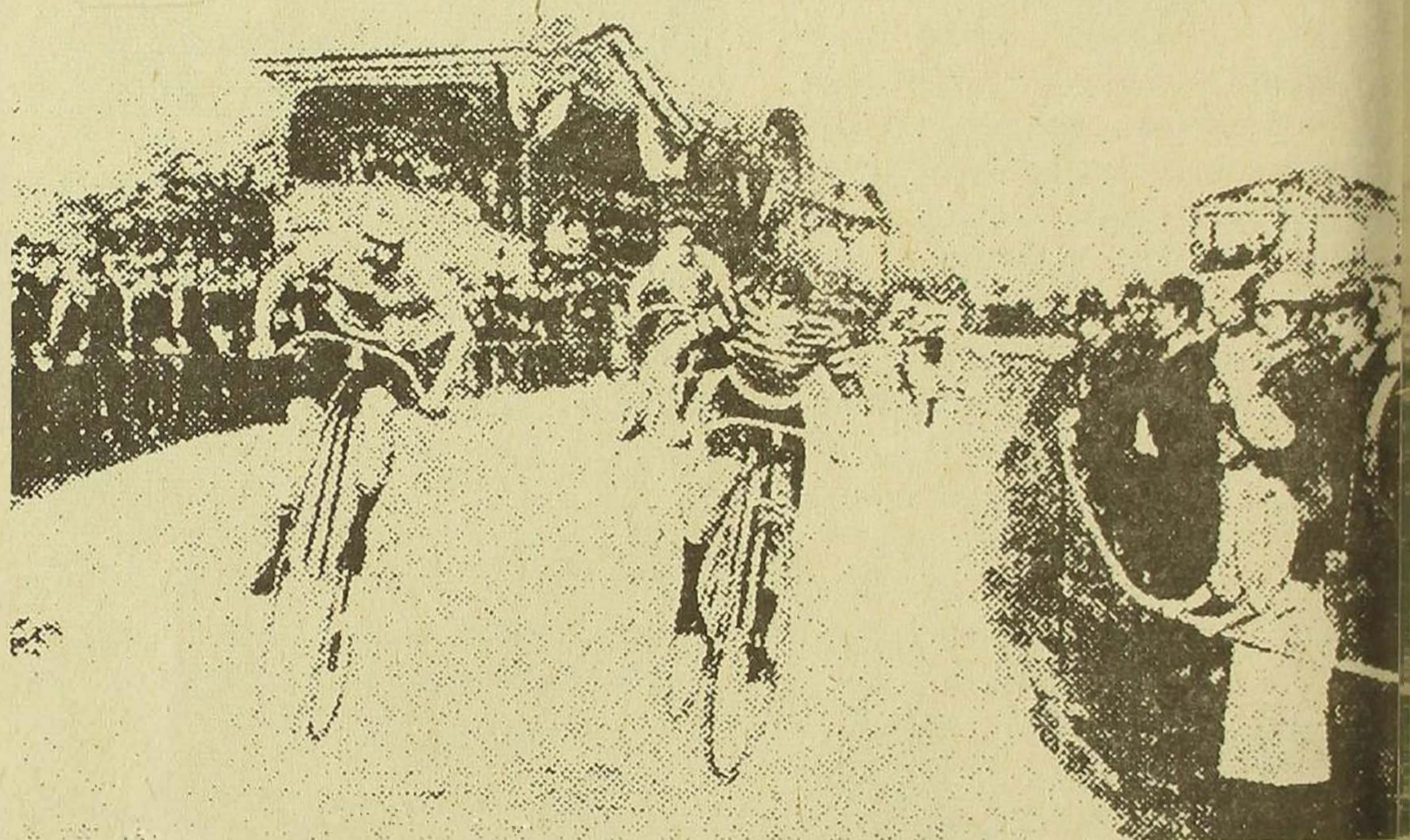
Od 1880. godine počeo je zapravo ozbiljniji sportski život, organiziran na suvremenim osnovama. Glavni inicijatori su bili braća Lajos i Nandor Vermes koji su subotički sport razvili do zavidne razine. Ime ove dvojice vrsnih sportaša i organizatora bilo je poznato širom zemlje pa i van nje. „Osamdesetih godina prošlog stoljeća Subotica je pored Kolozsvár-a (Cluj u Rumuniji) predstavljala najjači sportski centar u unutrašnjosti zemlje. Jedno natjecanje smjenjuje drugo...”

Braća Vermes 1880. godine osnivaju „Szabadkai torna egyesület” (subotičko gimnastičko društvo). Iste godine 22. svibnja ovo društvo organizira „Svečanu gimnastičku priredbu” u Gradskom parku (danas Dudova šuma). Natjecanja je, kako bilježe kroničari, posmatrao veliki broj građana uz veliko oduševljenje i bučno navijanje. Sz.T.E. (Szabadkai Torna Egyesület) u kome Vermes zauzima značajnu ulogu, početkom srpnja 1881. godine organizira „Natjecateljski izlet” na Palić sa obilnom društvenom večerom uz štimung nadaleko čuvene Piros Józsikine bande. Priredba je počela masovnim pješačenjem do poligona-mjesta događaja. Na samom Paliću kod Bagolyvár-a (sovin dom) održavaju se natjecanja u boksu, mačevanju, atletici, plivanju i gimnastičkim vježbama. Lokalni tisak oduševljeno pozdravlja i pozitivno ocjenjuje započeti sportski pokret.

To je prva priredba nadaleko čuvenih „palićkih igara” protkanih idejama olimpiz-

Poslije raskola, 1885. godine na Paliću osniva „Achilles sport egyesület” (Sportsko društvo Ahil), a zvanični početak rada društva datira od 25. srpnja 1888. (tada podnešena pravila i molba za odobrenje da društva). Novo društvo je dobilo važnu ulogu u organizaciji i popularizaciji „ličkih igara” otvorenih za sve ljubitelje sporta. Ovdje, pored prvenstvenih natjecanja, teknu paralelno i tzv. „narodna” i „otvorena” natjecanja. „Narodna” natjecanja su počela, a „otvorena” su bila dostupna svakome tko na licu mjesta želio iskazati i pokazati svoje sposobnosti.

Palićka natjecanja, značajno su uticala na omasovljavanje i popularizaciju sporta. Već 1884. raznovrsnim atletskim natjecanjima, mačevalačkim, plivačkim, gimnastičkim, slučajnim natjecanjima priključuju natjecanja u „gvozdenih konja” (biciklizam). A od tada svake godine organiziraju se velike biciklističke trke od Subotice do Palića.

ma, desetljeće i više prije Coubertina! Nije čudo, da su te igre nazvali „Palićke olimpijade”.

Vermes Lajos veliki sportsman, i zaljubljenik u sport a pomalo i boem, pa zato i neshvaćen od vlasti pa i staleža kome je pripadao, čini sve da bi sport približio širokim narodnim masama. Na svom posjedu na Paliću uređuje mali sportski centar opremljen raznim sportskim rakvizitima. Javno ga oglašava otvorenim za svakog ko voli sport. Uz sve to nudi i besplatnu obuku.

Sukob dva koncepta sporta, Vermesovog „modernog” i upravinog „konzervativnog”, dovešće 1881. do tako logičnog raskola u društvu. 23. lipnja 1881. skupština Sz. T. E.-a jednoglasno je osudila ponašanje trenera na čelu sa Vermesom, koji su oglasili poziv građanima za učlanjenje u društvo. Tako počinje nesloga koja se okončava raskolom ali tek 1884. godine. Vermes Lajos umoran i razočaran događajima, odlučuje svoje ideje sprovesti u novom društvu.

Biciklizam je dinamizirao sportski život u gradu. Intenzivirao je radoznalost i interesovanje mladeži za ovu novu lansiranu sportsku disciplinu. Sport uzima sve veći zamah. Palićka natjecanja iz godine u godinu dobivaju sve više pristalica i postaju sve zanimljivije budući da same igre svake godine lansiraju nešto novo iz sporta. Nekako u vrijeme, može se reći da su Subotičani voljeli Palić. U ljetnjim mjesecima, ne samo masovno su pohodili napolje pješke kolima, vlakom, pogotovo ako je bio u pitanju neki spektakl.

Tako je bilo i 4. i 11. kolovoza 1881. na VIII Palićkim igrama. Na programu su našle 23 natjecateljske discipline, uz od 200 prijavljenih natjecatelja! A o tome sudionika na „otvorenim” i „narodnim” kao i na utješnim natjecanjima našlo se dosta. Naš novinari nisu zabilježili pa nema podataka. A baš su ova natjecanja najinteresantnija i najveselija. O broju natjecatelja, takođe nema podataka. Tadašnji

akve podatke ne bilježi. Piše o sjajnim spisima, o velikim interesovanjima publike, društvenim večerinkama, ali o gledateljima i navijačima – jedva.

Ne zaboravimo, Subotica je u posljednjih desetljeću stupila u razdoblje kapitalističkog razvoja. Dešavaju se velike promjene. Varoš se razvija u svim segmentima - evropeizira se. Banke, novčane institucije sve veću ulogu zuzimaju u svakodnevnom životu. Kapital diktira ritam razvoja.

Subotica pomjere doživljava i sport. U proljeće 1892. gradi 225 metara dugu atletičku pistu. Međutim, baš u ovoj godini kada se očekivao daljnji procvat sporta, događa se nešto neočekivano...Zapravo u narednih godini su održana posljednja uistinu velika atletska natjecanja na Paliću.

Zapravo izgradnjom svog sportskog centra, Vermes je žrtvovao znatna materijalna sredstva i za izgradnju tramvajske pruge i ulazni ulazajući se da će time povećati broj publike.

U vrijeme bilo povećati cijenu ulaznicama sa 10 forinti. Velik je to novac bio u ono vrijeme. Troškovi su rasli a gledatelja bivalo manje. Ko će kupiti tako skupe ulaznice. To nužno dolazi do sumraka na daleko od Palićkim natjecanjima. Proces napredovanja nije mogao spasiti ni sportski velikan Vermes Lajos.

U vrijeme viteških nadmetanja sve više tamni. U vrijeme događajima iz 1893. i 1894. onovremeni sastavio nam je šturu vijesti.

U vrijeme zvanična Subotica nije izražavala želju za svatko kako je sport stvar od općeg interesa da zaslužuje da mu se pomogne. Grad odbija svaku molbu za pomoć. Međutim bez pomoći prije ili kasnije je moralo doći do razlovanja tako popularnih Palićkih natjecanja pa i do onog najnepoželjnijeg...

U vrijeme viličke igre polako su utonule u zaborav.

Ante Zomborčević

Zanimljivosti iz pčelarstva

Aktualna i poslije 207 godina

Pridraga Domovina!

323 Istina jest, da sam ja prošao još godišne obećao o nepotrebnoj strani od hranjenja pčelama, i pravi timarenja nac. u ujedno se izvijestio Kraljevskom Macvarstvom Namisnomu Vichu kroz malo vremena dostojno prikazati, da pridragu Domovinu moju stin od općinske štete obećavam. Ali prvo nego obećanje moje ispuniti moram, posetak, i uzroke napervo dobiti moram, zbog kojih u timarenju pčelama veliku štetu vas Vihet do ovoga časa većina terpi morao je: "Izgubio sam načinom rešenja štete došlo ukloniti mače." "Zašto tako koriste, ako se tako sve može učiniti tako potrebna upućenja najizvjesnije obdaruju, a

U broju 59 od 14. studenoga pod gornjim naslovom tiskan je tekst o najstarijoj pčelarskoj knjizi na tlu Jugoslavije, kojeg nam je poslao **Stipan Pekanović**, uvaženi somborski odvjetnik i sam pčelar i predsjednik Svjetskog sajma pčelarstva i Svjetske pčelarske burze.

Zahvaljujući njegovoj susretljivošću dobili smo i kopiju prve stranice pomenute knjige koju objavljujemo.

Podsjećanja radi, ovu knjigu, u stvari priručnik za pčelare pod nazivom „Pridraga domovina“, napisao je i izdao kameralni inspektor **Josip Toldi** u Somboru 12. svibnja 1879. godine i to na **bunjevačkoj ikavici**. U isto vrijeme ova knjižica tiskana je i na nemačkom jeziku.

Ante Zomborčević

Žacakalo iz „Poljoprivrednika za poljoprivrednike“

Saradnja

Razgovaraju dva seljaka :

– Kako saradujete sa zadrugom?

– Saradnja je dobra, ali je od te saradnje jedino zadruga ima koristi.

Moderno

– Ova kokoš, snajka, sama koža i kost!

– Šta ćeš, moda. Svi danas žele da omršave!

Ušteda

– Znam način kako da i od ovako male penzije nešto i uštedim.

– Kako si došao do takve računice?

– Treba češće ići lekaru, a on će kao preventivu prvo zabraniti meso, pa šećer, pa čvarke i ostalu hranu koja je mnogo skupa, i eto velike uštede!

Nelogizmi

– Dinar je osnovno sredstvo svadjanja.

– Seljaci nemaju nikakvu šansu da dabiju morskou bolest.

– Kad je vuk sit i ovce su na broju, treba čuvati čobanina.

– Toliko se posipao po glavi da se potom izdigao iz pepela.

– Ne psujete meteorologe, već one koje koji vedre i oblače.

– Obradjujući ljude, odgajio je uspešnu karijeru.

Naš restoran svakodnevno

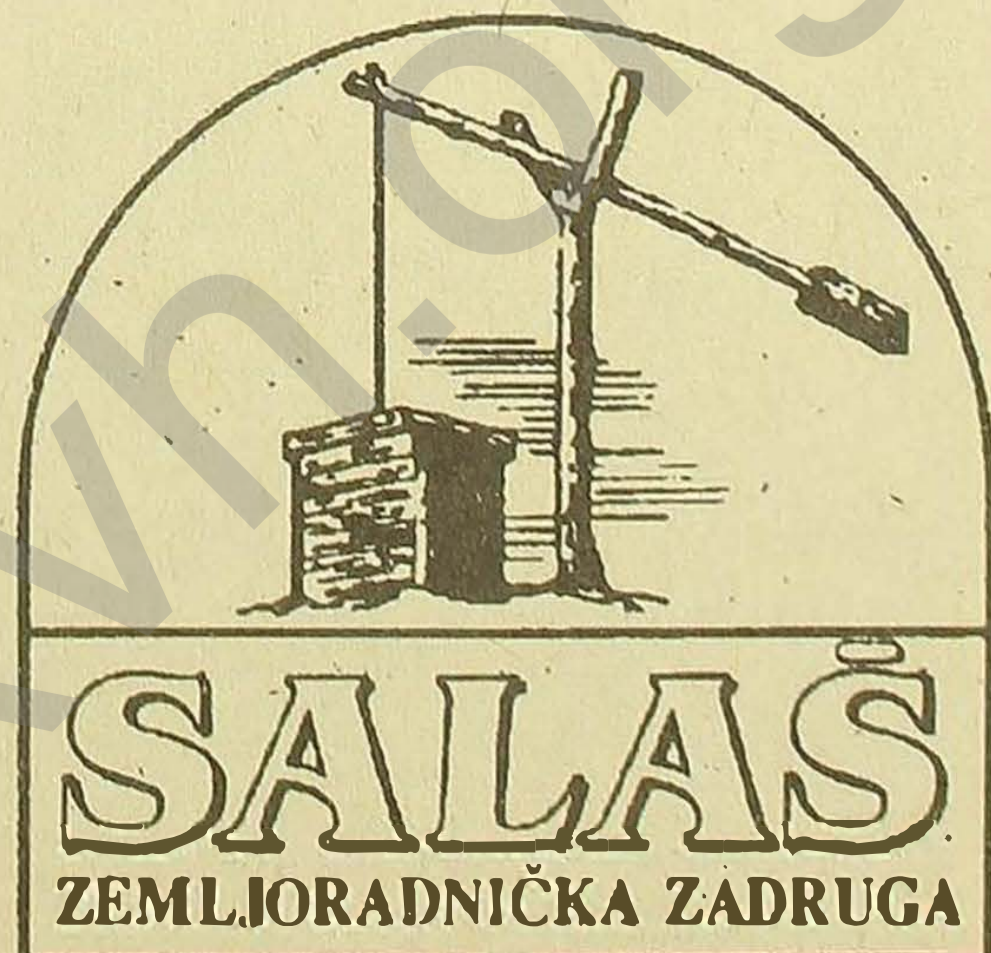
(osim ponedeljkom)

os 12 do 24 sata

nudi prave kulinarske dukate!

Dodite u Preradovićevo 4

Tel; 30-136

GARANT

REDUZEĆE ZA SPOLJNU I
UNUTRAŠNJU TRGOVINU d.o.o.

Urg Oktobarske revolucije 37

SUBOTICA

Telefon: (024) 25-004 direktor

27-002 komercijala

29-042 maloprodaja

23-537 magazin

GARANT

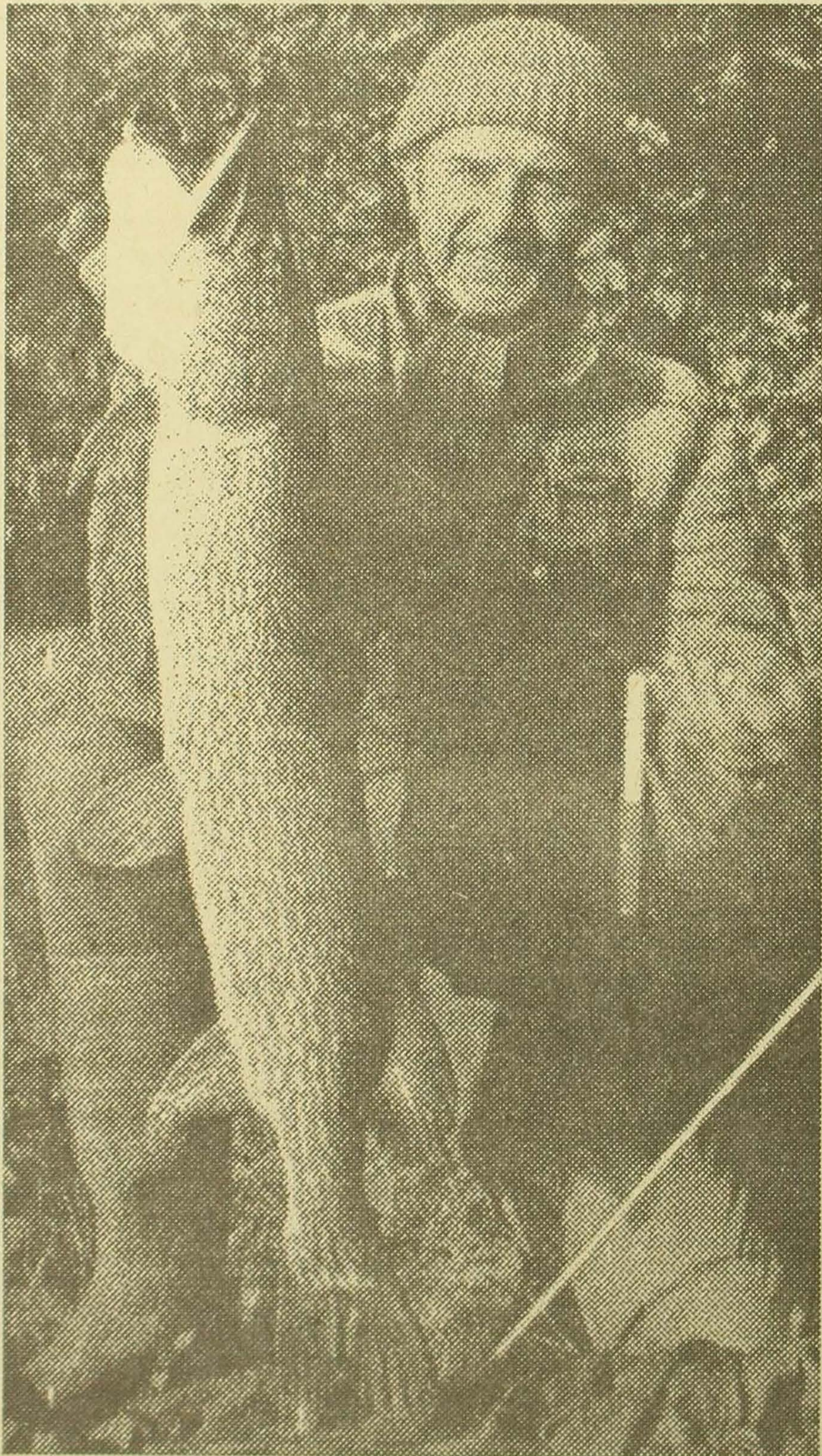
Štuka, Štuka... (Vjerovali ili ne)

Vikend je. Subota 24. studeni. Dan kojeg mi ribiči čitav tjedan željno očekujemo. To je dan kojeg posvećujemo ribolovu. Uveče dan ranije pomno pratim vijesti o vremenskoj prognozi. Ne javljaju ništa ohrabrujuće – padat će kiša. Pred odlazak na spavanje, oko 23 sata, provjeravam vrijeme: kiša je počela padati – oblak se sastavio sa zemljom.

Po običaju ujutro oko 4 sata provjeravam je li vrijeme za ribolov. Kiša rominja. Bilo bi nepromišljeno po takvom vremenu auto voziti ljetnim putem i obalom rita, do mjesta pogodnog za ribolov. Iako još oko 8 sati kiša još sipi, nas dvojica odlučujemo se za lov na štuke – pa šta Bog da. Oko 9 sati stižemo na obalu rječice Krivaje, kod Malog Beograda. Odabrali smo jedno od više slobodnih pogodnih mjesta za ribolov, smjestili se i zbacili štapove u vodu. Mamci su male babuške, vrlo su živahne i očekujemo da će nepravilnim kretanjama na udici izazvati neku obližnju štuku. Ništa. Voda je mirna. Ne primjećujemo da štuka „para” po vodi. Pred nama, na oko pedeset metara ćubasti gnjurac je nekoliko puta zaronio i naravno izronio s ribicom u kljunu. Kederi se još nisu povukli u krtog ili u podvodno bilje.

J čekanju je prošao sat vremena, pa još jedan sat – i ništa. Oko jedanaest sati sunce škrto proviruje između oblaka, pa budi nadu da

će pokrenuti štuke, da neka uzme naš ponudeni mamac. Još u ništa. To je ono najgore što može zadesiti ribiča: ništa se ne događa. Jato plisaka u daljini vršlja po vodi, pa očekujemo da će one puniti koju štuku prema našim štapovima. Ništa...

Da prekinem neizvjesnost štapom za varaličarenje kreću akciju. „Češljam” vodu prvo „kašikom” (obično štuki najomiljeniji vještački mamac). Onda s nekoliko vrsta „mepsova”. Tako od do mjesta. Ništa. Bar da sam vidio bilo kakav znak o postojanju štuka u vodi, možda bih bio pažljiviji. Obišao sam desetak pogodnih mjesta za varaličarenje. Ništa. Isprobao sam skoro sav „arsenal” varalica (kašike, mepsove, voblere, čak i tvistere i krokodile) i ništa.

U obilasku vode sreo sam dvojicu ribiča. Prokisli, kažu mi da su tu stigli po mraku, još oko 5,30, da bi zauzeli željeno mjesto. Prvi su, ali ništa nisu ulovili. Ni oni nisu primjetili „rad” štuke u vodi. Dalje srećem, još dvojicu kolega, ali ni oni nisu ulovili ništa. Uvjeravam sam se da od varaličarenja neće biti vajde, pa se vraćam na mjesto. Ništa. Dogovaram se s kolegom da se pakujemo. Odjednom potonuo je jedan plovak. Napokon! Kolega dovlači ribu, po budi nadu. Primjećujem da će biti potreban meredov za prihvat i staviti ga u vodu. Nije bilo potrebe za meredovom, to je omanja štuka teška oko 600 grama. Iako je ona pobudila nadu da će ih možda još, pakujemo pribor i krećemo kući.

Vozimo se raskvašenim vijugavim putem kraj rita prema Malom Beogradu. Na oko 300 m od nas susrećem, još dva poznanika, koji se pakuju. Zastajemo i odmah počinjemo s pitanjima ko je kako prošao. Prvi nam jedan pokazuje da je ulovio tri omanje štuke, teških između 600 i 800 grama. Eto, njemu se posrećilo. Na to će nam drugi kolega reći: „Vi ste najobičniji ‘paceri’, neznalice u ribolovu”. „Pogledajte, ja sam umije pravi znalac i poznavalac štuka” i pokazao nam je, zamotano u novine, 11 (jedanaest) štuka, od kojih je najmanja bila oko 800 grama a druge oko kilograma. Mi smo se samo zagledali, ostali bez komentara, trpeći njegova zajedljiva podbadanja.

Ovakve zgrade daju posebnu draž ribolovu i mi ribiči i neustajano smatramo sustavnim dijelom uspjeha, jer ako ne danas, i mi ćemo doživjeti sličnu sreću sutra, prekosutra... jednom – ili možda nikad. Daleko je više ribiča nego sretnika da ulove puno ili veliku ribu. Neizlječiva želja za srećom uvijek iznova izaziva ribiča na ribolov. Sjetimo se divnog Hemingwayevog romana „Starac i more” i njemu snimljenog filma, u kojem je Spencer Tracy tako maestralno odigrao ulogu starog ribara, koji je tek na kraju životnog puta ulovio ribu svog života (i kako je prošao s njom. Preporučujem vam da pročitate taj roman).

Ipak, ja sam te subote dobio nešto, doživio, što mnogi nisu. Sam u neditrutoj prirodi, u divnom ritskom području, po vremenom u kom su oblaci čas dodirivali trsku, a čas bi se sunce pojavilo u ljepoti da drugačiji izgled. Eto, priroda je i tako lijepa, a raj ljepote i neizvjesnosti ja ću opet u ribolov...

Alojzije Stanić

Recept za pripremu ribe Štuka s kiselim kupusom

Potrebno je: oko 2 kg štuke, 1 kg kiselog kupusa, 6 dcl brašna, 1 dkg mljevene paprike, 10 dkg crvenog luka i 1 dcl vrhnja, ulje i sol.

Očišćenoj štuki odsjeći glavu i rep. Ostatak isjeći u jednakih dijelova i duboko i gusto ih zasjeći. Glavu, rep i iznutricu s crvenim lukom skuhati, zatim izvaditi i pasirati, a kosti odstraniti.

U soku skuhati kiseli kupus. Kada je kupus mekav, od sebe skupio sok, dijelove ribe posuti vegetom, uvaljati u brašno s izmiješanom paprikom i ispeći na vrelom ulju. Iz posude izvaditi polovicu skuhanog kupusa, na ostatak poslagati komade ispečene ribe.

Zatim na ribu vratiti dio skuhanog kiselog kupusa. Odozgo ga zaliti vrhnjem i peći 15 minuta.

Aforizmi

Ljubav i mržnja? Hm... slatka i gorča pita kojoj se brzo hita.

Najviše je pljeska – u cirkusu.

Veliki protagonisti su i oni koji i male uloge perfektno odigraju.

Tko voli svoj narod, taj ga i razumi.

Šamar brat bratu jače i dulje boli nego batina tuđinca.

Kada nacionalizam postane fraza, gubi dušu i pretvara se u ništavilo.

Najsmešniji su psi – koji na mjesec

Previše obećanja – razara osjećanje svijest postaje sve tanja i tanja.

Mazali su ga i mazali lojem dok nije postao potpuno lojalan i na kraju ubili su ga.

Lijevo-desno nigdje nema mira

Amer tebi Jugo sad diktira.

Zeljko Skenderović

Aforizmi

Mnogi više ne vjeruju u zvijezde, ali one dođu do policije.

Ugladjeni građani su lako prepoznativi. Uvijek su namazani raznim masima.

Učenici od svih ponuđenih prava najviše vole krivine.

Ratni profiteri stalno pokazuju lokal-patriotizam. Svakodnevno travaju lokale.

U demokraciji uvijek ispred vremena. Zato što ne vidimo koliko je sati.

I poslije izbora lideri koalicije "Zajedno" opet zajedno – u zatvoru.

Za policiju nije prioritet centar kriminala, jer se najveći kriminal odvija na granici.

U doba opće neuposlenosti najunosniji su besposličari.

Sve više građana rovari po zemlji. Korijenje.

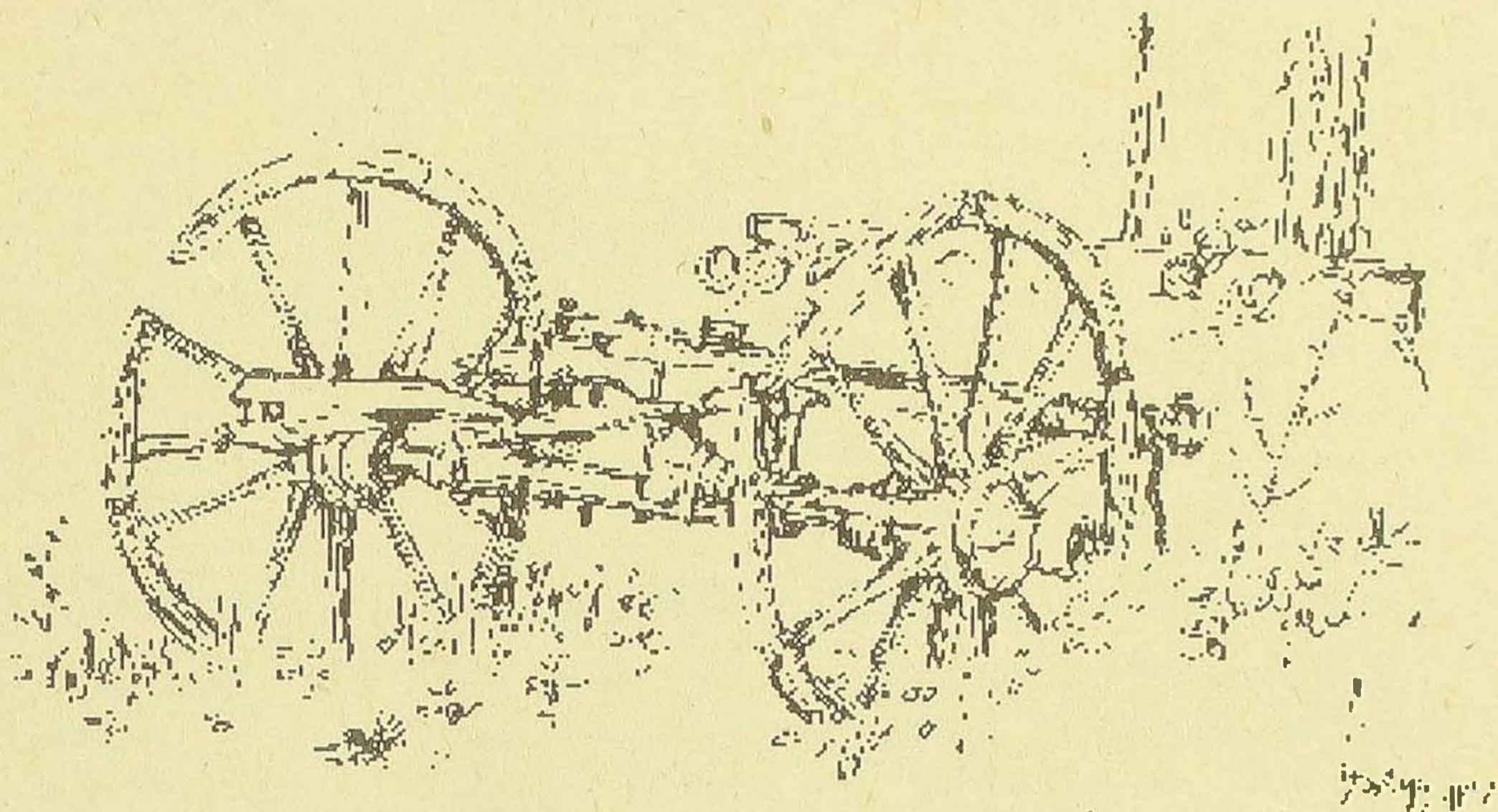
Dok smo imali sankcije bili smo gladni, a poslije skidanja sankcija ostali smo gladni i gladni.

Dujo Runje

Iz života naših predaka

Jedan nedavni događaj potakao me je da napišem kako većina nas u nekim prilikama nije dostojna svojih predaka.

Kadgod na salašu u večernjim satima, napose u jesen i zimu, lampaš se palio prid večeru jel se i na petrolinu šporovalo. Kad je napolju sve namireno i pospremano, čeljad su ušla u sobu, sidili su u mraku i divanili, a dica su ćutila i slušala. Te dugačke večeri često su komšije skratile dolaskom na divan. Nise unaprid određivalo o čem će se divanit,

važno je bilo divanit, jel i divan čovika čini čovikom. Pokatkad su stariji znali „zakuvat“ divan, pa smo onda i mi dica to rado slušali. Tako smo počeli učiti u škuli života. Osnovno nam je bilo: moraš ćutiti, slušati, pa ako što god ne razumiš onda pitat, da bi posli o tom mogli jesapiti (1). Jel doće red i na te da digod što god ispriopovidaš, to moraš znat da ti divan ne bude zjalav. Tako sam i ja tušta tog naučio slušajući starije. Pamtim dosta njevi pripovidaka, a evo jedne:

Našim šorom se friško proširila vist (1940. godine), ko vitrom nošena, od jednog do drugog salaša: „Jeste l' ćuli da je umro mlad popo Aleksa Kokić?“ Vist je kogod dono iz varoši jel su divanili o tom kad će mu na ukop. I ja sam ko dite ćuo za njegov, al su mi u uspomeni ostale majkine riči, starice koja je u ditiinjstvu svršila jedva dvi norme (2): „Kaka je šteta da je taki mlad i učen čovik moro umrit“. Posli kad sam ja još više odrasto sve više sam se divio majki i tom starom svitu koliko su oni u sve bili upućeni, koliko njim je je bio poznat Kokić svećenik i pisnik. Čitali su njegove pisme. Svi su oni svoje uglavnom skromno obrazovanje u ditiinjstvu nadoknadili samoobrazovanjem. Često su se odmarali uz čitanje. Od majke sam više puta ćuo: „Idem malo otpočivat, pa ću da štijem iz Danice“. Zato su i znali za naše poznate ljude i tušta su znali o našoj prošlosti. (Zavirimo malo u naše skromne biblioteke da provirimo koliko nas ima Kokićeve pisme?)

Ovog sam se sitio na nedavnom ukopu jednog od najveći književnika, napose pisnika, profesora Jakova Kopilovića. Naspram njegove veličine malo se ljudi skupilo na ukop, iako je dobro poznat svojim su-

Pisnik

građanima. Nažalost tušta je i naše dice koja o njem ništa ne znaju, a on je napiso i ostavio nam u trajno naslide 18 (osamnajst) knjiga pisama! Na jedno tri miseca prid smrt pokojni Jašo mi je pokazo da ima 22 (dvadeset i dva) fascikla s uredno sređenim pismama spremnim za štampanje! Svaki fascikl je jedna knjiga pisama. Izučavanje njegove zaostavštine će nam pokazat šta je još iza njegovog ostalo u rukopisu.

Taki velikan književnosti, član PEN klu-

ba, živio je skromno tu nuz nas a tušta nje jedva da znaju što god il ništa o njegovom stvaralaštvu.

Za pedeset godina pisanja pisama Kopilović je imo tušta književni večeri, na njima je rado čito svoje pisme il je slušo kako ji drugi čitaju. Po njegovoj pridsmrtnoj želji pročitan je na ukopu ova njegova pisma:

Umjesto testamenta

*Salaši mili i njive,
vama pjevam sad zbogom;
Šta ja mogu bez bašte?
Šta mogu bez sokaka?
Kad nestane vašeg Jaše,
ostat će još momaka.
I tamburuce nek se čuju,
svirajte, tamburaši,
srcima kad boluju,
i vašem pokojnom Jaši.*

Na posljednju rič ove pisme zasvirali su tamburaši, a njegovo tilo je spuštено u grob. Tako nas je zauvik napuštilo tilo Jakova Kopilovića, a nama je zauvik osto Jakov Kopilović i njegove pisme, kojima je obogatio našu kulturnu baštinu. On je sada naša velika dica!

I ovo je prilika da se malko zamislimo šta nam je život? Jel to kuća, salaš, auto, televizor... i šta još sve nije naše materijalno bogastvo. A šta smo stekli u duševnom bogastvu – šta uneli u našu dušu?

Nemojmo o ovom članku friško donet sud. Zamislimo se malo. Odgovor je u nama!

Malo poznate riči:

- (1.) jesapiti – misliti
- (2.) norma (u škuli) – razred (u škuli)

Alojzije Stantić

ama je dovoljno da znate za nas

FUNERO

privatno pogrebno poduzeće

Subotica, Karadordev put 1

telefon: (danonoćno): 024/51-514

Bajmok, JNA 3 (u cvjećarnici „Ma-

riša“) telefon (danonoćno): 024/762-024

Palić, Joó Lajos 18 (u cvjećarnici

Orhidea“), telefon: 024/752-759

Horgoš, Borisa Kidriča 7, telefon

(danonoćno): 024/792-202

Noyi Kneževac, Maršala Tita 16

MISLIM, DAKLE NE POSTOJIM

Glasač u Srbiji

VRUĆ PAROL:
PRVO GLASAJ, ONDA ZVIŽDI

Kutak sluđenih

Poništeno poništavanje poništenih izbora!

Eksplozivni naboj, gotovo da bi se moglo ustvrditi pre-naboj, izlaska na svjetlo dana rezultata iz začaranih izbornih krugova mraka se iz tjedana u tjedan, dana u dan, iz ure u uru & iz minute u minutu drastično pojačava. Kao nigdje u svijetu.

Ali, kao i svaka d(r)ama i ova ima svoje pravilnosti (istina, ovdje je to brojevima teško izrecivo). Naime, prvo je potrebno smoći snagu i uopće izaći na izbore.

Zatim, zaplet započinje – ukoliko nekome ne odgovara odmah ih poništiti. Funkcija ili uloga je prvog poništavanja jasna: pokazati Tko je Tko u do kraja nepravednoj tuči za

skupštinske klupe. Po pouci, koju nam je dao Šime Sek svatko tko gubi ima pravo da se ljuti. Ako se pak ljuti s jak, on će naći neke slabiće iz nečega što se samo još o & još uvijek naziva Sudom i poništiti. Uložiti prigov slijedeći korak. Slijedi ponovno poništavanje...

I tako se naši izborni krugovi lagano i na slijedeći r zatvaraju: poništavajući poništiti poništavanje nečega s a priori poništenog. Iz razloga jednostavnog – na prim poništenosti počiva očuvanje vlasti. Ali, to se kod nas od strane odavno poništenih. Što nije za utjehu.

Umivo se misto brata

Bili dva brata, ogazdili se sve smrdi na novce. U tim bogaćenju zaboravili se i ženit. Mladi bio takog stvora da je više volio hrmbat neg glavu lupat o duvar, pa stariji vodi brigu ne samo o gazdaluku već i o bratu, napravio mu se ko niki tutor. Stariji kad ide u varoš

obuče se ko čovik, a mladi iz salaša koraci samo na njive, pa se sav zapustario. Što se ne okrpi to je još i ajde de, al uzo adet da se ni ne umiva.

– Nisam – kaže – baš lud da badava trošim taj skupi sapun. Kako se krmče nikad ne umiva, vite kako se ugoji.

Stariji volijo i da njim dođu i varoška gospoda, pa se onda vandiže, prsi se ko palčinjak u ritu, dvori i časti goste.

– Ovake gazde moraje imat svoje ljude i u varoši. Kad dođe do kake miškulancije, ja onda znam na koja vrata triba zakvrcat – soli on pamet mladem i onda ga uvik skloni sa salaša.

u živili, valda je i ker bolje živio, pa edared po redu došlo vrime, stariji će se oprastat od ovog svita. Dovelu popu, ispovidiće ga, spremiće ga za drugi svit, a samrtnik ništa već samo ajmeče. Popo će ga tišit.

– Ta šta si se ti davu u nevolju, jaganjac edan Božji?!

Kako se živijo u pravdu ti 'š upravo Bogu u krilo.

A samrtnik onda progovori:

– Lako ću ja s Bogom namirit račune, al' šta ću tužan i žalostan od sramote?!

Bunjevačke narodne pripovitke

– Kaka sramota te sad napopala kad si uvik bio pošten?!

– E, gospodine, nije falinga u poštenju. Na ukop će mi doći i svita, cigurno će bit i gospoda, a ko će se misto mog brata u kad mene ne bude?!

Kazivao: Mate Bošnjak, Žednik, rođen 1899

Ni koračaj brez vina

Bio niki dida Mida, čovik i mogućan i vridan, al brez vina ne u raj. Imo svoj vinograd, pa u podrumu slavine nikad ne za nikad pijen, al nikad ni trizan, uvik samo doliva.

– Ti ćeš dotirat dotle da će bit: edan koračaj edan gucaj – ka baba.

– Babo moja, i kad bude klecaj, a ne koračaj, moraće bit i g

Vrimenom došo red, najstariji unuk mu narukovo, pa u Bosnu. Prid Božić dida Mida smislio, obaće on katanu, obrad ga za blagdan. Daborme da je nuz torbu na put pošla i velika pl boca vina. Boca je velika, al put dugačak, a još i kum ide njegov unuku. Nudu se kumovi, edan drugom vino falu, pa kad su izašli iz voza boce izduvali do dna i ajd u varoš.

Dida Mida ne pita za kasarnu u kojoj momci katanuju zaustavlja prvog čovika:

– Ja l', pretelju, di je tu najbliži birc?

– Evo oma iza prve čoše imate i dva.

– Čak iza čoše?! – dida Mida kresne Boga i sve svece.

– A šta ti misliš, šta ćemo ja i moj kum dotle piti?!

*Kazivao: Dančo Vlaović, Ljutovo
Zabilježio i obradio: Balint Vujkov*

Iz starog tiska

Naši sinatori su poduzeli akcij da se sadašnja gradska uprava Subotici smini.

Medutim nikako ne mogu da uspiju u tom svom poduhvatu

To je po prilici kao i slideće:

Gazda Grgo dođe kod veterinar reče mu:

– Molim vas dajte mi kakvog lik konja jer zdravo kašlje.

– No evo vam ovaj prašak, kaže veterinar, metnite ga u jednu civ a civ tu konju u usta i dunite mu prašak u grlo

– Fala lipo – kaže gazda Grgo i ali posli tri dana evo ga opet kod veterinara. Vrat mu je sav uvijen u marar jedva može da progovori.

– No gazda Grgo, pita ga veterinar šta vam je?

– Pa znate, konj je prija dunuo neg („Bunjevačko žackalo”, 19. travnja 1940.)